

Załącznik nr 1 do Uchwały
Nr XIII/16/2004
Rady Gminy w Lubaszu
Z dnia 30 czerwca 2004 roku

Gmina Lubasz

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA dla GMINY LUBASZ na lata 2004-2011

Lubasz, czerwiec 2004

Program Ochrony Środowiska dla gminy Lubasz został opracowany na podstawie umowy z dnia 30 stycznia 2004 roku, zawartej pomiędzy Gminą Lubasz, a ARCADIS Ekokonrem Sp. z o.o. z siedzibą we Wrocławiu, przy ul. Tarnogajskiej 18.

Główni autorzy opracowania:

dr inż. Paweł Szyszkowski – kierownik projektu

mgr Jarosław Haładaj

mgr inż. Barbara Szyszkowska

mgr Grażyna Wacińska

SPIS TREŚCI

SPIS TABEL.....	6
SPIS RYCIN	6
1. WSTĘP.....	7
1. WSTĘP.....	7
1.1.Podstawa prawna opracowania.....	7
1.2. Koncepcja Programu	7
1.3.Uwarunkowania Programu	8
1.3.1.Zasady polityki ekologicznej	8
1.3.2.Podstawowe założenia polityki ekologicznej.....	8
1.3.3. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz"	9
1.4. Zawartość dokumentu Programu	10
1.5. Wykaz skrótów	11
2. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA	12
2. 1. INFORMACJE OGÓLNE.....	12
2.1.1. Turystyka i rekreacja	12
2.1.2. System transportowy.....	12
2.2. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE	13
2.2.1. Ocena poziomów substancji i stan czystości powietrza.....	15
2.2.1.1 Podstawy prawne.....	15
2.2.1.2. Wyniki klasyfikacji strefy czarnkowsko-trzcianeckiej.....	15
2.2.1.3. Stan czystości powietrza w gminie Lubasz w latach 2000-2002 – badania monitoringowe	16
2.2.1.4. Chemizm opadów atmosferycznych.....	17
2.2.2. Źródła zanieczyszczeń powietrza.....	17
2.2.2.1. Wprowadzenie.....	17
2.2.2.2. Emisja przemysłowa.....	18
2.2.2.3.Emisja komunikacyjna	18
2.2.2.4.Emisja niska	19
2.2.3. Ocena zagrożenia dla ludzi i środowiska	19
2.3. HAŁAS.....	20
2.3.1.Hałas komunikacyjny	20
2.3.2. Hałas przemysłowy	20
2.3.3. Ocena zagrożenia dla ludzi i środowiska	20
2.4. ZASOBY WODNE	21
2.4.1. Wody powierzchniowe - rzeki	21
2.4.1.1. Rzeki – stan aktualny	21
2.4.1.2. Jeziora	21
2.4.2.Wielkość i jakość zasobów wód podziemnych	23
2.4.2.1. Monitoring wód podziemnych	23
2.4.3. Gospodarka wodno-ściekowa	24
2.4.3.1. Zaopatrzenie w wodę.....	24
2.4.3.2. Gospodarka ściekowa.....	25
2.4.5. Źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych.....	25
2.5. ZASOBY PRZYRODY	27
2.5.1.Obszary i obiekty prawnie chronione	27
2.5.2.Obszary leśne na terenie gminy Lubasz.....	29
2.5.3.Ochrona gatunkowa zwierząt.....	29
2.5.3.1. Przyczyny przeobrażeń fauny.....	30
2.5.4.Ochrona gatunkowa roślin	31
2.5.5.Parki wiejskie.....	31
2.5.6. Ocena zagrożenia	31
2.6. POWIERZCHNIA ZIEMI	33
2.6.1. Użytkowanie gruntów	33
2.6.2. Gleby	33
2.6.3. Ocena zagrożeń.....	34
2.7. ZASOBY KOPALIN.....	36
2.7.1. Ocena zagrożeń.....	36
2.8. GOSPODARKA ODPADAMI	37

2.8.1. Odpady komunalne i przemysłowe.....	37
2.9. POWAŻNE AWARIE.....	37
2.10. ŹRÓDŁA PÓL ELEKTROMAGNETYCZNYCH.....	38
3. CELE I ZADANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM.....	40
3.1. Integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym.....	40
3.1.1. Turystyka i rekreacja.....	40
3.1.1.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	40
3.1.2. Rolnictwo.....	43
3.1.2.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do roku 2011.....	43
3.1.3. System transportowy.....	45
3.1.3.1. Cele i kierunki działań do 2011 roku.....	45
2.1.1.5. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007.....	47
2.1.16. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2008 - 2011.....	48
3.1.4. Przemysł.....	49
3.1.4.1. Cel i kierunki działań do 2011 roku.....	49
3.2. Edukacja ekologiczna.....	51
3.2.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	51
4. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY.....	53
4.1. Ochrona przyrody i krajobrazu.....	53
4.1.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	53
4.2. Ochrona lasów.....	55
4.2.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	55
4.3. Ochrona gleb.....	56
4.3.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	56
4.4. Ochrona zasobów kopalin.....	58
4.4.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	58
Ochrona obszarów perspektywicznych.....	59
5. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE.....	60
5.1. Jakość wód.....	60
5.1.1. Cele średnioterminowe i kierunki działań do 2011 roku.....	60
5.1.2. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007.....	62
5.1.3. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2008-2011.....	64
5.2. Gospodarka odpadami.....	65
5.3. Jakość powietrza atmosferycznego.....	66
5.3.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	66
5.4. Hałas.....	68
5.4.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	68
5.5. Promieniowanie elektromagnetyczne.....	69
5.5.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	69
5.6. Awaryjne przemysłowe.....	69
5.6.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	69
6. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE SUROWCÓW, MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII	71
6.1. Wykorzystanie energii odnawialnej.....	71
6.2.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	71
7. PROGNOZA STANU ŚRODOWISKA W WYNIKU REALIZACJI PROGRAMU.....	72
7.1. Wprowadzenie.....	72
7.2. Powietrze.....	72
7.3. Zasoby wodne.....	72
7.4. Powierzchnia ziemi.....	72
8. OCENA REALIZACJI PROGRAMU.....	74
8.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem.....	74
8.1.1. Instrumenty prawne.....	74
8.1.2. Instrumenty finansowe.....	74
8.1.3. Instrumenty społeczne.....	75
8.1.4. Instrumenty strukturalne.....	77
8.1.5. Upowszechnianie informacji o środowisku.....	77
8.2. Organizacja zarządzania środowiskiem.....	78

8.3.Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska	79
8.3.1.Uczestnicy realizacji Programu	79
8.3.2.Monitoring wdrażania Programu	80
8.3.3.Harmonogram wdrażania Programu	81
8.4.Główne działania w ramach zarządzania Programem	82
9.ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU	84
9.1.Wprowadzenie.....	84
9.2.Ramy finansowe wdrażania "Programu ochrony środowiska".....	84
9.2.1.Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu.....	84
9.2.1.1 .Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	85
9.2.1. 2. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	85
9.2.1.3. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu.....	86
9.2.1.4.Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	90
9.2.1.5.Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	90
9.2.1.6. Banki	90
9.2.1.7. Ekofundusz.....	91
9.2.1.8. Programy pomocowe Unii Europejskiej.....	91
10. Spis Literatury.....	97

SPIS TABEL

Tab. 2.1. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna dla każdej strefy, uzyskana w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia....	16
Tab. 2.2. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna dla każdej strefy, uzyskana w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin	16
Tab. 2.3. Stężenia SO ₂ i NO ₂ w roku 2001 na stacji w Bukowcu (□g/m ³).....	17
Tab. 2.4. Stan czystości rzeki Guleznki w roku 2002	21
Tab.2.5. Ładunki zanieczyszczeń wnoszone do Noteci z wodami głównych dopływów w 2002 roku (na całej długości rzeki w województwie wielkopolskim)	21
Tab. 2.7. Jakość wód podziemnych w latach 2000-2002 na terenie powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego	24
Tab. 2.8. Wskaźniki decydujące o klasie wód podziemnych	24
Tab. 2.9. Charakterystyka ujęć wód	25
Tab. 2.11. Wykaz pomników przyrody	29
Tab. 2.12. Ocena punktowa jakości gleb liczona w skali 100 punktowej wg IUNG Puławy dla gminy Lubasz ..	34
Tab. 2.13. Procentowy udział kompleksów przydatności rolniczej gleb na gruntach ornych w gminie Lubasz ..	34
Tab. 2.14. Zanieczyszczenia gleb związane z gospodarką rolną	34
Tab. 2.15. Zasoby kopalin w gminie Lubasz	36
Tab. 2.17. Natężenia pola elektrycznego oraz indukcja magnetyczna dla wybranych emitorów (wg Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA.)	38
Tab. 2.18. Natężenia pola elektrycznego oraz indukcja magnetyczna dla wybranych emitorów (wg Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA.) c.d.	38
Tab. 8.1. Wskaźniki monitorowania Programu	81
Tab. 8.2. Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska dla gminy Lubasz"	82
Tab. 8.4. Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem	82
Tabela 9.1. Priorytety strategii dla Funduszu Spójności	94
Tab. 9.2. Priorytety dla Sektorowego Programu Operacyjnego (SPO): Ochrona środowiska i gospodarka wodna	95

SPIS RYCIN

Rys. 2.1. Stężenia SO ₂ i NO ₂ w latach 2001-2002 na stacji w Bukowcu (□g/m ³).....	16
Rys. 2.2. Wyniki badań chemizmu opadów atmosferycznych w latach 2000-2002	17
Ryc. 2.3. Użytkowanie gruntów w 2002 roku.....	33
Ryc.8.1. Schemat zarządzania Programem	79

1. WSTĘP

1.1. Podstawa prawna opracowania

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo ochrony środowiska” (Dz. U. z dnia 20 czerwca 2001 r. nr 62, poz. 627) nakłada na zarządy gmin obowiązek opracowania programów ochrony środowiska.

1.2. Koncepcja Programu

Koncepcja Programu oparta jest głównie o zapisy trzech dokumentów, którymi są:

1. *Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 roku*. Definiuje ono ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb województw, powiatów i gmin. Zgodnie z ustawą (Art.14 ust.1 poś), program ochrony środowiska, na podstawie aktualnego stanu środowiska, określa w szczególności:
  - cele ekologiczne,
  - priorytety ekologiczne,
  - rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.
2. *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*”, dostosowana do wymagań ustawy Prawo ochrony środowiska. Zgodnie z zapisami tego dokumentu Program winien definiować:
  - cele średniookresowe do 2010 roku
  - zadania na lata 2003 – 2006
  - monitoring realizacji Programu
  - nakłady finansowe na jego wdrożenie.Cele i zadania ujęte w kilku blokach tematycznych:
  - cele i zadania o charakterze systemowym
  - ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody
  - zrównoważone wykorzystanie surowców
  - jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne
3. *Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*”, które podają sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki co do zawartości programów. W gminnym programie powinny być uwzględnione:
  - zadania własne gminy tzn. te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy,
  - zadania koordynowane, tzn. finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, ale podległych bezpośrednio organom powiatowym i wojewódzkim, bądź centralnym

W Programie uwzględniono również zapisy poś (Art.14 ust.2, art. 18 ust.2) wskazujące, że program ochrony środowiska przyjmuje się na 4 lata a zarząd gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata raportów o wykonaniu Programu i przedstawiania ich odpowiednio radzie gminy.

Kierując się powyższymi zapisami, Program podaje:

- Cele ekologiczne średniookresowe do 2011 roku wraz z kierunkami działań poprzedzone stanem wyjściowym oraz listę przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 – 2007 ujęte w blokach tematycznych
- Monitoring realizacji Programu
- Aspekty finansowe wdrażania Programu

Obecnie brakuje wielu aktów wykonawczych do „Prawa ochrony środowiska” i do kilkunastu ustaw komplementarnych, których treść powinna być uwzględniana w Programie. Oznacza to, że *niniejszy „Program.....”* ma formułę otwartą i w miarę wejścia w życie wspomnianych przepisów wykonawczych będzie on korygowany i uszczegóławiany.

Program ochrony środowiska pozostaje w ścisłej relacji z "Programem ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego", "Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz". Z dokumentów tych wynikają główne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego omawianego obszaru i związane z nimi kierunki presji na środowisko.

1.3.Uwarunkowania Programu

Jako podstawę niniejszego Programu zostały przyjęte zasady realizacji polityki ekologicznej, cele i zadania ujęte w dokumentach: "II Polityka Ekologiczna Państwa", "Program wykonawczy do II PEP na lata 2002 - 2010", "Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 -2010" oraz w ustawie *Prawo ochrony środowiska*.

1.3.1.Zasady polityki ekologicznej

Polityka ochrony środowiska gminy Lubasz jest oparta na zasadach polityki ekologicznej państwa . Razem z *zasadą zrównoważonego rozwoju* jako nadrzędnej uwzględniono szereg zasad pomocniczych i konkretyzujących, m.in.:

- *Zasadę prewencji*, oznaczającą w szczególności:
  - zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych technik (BAT),
  - recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania,
  - zintegrowane podejście do ograniczania i likwidacji zanieczyszczeń i zagrożeń zgodnie z zaleceniami Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i kontroli (tzw. dyrektywa IPPC),
  - wprowadzanie pro-środowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami, zgodnie z ogólnosięciowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie, wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji i Responsible Care itp.
- *Zasadę „zanieczyszczający płaci”* odnoszącą się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowiska a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych.
- *Zasadę integracji* polityki ekologicznej z politykami sektorowymi oznaczającą uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi.
- *Zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej* odnoszącą się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska a następnie do oceny osiągniętych wyników a oznaczającą potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

1.3.2.Podstawowe założenia polityki ekologicznej

Cele polityki ekologicznej państwa, a także wojewódzkiego i powiatowego programu ochrony środowiska nakreślają *konkretne wyzwania i obszary zainteresowania dla programu ochrony środowiska gminy Lubasz* Są to m.in.:

1. W zakresie jakości wód:
  - Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych;
  - Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł przestrzennych (rozproszonych), trafiających do wód wraz ze spływami powierzchniowymi (przede wszystkim z terenów rolnych oraz z terenów zurbanizowanych).

2. W zakresie gospodarki odpadami:
  - Stworzenie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi, zapewniającego wzrost odzysku tych odpadów
  - Zwiększenie poziomu odzysku odpadów przemysłowych
  - Dopasowanie - w perspektywie do 2010 roku - gospodarki odpadami niebezpiecznymi w województwie do krajowego systemu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi
3. W zakresie ochrony środowiska przed hałasem:
  - Ograniczenie hałasu na obszarach miejskich oraz na odcinkach zamieszkałych wzdłuż głównych dróg do poziomu równoważnego nie przekraczającego w porze nocnej 55 dB
4. W zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych:
  - Konieczność zaniechania nieuzasadnionego wykorzystywania wód podziemnych na cele przemysłowe,
  - Wprowadzanie nowoczesnych technologii w przemyśle i energetyce w celu zmniejszenia wodochłonności, materiałochłonności, energochłonności i odpadowości produkcji oraz redukcji emisji zanieczyszczeń do środowiska (BAT)
  - Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych - do 2010 roku co najmniej podwojenie wykorzystania tej energii w stosunku do roku 2000, zgodnie z celami Unii Europejskiej wyrażonymi w *Białej Księdze (COM(97)599)*
  - Ochrona ekosystemów leśnych oraz zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo
  - Zachowanie zasobów przyrody, w tym różnorodności biologicznej, dobrego stanu ekosystemów oraz walorów krajobrazu, w tym krajobrazu rolniczego (m.in. poprzez zachowanie tradycyjnych metod gospodarowania).
5. Wdrożenie systemu Natura 2000 oraz zapewnienie spójności ekologicznej województwa poprzez tworzenie i powiększanie sieci obszarów chronionych (ESOCh – Parki narodowe, krajobrazowe i OChK).
6. Dostosowanie polityk sektorowych do zadania zrównoważonego gospodarowania i ochrony zasobów naturalnych (ekologizacja polityk sektorowych).
7. Kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji i zachowań mieszkańców w duchu zasady zrównoważonego rozwoju oraz zapewnienie dostępu mieszkańców województwa/powiatu do informacji o środowisku, do udziału w podejmowaniu decyzji w sprawach dotyczących ochrony środowiska, w tym udziału w procedurze opracowywania i wdrażania "Programu ochrony środowiska" (konieczność dalszego rozwoju świadomości ekologicznej szerokich kręgów społeczeństwa, wzrost ich aktywnego uczestnictwa w konkretnych działaniach na rzecz środowiska i poprawa efektywności tych działań).
8. Doskonalenie struktur zarządzania środowiskiem

1.3.3. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz"

„Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz” jest dokumentem będącym podstawą programowania rozwoju gminy. Gminne programy, w tym program ochrony środowiska, są realizacją strategii rozwoju.

Jako podstawę przyjęto określoną w Strategii rozwoju gminy, misję :

Gmina Lubasz

Obszar zrównoważonego rozwoju, przyjazny mieszkańcom, otwarty na różne formy turystyki i sprzyjający rozwojowi przedsiębiorczości opartej o naturalne walory turystyczno-krajobrazowe.

Czysta ekologicznie gmina, sprzyjająca rozwojowi nowoczesnego rolnictwa wysokogatunkowego przetwórstwa rolno-spożywczego.

Bezpieczny obszar zintegrowanej społeczności o bogatej ofercie kulturalnej.

Aby wskazać najważniejsze działania, jakie trzeba podjąć, dla zrealizowania powyższej tezy, obszar społeczno – gospodarczy gminy podzielono na 5 obszarów działań : Ochronę środowiska (Ekologię), Gospodarkę, Infrastrukturę, Przestrzeń i Społeczność.

Dla każdego z nich wyznaczono trzy cele niezbędne, bez których dany obszar życia społeczno – gospodarczego nie ma możliwości dalszego rozwoju, a w tym 3 cele pierwszorzędne następnie drugorzędne.

Następnie na tej podstawie określono priorytety w poszczególnych obszarach życia społeczno – gospodarczego. Dla obszaru Ekologia priorytetem jest: „zakończenie procesu wodociągowania wsi w gminie oraz wszystkich inwestycji proekologicznych związanych z kanalizacją gminy i składowaniem odpadów. Jednocześnie elementem wspierającym przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym są działania w zakresie edukacji ekologicznej.

Spśród celów (zawartych w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz”) dotyczących ochrony środowiska można wymienić:

Cele niezbędne:

1. Zwodociągowanie wsi w gminie.
2. Dokończenie inwestycji proekologicznych.
3. Podjęcie działań w zakresie edukacji ekologicznej.

Cele pierwszorzędne

4. Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków na terenie gminy.
5. Podjąć działania w kierunku segregacji i zagospodarowania odpadów wtórnych.
6. Zalesienie gruntów porolnych niskiej bonitacji i ochrona obszarów leśnych.

Cele drugorzędne

7. Stworzyć warunki do utrzymania naturalnych walorów przyrodniczych.
8. Budowa kanalizacji deszczowej na terenie zwartej zabudowy.
9. Gazyfikacja gminy

1.4. Zawartość dokumentu Programu

Konstrukcja dokumentu opiera się na schemacie podobnym jak w „Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”. Program będzie zawierał, oprócz niniejszego rozdziału 1 (*Wstęp*), następujące rozdziały:

- *Rozdział 2 Ocena aktualnego stanu środowiska i infrastruktury.*
- *Rozdział 3 Cele i zadania o charakterze systemowym.* W rozdziale przedstawiono następujące zagadnienia: turystyka i rekreacja, rolnictwo, system transportowy, przemysł
- *Rozdział 4 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody:* przyroda i krajobraz, lasy, gleby, zasoby kopalin
- *Rozdział 5 jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne:* jakość wód, gospodarowanie odpadami, zanieczyszczenia powietrza, oddziaływanie hałasu, promieniowanie elektromagnetyczne i awarie przemysłowe kształtowanie stosunków wodnych, wykorzystanie energii odnawialnej
- *Rozdział 6 Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, energii i wody*
- *Rozdział 7 Prognoza stanu środowiska*
- *Rozdział 8 Ocena realizacji Programu* zarządzanie Programem, kontrola wdrażania Programu, wskaźniki efektywności Programu, harmonogram procesu wdrażania Programu
- *Rozdział 9 Aspekty finansowe wdrażania Programu*

1.5. Wykaz skrótów

ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
AWR – Agencja Własności Rolnej
BAT- Best Available Techniques (Najlepsze Dostępne Techniki)
BATNEEC - Najlepsza dająca się zastosować technologia nie wymagająca nadmiernych kosztów
b.d. - brak danych
b.k.d. - bez kosztów dodatkowych
GFOŚiGW - Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
GUS - Główny Urząd Statystyczny
GZWP - Główny Zbiornik Wód Podziemnych
IMiGW - Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
IOŚ - Inspekcja Ochrony Środowiska
IPPC - Dyrektywa Unii Europejskiej o zintegrowanej kontroli i przeciwdziałaniu zanieczyszczeniu środowiska
IS - Inspekcja sanitarna
ISO - International Organization for Standardization (Międzynarodowy system ujednoczenia norm)
ISPA- Fundusz pomocowy Unii Europejskiej (dla inwestycji dot. ochrony środowiska i zabudowa infrastruktury transportowej)
KDPR - Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej
MEN - Ministerstwo Edukacji Narodowej
MOŚNiL - Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
MŚ - Ministerstwo Środowiska
NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
ODR - Ośrodki Doradztwa Rolniczego
OECD - Organization for Economic Cooperation and Development (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju)
OOŚ - Ocena Oddziaływania na Środowisko
OSO - Obszary Specjalnej Ochrony
PAN - Państwowa Akademia Nauk
PCB - Polichlorowane Bifenyle
PCT - Polichlorowane Trifenyle
PHARE - Fundusz pomocowy Unii Europejskiej
PEP - Polityka Ekologiczna Państwa
PFOŚiGW - Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PGO - Plan Gospodarki Odpadami
PKB - Produkt Krajowy Brutto
PIG - Państwowy Instytut Geologiczny
PM10 - Pył zawieszony o granulacji do 10 µm
POE - Pozarządowe Organizacje Ekologiczne
PSP - Państwowa Straż Pożarna
POŚ - Prawo ochrony środowiska
PTTK - Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze
PZW - Polski Związek Wędkarski
RDLP - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
RLM - Równoważna Liczba Mieszkańców
RZGW - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SAPARD - Fundusz pomocowy Unii Europejskiej dla rolników
SP - Starostwo Powiatowe
SRM - odpady szczególnego ryzyka
SUW - Stacja Uzdatniania Wody
t.d.o. – trudne do określenia
UE - Unia Europejska
UG - Urząd Gminy
UNEP - United Nations Environment Programme (program na rzecz środowiska ONZ)
UNIDO - United Nations Industrial Development Organization (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw rozwoju przemysłu)
US - Urząd Statystyczny
UW - Urząd Wojewódzki
WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ - Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
WSSE - Wojewódzka Stacja Sanitarno Epidemiologiczna

2. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA

Ocenę aktualnego stanu środowiska gminy Lubasz opracowano na podstawie wielu dokumentów, z których należy wymienić: raporty o stanie środowiska w Wielkopolsce, dane z Urzędu gminy w Lubasz, roczniki US, Strategię rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz, oraz szeregu opracowań specjalistycznych.

2. 1. INFORMACJE OGÓLNE

Gmina Lubasz jest gminą wiejską, położoną w południowo-wschodniej części powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego, składającą się z piętnastu sołectw (Mapa nr 1). Powierzchnia gminy wynosi 167,7 km².

Liczba ludności na dzień 31.06.2003 wynosiła 6 762 osób.

Na terenie gminy nie ma zlokalizowanych dużych przedsiębiorstw, dlatego też gmina ma szansę stać się znaczącym ośrodkiem turystycznym.

2.1.1. Turystyka i rekreacja

Malownicze tereny gminy Lubasz, położone wśród pięknych lasów i nad czystą wodą, nieskażone środowisko, bogata flora i fauna, stwarzają bardzo dobre warunki do rozwoju turystyki. W ostatnich latach rozwija się baza turystyczna, dająca możliwość uprawiania sportów wodnych, jeździectwa, turystyki pieszej i rowerowej.

Na terenie gminy wytyczony są trzy szlaki turystyczne piesze oznaczone kolorem zielonym, czerwonym i niebieskim. Dla rowerzystów również szlak rowerowy biegnący wokół miejscowości Lubasz.

Obecnie na terenie gminy funkcjonują gospodarstwa agroturystyczne, pola namiotowe i ośrodki. Atrakcyjność turystyczną gminy zwiększają corocznie odbywające się imprezy i wydarzenia kulturalne.

Agroturystyka staje się coraz ważniejszą dziedziną z uwagi na możliwość:

- dostarczenia dodatkowych dochodów rolnikom bez potrzeby znacznych inwestycji,
- zapewnienia dodatkowego rynku zbytu produktów rolnych,
- zachęcenia turystów do pobytu w mniej dotychczas odwiedzanych rejonach,
- dodatkowego zatrudnienia dla ludności lokalnej,
- wykorzystania wolnych pomieszczeń mieszkalnych.

2.1.2. System transportowy

Transport drogowy

W gminie Lubasz system dróg stanowią: drogi wojewódzkie nr 153, 1440 i 182, drogi powiatowe o łącznej długości 28 km i drogi gminne o łącznej długości 41 km.

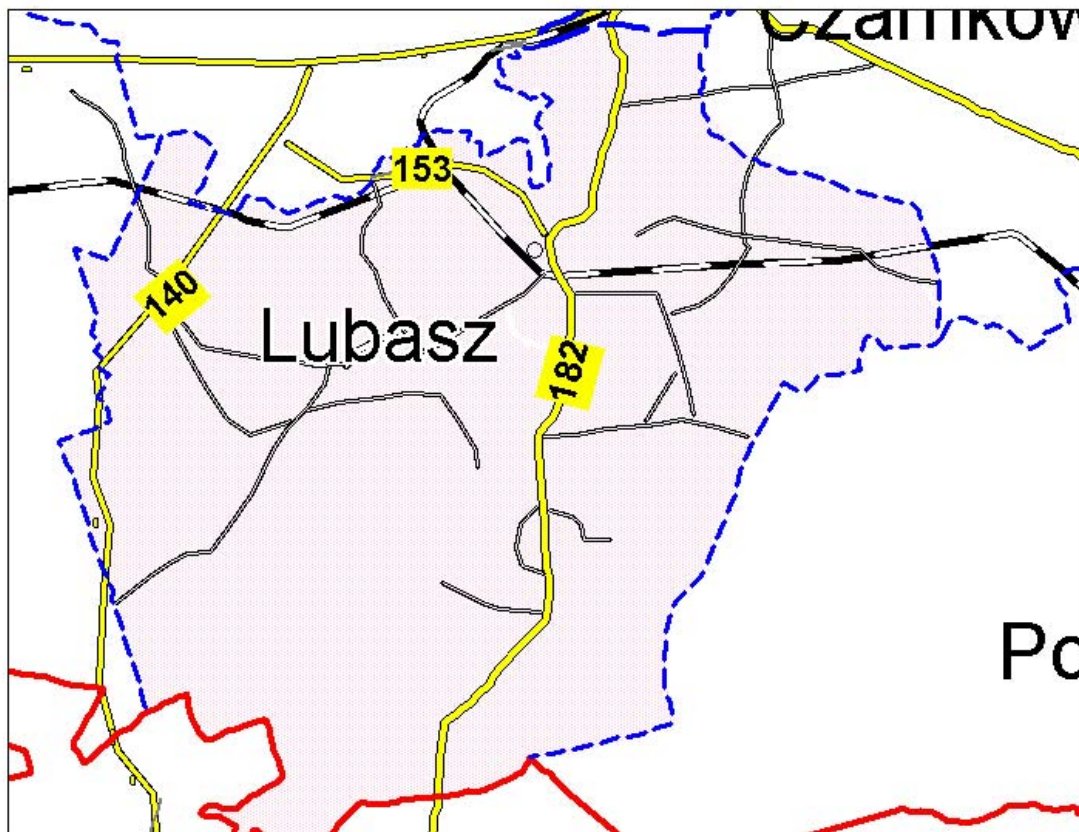
Mapa nr 1. Podział administracyjny

Legenda

- - granica województwa
- - granica powiatu
- - granica gminy
- ⊙ - miasto
- ⊙ - gmina miejsko-wiejska
- - gmina wiejska

Mapa nr 2. Układ sieci drogowej

Legenda:

- granica powiatu
- granica gminy
- obszar gminy Lubasz
- droga wojewódzka
- droga lokalna
- kolej

2.2. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

2.2.1. Ocena poziomów substancji i stan czystości powietrza

2.2.1.1 Podstawy prawne

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz.U. nr 62, poz.627 z późn. zmianami) wojewoda co roku dokonuje oceny poziomu substancji w powietrzu na terenie kraju po czym dokonuje klasyfikacji stref.

W oparciu w/w ustawę oraz akty wykonawcze do w/w ustawy :

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu , alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz.U. nr 87, poz.796)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U. Nr 87, poz.798)

przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu została opracowana „Ocena poziomów substancji w powietrzu oraz wyniki klasyfikacji stref województwa wielkopolskiego za 2002 rok” i przedstawiona w „Raporcie o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2002”. . Podstawą do sporządzenia „Oceny...” były wyniki ze stacji pomiarowych z terenu województwa wielkopolskiego.

Celem corocznie sporządzanej oceny jest :

- Dokonanie klasyfikacji stref w oparciu o przyjęte kryteria (dopuszczalne poziomy substancji w powietrzu, poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji określony w rozporządzeniach)
- Uzyskanie informacji o przestrzennych rozkładach zanieczyszczeń na obszarach aglomeracji lub innych stref dzięki czemu zostaną wskazane obszary wymagające podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza
- Wskazanie prawdopodobnych przyczyn występowania ponadnormatywnych stężeń zanieczyszczeń w określonych rejonach
- Wskazanie potrzeb w zakresie wzmocnienia istniejącego systemu monitoringu.

Ocena obejmuje następujące zanieczyszczenia: C₆H₆, NO₂, SO₂, Pb, CO, ozon, pył zawieszony PM10 (ze względu na kryterium: ochronę zdrowia).

Natomiast ze względu na kryterium: ochrona roślin/ekosystemów ocena obejmowała NO₂, SO₂ i ozon. Zaliczenie strefy do określonej klasy zależy od stężeń zanieczyszczeń występujących na jej obszarze i wiąże się z określonymi wymaganiami co do działań na rzecz poprawy jakości powietrza.

Ocenę stanu zanieczyszczenia powietrza wykonano w oparciu o wyniki badań monitoringowych prowadzonych na stanowiskach pomiarowych WIOŚ, WSSE i IMiGW.

2.2.1.2. Wyniki klasyfikacji strefy czarnkowsko-trzcianeckiej

Zgodnie z ustawą *Prawo Ochrony Środowiska* zarządzanie ochroną powietrza będzie odbywało się w układzie stref. Powiat czarnkowsko-trzcianecki stanowi odrębną strefę. Ocenę jakości powietrza w strefach dokonuje się z uwzględnieniem dwóch grup kryteriów:

- ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi
- ustanowionych ze względu na ochronę roślin

Podstawę klasyfikacji stref w oparciu o wyniki rocznej oceny jakości powietrza stanowią:

- dopuszczalny poziom substancji w powietrzu
- dopuszczalny poziom substancji w powietrzu powiększony o margines tolerancji

Margines tolerancji stanowi określony procent wartości dopuszczalnej. Jego poziom będzie corocznie, stopniowo redukowany aż do czasu przyjętego jako data wymaganego osiągnięcia stężeń nie wyższych od wartości granicznej.

Tab. 2.1. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna dla każdej strefy, uzyskana w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia

Nazwa strefy/ powiatu	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy							Klasa ogólna strefy	Działania wynikające z klasyfikacji
	SO ₂	NO ₂	PM10	Pb	C ₆ H ₆	CO	O ₃		
Czarnkowsko-trzcianecki	A	A	A	A	A	A	A	A	Brak działań

Źródło : Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w 2002 roku

Tab. 2.2. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna dla każdej strefy, uzyskana w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin

Nazwa strefy/ powiatu	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy			Klasa ogólna strefy	Działania wynikające z klasyfikacji
	SO ₂	NO ₂	O ₃		
Czarnkowsko-trzcianecki	A	A	A	A	Brak działań

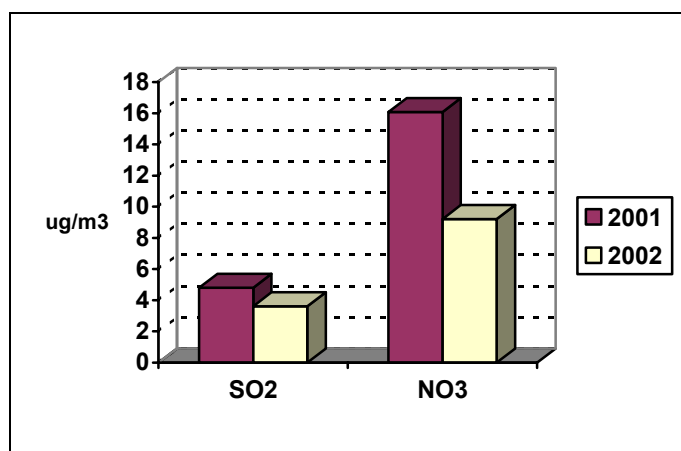
Źródło : Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w 2002 roku

Wyniki klasyfikacji wskazują na nie przekraczanie na terenie strefy czarnkowsko-trzcianeckiej wartości dopuszczalnej poziomów substancji w powietrzu (klasa strefy A) w 2002 roku. W związku z czym wymagane działania mają polegać jedynie na utrzymaniu jakości powietrza w strefie na tym samym lub lepszym poziomie. Tym samym na terenie tej strefy nie stwierdzono potrzeby opracowywania programów ochrony powietrza.

2.2.1.3. Stan czystości powietrza w gminie Lubasz w latach 2000-2002 – badania monitoringowe

Badania jakości powietrza atmosferycznego wykonywane są w stacjach monitoringowych zlokalizowanych na terenie woj. wielkopolskiego. Jednak żadna z tych stacji nie znajduje się na terenie gminy Lubasz, dlatego też przedstawiono wyniki pomiarów ze stacji w Bukowcu (gm. Czarnków).

W 2002 roku badania jakości powietrza na terenie gminy przeprowadziła IMGW w Poznaniu (pomiar imisji metodą pasywnego pobierania prób). Nie zanotowano przekroczeń wartości dopuszczalnych.

Źródło : Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w 2002 roku.

Rys. 2.1. Stężenia SO₂ i NO₂ w latach 2001-2002 na stacji w Bukowcu (□g/m³)

* dopuszczalne stężenie średnioroczne SO₂=40 □g/m³

* dopuszczalne stężenie średnioroczne NO₂= 40 □g/m³

Na rys. przedstawiono średnioroczne wartości stężeń SO_2 , NO_2 w latach 2001-2002. Wielkości stężeń są dużo niższe od dopuszczalnych norm i w roku 2002 są nieco niższe niż w roku wcześniejszym.

Generalnie stan powietrza pogarsza się zawsze w miesiącach zimowych, gdzie oprócz emisji komunikacyjnej pojawia się jeszcze emisja zanieczyszczeń ze spalania energetycznego – w szczególności chodzi tu o emisję niską i stosowanie w indywidualnych gospodarstwach domowych paliw nieekologicznych (węgiel kamienny).

Tab. 2.3. Stężenia SO_2 i NO_2 w roku 2001 na stacji w Bukowcu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

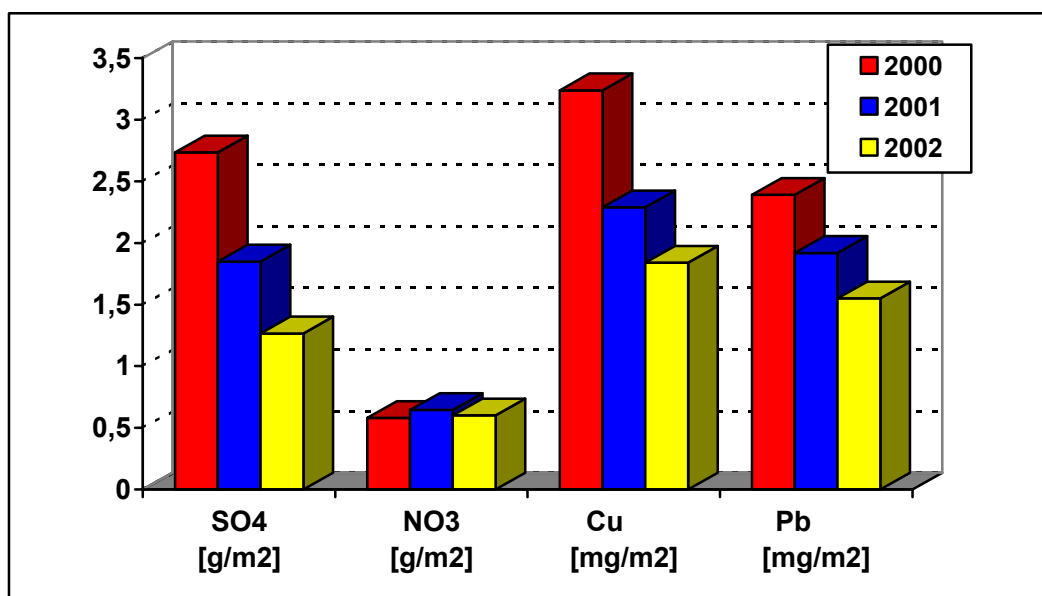
Stanowisko	SO_2			NO_2		
	Średnia okresu grzewczego	Średnia okresu letniego	Średnia roczna	Średnia okresu grzewczego	Średnia okresu letniego	Średnia roczna
Bukowiec	4,8	2,0	3,4	16,07	6,5	11,3

Źródło : Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w 2001 roku.

2.2.1.4. Chemizm opadów atmosferycznych

Z badaniami nad chemizmem powietrza atmosferycznego wiąże się badanie chemizmu opadów atmosferycznych. Za zanieczyszczenia uznano związki chemiczne, przyczyniające się do pogorszenia stanu środowiska – eutrofizacji zbiorników wodnych, zanieczyszczenia gleby i niszczenia ekosystemów leśnych. Badania chemizmu opadu atmosferycznego prowadzone są w tym samym punkcie co badania emisji SO_2 i NO_2 metodą pasywnego pobierania prób.

Od roku 2000 ilość zanieczyszczeń, za wyjątkiem azotanów, systematycznie maleje.

na podstawie: Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w 2002 roku.

Rys. 2.2. Wyniki badań chemizmu opadów atmosferycznych w latach 2000-2002

2.2.2. Źródła zanieczyszczeń powietrza

2.2.2.1. Wprowadzenie

Emisję zanieczyszczeń do atmosfery powodują następujące działania :

- Ogrzewanie budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej - źródło emisji znacznych ilości dwutlenku siarki i pyłów, a przy spalaniu odpadów w kotłach - wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych i dioksyn,
- Energetyczne spalanie paliw - główne źródło emisji dwutlenku siarki, tlenków azotu, pyłu, dwutlenku węgla,
- Produkcja wyrobów przemysłowych - główne źródło emisji lotnych związków organicznych, metanu, a także dwutlenku siarki, dwutlenku azotu i pyłów,
- Transport - duży udział w emisjach tlenku węgla, tlenków azotu, niemetanowych lotnych związków organicznych, dwutlenku węgla
- Produkcja rolna - źródło rozproszonej emisji amoniaku, metanu, podtlenku azotu, co ma wpływ na zmiany kwasowości środowiska, eutrofizację ekosystemów wodnych i na ocieplenie klimatu,

Na obszarze analizowanej gminy źródłami zanieczyszczeń do powietrza są :

- zakłady przemysłowe, lokalne kotłownie i paleniska domowe będące źródłami punktowymi,
- transport (drogi komunikacyjne) tworzące tzw. źródła liniowe emisji,
- tereny rolnicze, skupiska zwierząt hodowlanych i gospodarstwa rolne, składowiska odpadów należące do źródeł powierzchniowych (źródła emisji niezorganizowanej)

Poniżej omówiono źródła i wielkość emisji, dzieląc emisję na:

- komunikacyjną, której źródłem są środki transportu,
- niską, tj. z palenisk domowych i lokalnych kotłowni.

2.2.2.2. Emisja przemysłowa

Na terenie gminy są tylko dwa zakłady emitujące większe ilości zanieczyszczeń do powietrza, są to: Plastmet s.c. oraz Centra S.A. zakład Centra S.A. wprowadza do powietrza przede wszystkim pyły, dwutlenek siarki oraz tlenki węgla

2.2.2.3. Emisja komunikacyjna

Przez gminę Lubasz przebiegają:

Drogi wojewódzkie nr 153,1440 i 182 – ? km

Drogi powiatowe – 28 km

Drogi gminne – 41 km

Na terenie gminy Lubasz nie prowadzono badań natężenia ruchu pojazdów, dlatego też trudno jest oszacować emisję komunikacyjną. Należy się spodziewać, że ruch samochodowy na drogach wojewódzkich będzie wzrastał. Kontrolę stanu technicznego pojazdów poruszających się po drogach Wielkopolski prowadzi Komenda Wojewódzka Policji. Dysponuje ona samochodami wyposażonymi w sprzęt diagnostyczny do kontroli pojazdów pod względem stanu technicznego, a także celem zwalczania zagrożeń dla środowiska. W roku 2002 na terenie województwa Policja za pomocą analizatora spalin wykonała 1325 pomiarów kontrolnych wykrywając 706 niesprawnych samochodów.

Dla poprawienia warunków życia mieszkańców obszarów, przez które przechodzą drogi wojewódzkie należałoby zmniejszyć uciążliwość wywołaną ruchem drogowym, poprzez budowę obejść miejscowości, segregację ruchu pieszego i kołowego, izolację zabudowy. Ponadto w celu zmniejszenia emisji konieczna jest poprawa standardu sieci drogowych, zapewnienie przejezdności w każdych warunkach atmosferycznych dróg gminnych.

2.2.2.4. Emisja niska

Emisja niska to emisja z lokalnych kotłowni (emitor do 40 m) i indywidualnych palenisk domowych. W związku z dość dużą liczbą kotłowni indywidualnych wykorzystujących jako paliwo węgiel kamienny, miał węglowy oraz koks (paliwa nieekologiczne) w gminie Lubasz występuje problem emisji niskiej. Do problemu stosowania nieekologicznych paliw dochodzi jeszcze niska sprawność kotłowni przez co następuje dodatkowo większa emisja zanieczyszczeń do powietrza.

Aktualnie na terenie gminy brak jest zorganizowanego systemu dostaw ciepła dla odbiorców prywatnych i jednostek organizacyjnych. Mieszkańcy korzystają z lokalnych źródeł ciepła, opalanych głównie paliwem węglowym. Montowane są również indywidualne kotłownie olejowe i gazowe.

Gmina posiada Koncepcję Programową Gazyfikacji Gminy. Do czasu rozpoczęcia gazyfikacji (2006 rok) sukcesywnie wymieniane są proekologiczne systemy grzewcze (kotłownie olejowe).

2.2.3. Ocena zagrożenia dla ludzi i środowiska

Stan jakości powietrza w gminie Lubasz należy ocenić jako dobry.

Na jakość powietrza ma wpływ sposób zabudowy terenu i pora roku. W gęsto zabudowanych miejscach dochodzi do słabej wymiany mas powietrza i kumulowania się zanieczyszczeń. Jakość powietrza pogarsza się w miesiącach zimowych w sezonie grzewczym, gdzie oprócz emisji ze źródeł komunikacyjnych występuje emisja ze źródeł energetycznego spalania paliw.

Uciążliwością dla środowiska i mieszkańców dla gminy Lubasz może być emisja przemysłowa i emisja komunikacyjna. Emisja niska natomiast, najbardziej dokuczliwa jest zimą we wszystkich miejscowościach gminy.

Zagrożenie emisją przemysłową może występować wówczas jeśli przez przedsiębiorstwa przekraczane są parametry emisji zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza atmosferycznego. Stąd konieczne jest podejmowanie działań kontrolnych przez Inspektoraty Ochrony Środowiska oraz samokontrolę zakładowe (np. Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem ISO 14001, wymuszających stosowanie czystej produkcji).

Zagrożenie emisją komunikacyjną to przede wszystkim tlenki azotu, tlenek węgla i węglowodory aromatyczne, w tym benzen, wykazujący działanie kancerogenne. Zanieczyszczenia te są przede wszystkim prekursorami powstawania ozonu troposferycznego. W miesiącach letnich, w rejonie zwiększonego ruchu drogowego, prawdopodobnie są przekraczane dopuszczalne stężenia ozonu w powietrzu. Z kolei, równoczesne występowanie ozonu i węglodorów powoduje nasilenie się reakcji synergicznych.

Podwyższone stężenia tlenków azotu (czynnik biogeny) mogą powodować zmiany w funkcjonowaniu ekosystemów, objawiające się zanikaniem szczególnie wrażliwych gatunków roślinnych na terenach położonych wzdłuż tras komunikacyjnych. Największe potencjalne zagrożenie hałasem i emisją spalin występuje wzdłuż dróg krajowej i wojewódzkiej, w szczególności w centrum miejscowości w otoczeniu gęstej zabudowy.

Emisja niska ujemnie wpływa na odczucia estetyczne, daje poczucie dyskomfortu, a także zwiększa koszty utrzymania czystości (zapylenie). W grupie substancji emitowanych podczas spalania węgla w paleniskach domowych i lokalnych kotłowniach, oprócz dwutlenku siarki, pyłów i tlenków azotu, znajduje się także sadza, zawierająca wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne w tym benzo-a-piren, stanowiące największe potencjalne zagrożenie zdrowotne.

Podwyższone stężenia dwutlenku siarki i tlenków azotu, będących substancjami zakwaszającymi, wywołują szkody w ekosystemie, a więc należy przyjąć, że emisja niska na terenie gminy może być potencjalnym źródłem szkód w ekosystemie.

2.3. HAŁAS

Dominującym źródłem hałasu w środowisku jest ruch kołowy. O wielkości poziomu hałasu decyduje przede wszystkim hałas pojazdów, natężenie ruchu, udział taboru ciężkiego w natężeniu ruchu pojazdów kołowych, prędkość pojazdów i inne.

2.3.1. Hałas komunikacyjny

Na terenie gminy Lubasz nie przeprowadzono jak dotąd badań hałasu komunikacyjnego. W 2002 roku WIOŚ przeprowadził badania hałasu komunikacyjnego i natężenia ruchu w ramach monitoringu szczególnej uciążliwości, przy drodze krajowej nr 178 w m. Przybychowo (gm. Połajewo) i w m. Czarnków. W obu punktach stwierdzono niewielkie przekroczenia wartości dopuszczalnych i dość znaczny udział pojazdów ciężkich (61% w Przybychowie). Biorąc pod uwagę wyniki tych pomiarów można sądzić, że w gminie Lubasz są podobne poziomy hałasu (przy drogach wojewódzkich można spodziewać się niewielkich przekroczeń dopuszczalnych poziomów).

2.3.2. Hałas przemysłowy

Hałas jest uciążliwy w granicach danego obiektu; poza granicami przekroczenia występują sporadycznie.

Urządzeniami powodującymi przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu są: urządzenia wentylacyjne, maszyny do obróbki drewna, metalu i sprężarki.

2.3.3. Ocena zagrożenia dla ludzi i środowiska

Głównym problemem z zakresu ochrony przed hałasem w gminie Lubasz jest duża uciążliwość hałasu pochodzenia komunikacyjnego (kolejowego i samochodowego). W szczególności zagrożeniem są drogi wojewódzkie. Dodatkową uciążliwością są pojazdy ciężkie, których udział w ogólnym ruchu sięga 40%.

Rozwiązaniem może być wymiana nawierzchni i modernizacja dróg oraz wprowadzanie zieleni, które w znaczny sposób ograniczą emisję hałasu (analogicznie jak dla emisji zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych).

Uciążliwość związana z hałasem przemysłowym może występować jedynie w granicach obiektu lub też ograniczać się do najbliższego otoczenia.

2.4. ZASOBY WODNE

2.4.1. Wody powierzchniowe - rzeki

2.4.1.1. Rzeki – stan aktualny

Gmina Lubasz w całości przynależy do dorzecza Noteci. Najważniejszym dopływem Noteci na terenie gminy jest rzeka Gulczanka.

Cieki wodne w gminie Lubasz przedstawiono na Mapie nr 3.

Stan czystości rzek

Badania stanu czystości rzek prowadzone są przez WIOŚ w ramach sieci krajowej oraz sieci regionalnej. Rzeka Gulczanka badana jest w ramach monitoringu regionalnego.

Tab. 2.4. Stan czystości rzeki Gulczanki w roku 2002

Lokalizacja przekroju	Substancje biogenne	Substancje organiczne	Zasolenie	Zawiesina ogólna	Stan sanitarny	Saprobowość	Ocena ogólna
m. Gulcz	III	II	II	I	NON	II	NON

W 2002 roku wody Gulczanki nie odpowiadały żadnej klasie jakości, wskaźnikiem decydującym o deklasyfikacji jest Miano *Coli*. W stosunku do roku ubiegłego jakość wód nie uległa zmianie.

W tabeli poniżej przedstawiono ilość zanieczyszczeń wprowadzonych do rzeki Noteci w roku 2002.

Tab.2.5. Ładunki zanieczyszczeń wnoszone do Noteci z wodami głównych dopływów w 2002 roku (na całej długości rzeki w województwie wielkopolskim)

Rzeka	Przepływ średni roczny [m ³ /s]	Ładunki zanieczyszczeń [Mg/rok]						
		BZT ₅	ChZT-Cr	Azot ogólny	Fosfor ogólny	Fosforany	Azot amonowy	Zawiesina
Gulczanka	0,5	41	408	81	3	5	1	203

Zródło : Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w 2002 roku.

2.4.1.2. Jeziora

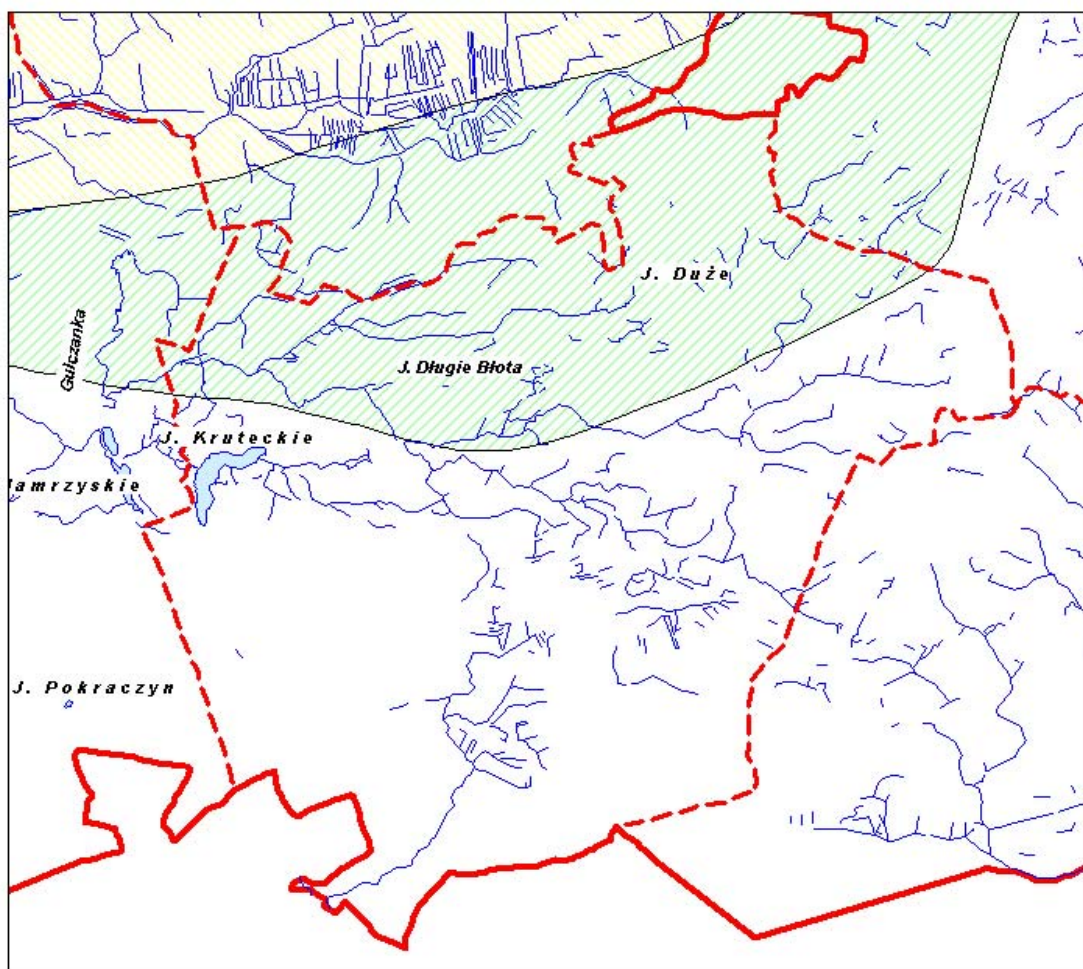
Na terenie gminy Lubasz występują tylko dwa duże jeziora: Kruteckie i Duże.

Jezioro Kruteckie wraz z zarastającymi je torfowiskami zajmuje pow. ponad 90 ha, średnia głębokość wynosi 1 m, przy max 2 m. cały zbiornik otacza szeroki pas trzciny. W środkowej części jeziora znajduje się zadrzewiona wyspa

Jezioro Duże (Lubaskie) położone jest na wschód od wsi Lubasz. Jego powierzchnia wynosi 41,5 ha, objętość 2 092 tys. m³, głębokość średnia 5 m, przy max 11,4 m. Jezioro posiada kształt wydłużony. Niemal całe obrzeża jeziora przechodzą w strome zbocza porośnięte krzewami. Które od południa graniczą z gruntami ornymi, a od północy przechodzą w większy kompleks leśny. W okolicach

dopływu i odpływu tereny są zabagnione. Linia brzegowa jest mało urozmaicona, w większości porośnięta trzcina, sitowiem i tatarakiem.

Mapa nr 3. Układ sieci hydrograficznej oraz położenie GZWP

Legenda:

- granica powiatu
- - - granica gminy
- rzeki
- jeziora
- GZWP nr 127 (Złotów-Piła-Strzelce Kraj.)
- GZWP nr 138 (Pradolina Toruń-Eberswalde (Noteć))

Stan czystości jezior

System monitoringu regionalnego prowadzonego przez WIOŚ obejmuje jeziora o powierzchni powyżej 100 ha. Badaniami mogą też być obejmowane mniejsze jeziora pod warunkiem, że mają one znaczenie przyrodnicze gospodarcze i rekreacyjne. Na terenie gminy Lubasz. w ostatnich latach żadne jezioro nie zostało objęte badaniami regionalnymi. Ostatnie wyniki badań pochodzą z roku 1999 i 2000, zgodnie z nimi wody jezior Kruteckiego i Dużego zaliczono do II klasy.

2.4.2. Wielkość i jakość zasobów wód podziemnych

Użytkowe wody podziemne występujące na tym terenie związane są z czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi poziomami wodonośnymi.

Piętro czwartorzędowe

Czwartorzęd obejmuje większą część Wielkopolski tworząc główne piętro wodonośne. W jego obrębie można wyróżnić dwa główne piętra wodonośne. Pierwszy z nich związany jest z piaskami, żwirami wodnolodowcowymi i piaskami zastoiskowymi zlodowacenia północnopolskiego, oraz górnym poziomem utworów (piasków, żwirów) zlodowacenia środkowopolskiego i lokalnie występującymi piaskami i żwirami rzecznyymi interglacjału eemskiego. Poziom ten nie jest ciągły. Zasobne w wodę są także osady aluwialne współczesnych dolin rzecznych, czyli głównie Noteci.

Drugi poziom związany jest z piaskami i żwirami rzecznyymi interglacjału mazowieckiego oraz dolnym poziomem piasków i żwirów zlodowacenia środkowopolskiego. Poziom ten przechodzi w trzeciorzędowy (mioceński), tworząc wspólny czwartorzędowo – trzeciorzędowy poziom wodonośny. Z reguły warstwa wodonośna jest dobrze izolowana.

W obrębie doliny Noteci poziom wodonośny występuje dość płytko na kilkunastu do kilkudziesięciu metrach i łączy się z głębiej zalegającymi utworami Pradoliny Toruńsko – Eberswaldzkiej, wcinającej się w wysoczyznę morenową na 20 – 40 m.

Czwartorzędowe warstwy wodonośne) charakteryzują się średnimi współczynnikami filtracji $K_{sr} = 5 \cdot 10^{-4}$ i średnimi wartościami wodoprzepuszczalności $T_{sr} = 40$, a rzędne zwierciadła wody od 30 do 60 m n.p.m.

Piętro trzeciorzędowe

Występujące prawie w całej Wielkopolsce piętro trzeciorzędu rozpoznane jest głównie do stropowych warstw miocenu i pliocenu, natomiast spągowe partie zbadane są fragmentarycznie. W okolicach Czarnkowa, Piły i Chodzieży w spągowych partiach zbiornika trzeciorzędowego, lokalny poziom wodonośny tworzą utwory oligoceńskie. Poziom mioceński wykształcony w postaci zespołu warstw piaszczystych przewarstwionych ilami, mułkami i węglami brunatnymi występuje najczęściej na głębokości poniżej 50 m., czasami w strefie 150 – 200 m. W rejonie Trzcianki i Czarnkowa na terenie zaburzeń glaciektonicznych spotykany jest już na głębokości kilkunastu metrów. Strefami drenażu są doliny rzek Warty i Noteci oraz głębokie rynny jeziorne. Utwory pliocenu, najmłodszego trzeciorzędu tworzą jedynie lokalne poziomy wodonośne o małej miąższości.

Trzeciorzędowe warstwy wodonośne charakteryzują się średnimi współczynnikami filtracji $K_{sr} = 2 \cdot 10^{-4}$ i średnimi wartościami wodoprzepuszczalności $T_{sr} = 2 - 35$, a rzędne zwierciadła wody od 0 do 10 m n.p.m.

2.4.2.1. Monitoring wód podziemnych

W 2002 roku monitoring wód podziemnych realizowany był w sieci krajowej – wykonywanej przez PIG w Warszawie i regionalnej. Na terenie gminy Lubasz. nie ma zlokalizowanych punktów

badawczych, dlatego też ocenę jakości wód przeprowadzono na podstawie punktów leżących w miejscowościach Straduń, Bęglewo, Wieleń i Czarnków. .

Tab. 2.7. Jakość wód podziemnych w latach 2000-2002 na terenie powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego

Miejscowość/ gmina	Typ monitoringu	Stratyfikacja	Głębokość stropu [m ppt]	Nr zbiornika GZWP	Klasa czystości		
					2000	2001	2002
Bęglewo/Wieleń	krajowy	Q	23	127	Ib	Ia	Ib
Straduń-1/Trzcianka		K2	176		II	Ib	II
Straduń-2/Trzcianka		Tr	137		Ia	Ia	Ib
Straduń-3/Trzcianka		Q	43		Ib	Ia	Ib
Straduń-4/Trzcianka		Q	2		III	II	Ib
Straduń-ZR/Trzcianka		Q	Źródło		III	III	III
Wieleń	regionalny	Tr	114	-	III	II	
Czarnków		Tr	100	-	III	III	

W czterech punktach monitoringu stwierdzono w 2002 roku pogorszenie jakości wód w stosunku do roku 2001, w jednym polepszenie i w jednym utrzymanie się jakości na tym samym poziomie.

Tab. 2.8. Wskaźniki decydujące o klasie wód podziemnych

Miejscowość	Wskaźniki decydujące o klasie	
	2001	2002
Bęglewo/Wieleń	HCO ₃ , NH ₄	N-NH ₄
Straduń-1/Trzcianka	Sr	Sr
Straduń-2/Trzcianka		
Straduń-3/Trzcianka	Fe	Fe
Straduń-4/Trzcianka	NO ₂	
Straduń-ZR/Trzcianka	NH ₄ , N-NO ₂ , N-NO ₃ , PO ₄ , K,	ChZT, N-NO ₃ , PO ₄ , K, N-NO ₂
Wieleń	Se, Eh	barwa
Czarnków	Se	

2.4.3. Gospodarka wodno-ściekowa

2.4.3.1. Zaopatrzenie w wodę

Ludność gminy Lubasz w 83% zaopatrywana jest w wodę z wodociągów komunalnych. W 2003 roku długość sieci wodociągowej wyniosła 60,8 km.

Na terenie gminy Lubasz znajduje się 7 komunalnych ujęć wód. Z ujęć wydobywane są wody czwartorzędowe i trzeciorzędowe wymagające uzdatniania do picia.

W chwili obecnej zasoby dyspozycyjne warstw wodonośnych, jak i wydajności ujęć są wystarczające. Woda pochodząca z ujęć poddawana jest procesowi uzdatniania w Stacjach Uzdatniania Wody. Zasadnicze etapy uzdatniania dotyczą głównie odżelaziania i odmanganiania, a także sporadycznie dezynfekcji. Ogólnie można stwierdzić, że stan wody jest dobry, tylko w nielicznych przypadkach dostateczny. Poniżej przedstawiono szczegółową charakterystykę ujęć wód.

Tab. 2.9. Charakterystyka ujęć wód

Lp	Miejscowość	Użytkownik	Liczba studni	Zasoby ujęcia [m ³ /h]	Przeznaczenie wody
1.	Dębe	Ogródki działkowe	1	7,9	
2.	Dębe	GZUWiM w Brzeźnie ul. Krótka 1	1	19,4	Zaopatrzenie ludności
3.	Strajkowo	GZUWiM w Brzeźnie ul. Krótka 1	2	40,8	90% zaopatrzenie ludności 10% przemysłowe
4.	Sokołowo	GZUWiM w Brzeźnie ul. Krótka 1	2	19,0	95% zaopatrzenie ludności 5% przemysłowe
5.	Prusinowo	GZUWiM w Brzeźnie ul. Krótka 1	1	14,4	95% zaopatrzenie ludności 5% przemysłowe
6.	Lubasz	GZUWiM w Brzeźnie ul. Krótka 1	3	11,0	95% zaopatrzenie ludności 5% przemysłowe
7.	Jędrzejowo Lubaskie	GZUWiM w Brzeźnie ul. Krótka 1	4	24,7	Zaopatrzenie ludności
8.	Krucz	GZUWiM w Brzeźnie ul. Krótka 1	1	10,0	Zaopatrzenie ludności
9.	Lubasz	Kozera, ul. Nowa 24, Lubasz	1	8,5	
10.	Sławno	SPR Sławno	2	30,0	60% zaopatrzenie ludności 40% przemysłowe

Roczne zużycie wody w gminie na cele komunalne szacuje się na ok. 286 tys m³, czyli ok. 40 m³ na jednego mieszkańca.

2.4.3.2. Gospodarka ściekowa

W 2003 roku było 551 przyłączy prowadzących do budynków, a długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosiła 20,6 km.

Na terenie gminy Lubasz znajdują się cztery oczyszczalnie ścieków, których użytkownikiem jest Gminny Zakład Usług Wodnych i Melioracyjnych w Brzeźnie. Podstawowe dane zamieszczono w tabeli poniżej.

Tab. 2.10. Charakterystyka ujęć wód

Lp	Lokalizacja	Ilość przyłączy	Rodzaj oczyszczalni	Przepustowość [m ³ /d]
1.	Stajkowo	514	Mechaniczno-biologiczna Ps 400	400
2.	Jędrzejowo Lubaskie	11	Mechaniczno-biologiczna Typ OSA 100	100
3.	Milkowo	6	Mechaniczno-biologiczna	18
4.	Krucz	23	Mechaniczno-biologiczna	24

2.4.5. Źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych

Główne zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych to :

1. Ścieki komunalne, przemysłowe i opadowe.

Głównymi ich odbiornikami są rzeki i jeziora, które odbierają przede wszystkim ścieki pochodzące z gospodarstw domowych. Inne zanieczyszczenia to te, które powstają podczas prowadzenia

działalności gospodarczej i rolniczej (stosowanie nawozów i środków ochrony roślin, hodowle ryb, zwierząt gospodarskich).

2. Miejsca magazynowania produktów ropopochodnych (główny wpływ na wody podziemne; produkty ropopochodne zawierają szkodliwe związki typu benzen, toluen, ksyleny BTEX, które rozpuszczają się w wodach podziemnych i migrują, stanowiąc zagrożenie dla ujęć wody pitnej)
3. Zakłady przemysłowe, gorzelnie, które również odprowadzają podczyszczone ścieki komunalne czy przemysłowe do rzek.

2.5. ZASOBY PRZYRODY

Lasy stanowią dominującą formę roślinną na terenie gminy Lubasz. Ze względu na piaszczyste podłoże w drzewostanie dominuje sosna, tworząc duże, zwarte kompleksy leśne. Pozostałe gatunki lasotwórcze to dąb, brzoza, olsza, świerk i buk. Charakterystyczną dla młodogłacjalnego krajobrazu sieć dolin rzecznych (Dolina Noteci) porasta roślinność łąk i torfowisk. Wzdłuż jezior i na ich obszarze występuje roślinność przybrzeżna i wodna.

2.5.1. Obszary i obiekty prawnie chronione

Na terenie gminy obiektami objętymi ochroną są : dwa fragmenty obszarów chronionego krajobrazu, użytek ekologiczny oraz pomniki przyrody.

Obszary chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu obejmują wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów (np. lasy, pola uprawne, jeziora). Zagospodarowanie tych ekosystemów powinno zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej i systemów przyrodniczych danego obszaru. Obszary chronionego krajobrazu pełnią rolę otulinową jak również łącznikową dla parków narodowych i krajobrazowych.

Na terenie gminy Lubasz znajdują się fragmenty dwóch obszarów chronionego krajobrazu : Puszcza Notecka i Dolina Noteci.

Dolina Noteci

Dolina Noteci leży niemal w całości w makroregionie Pradoliny Toruńsko – Eberswaldzkiej i mezoregionie Doliny Środkowej Noteci. Charakteryzuje ją krajobraz łąkowo – polno – osadniczy, fragmentarycznie jeziorno – leśno – łąkowy. W samej pradolinie rzeki Noteć przeważa ekosystem łąkowy tzw. Nadnoteckie Łęgi, które mają duże znaczenie dla gospodarki hodowlanej. Spotyka się również sady oraz pola z zadrzewieniami.

Nadnoteckie Łęgi (pow. 10 tys. ha) to fragment dolnego biegu Noteci. Obszar ten pokrywają w większości torfowiska niskie i zalewowe łąki - łęgi. Niegdyś w bagiennej dolinie Noteci dominowały lasy łąkowe wierzbowo - topolowe, które zostały zlikwidowane przez rozwijające się rolnictwo i przekształcone w żyzne łąki łąkowe. Fragmenty takich lasów, zbliżone do naturalnych, zachowały się jeszcze koło śluz: Nowe, Lipica i Rosko. Nadnoteckie Łęgi usiane są ponadto dużą ilością starorzeczy, kanałów i zarastających torfianek.

Nadnoteckie Łęgi są ostoją ptaków o randze europejskiej (siekowiec, bocian biały, bocian czarny).

Puszcza Notecka

Obszar puszczy Noteckiej leży w Pradoliny Toruńsko – Eberswaldzkiej, w mezoregionie Kotliny Gorzowskiej. W systemie obszarów przyrodniczych regionu jest to teren ważny ponieważ łączy dwa korytarze ekologiczne o znaczeniu międzynarodowym: Dolinę Noteci i Dolinę Warty. Teren puszczy jest falisty, fality – pagórkowaty, zbudowany z piasków wydmy. Lasy tworzy sosna zwyczajna w typie boru świeżego lub boru suchego, niskiej jakości. Przy ciekach wodnych, jeziorach i większych zagłębieniach terenu skład gatunkowy lasu jest bogatszy. Krajobraz w większości jest naturalny, leśny, lub jeziorno – leśny. Ze względu na suchość regionu, dużą rolę w kształtowaniu lokalnych stosunków wodnych i mikroklimatu odgrywa rzeka Miałka. W dolinie Miałki licznie występują gatunki ptaków tj. czaple, rybołowy, bieliki.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy Lubasz jest 26 pomników przyrody.

Mapa nr 4 Lasy i pomniki przyrody

Legenda

- granica powiatu
- granica gminy
- lasy
- pomniki przyrody

Tab. 2.11. Wykaz pomników przyrody

Lp	Gatunek drzewa	Lokalizacja
1.	Topola biała	Lubasz, park
2.	Topola biała – 4 drzewa	Lubasz
3.	Topola czarna	Bzowo
4.	Jesion wyniosły	Lubasz, park
5.	Jesion wyniosły	Lubasz, park
6.	Jesion wyniosły i platan klonolistny	Lubasz, park
7.	Platan klonolistny – 4 drzewa	Lubasz, park
8.	Cis pospolity	Dębe, park
9.	Dąb szypułkowy - 9 drzew	Dębe
10.	Dąb szypułkowy	Bzowo, park
11.	Dąb szypułkowy	Klempicz
12.	Dąb szypułkowy	Klempicz
13.	Dąb szypułkowy	Klempicz
14.	Dąb szypułkowy i buk zwyczajny	Lubasz, park
15.	Dąb szypułkowy -- 2 drzewa	Lubasz
16.	Dąb szypułkowy	Sokołowo
17.	Kasztanowiec zwyczajny	Lubasz, park
18.	Kasztanowiec zwyczajny	Dębe
19.	Wierzba biała – 5 drzew	Dębe
20.	Wierzba biała	Dębe
21.	Wierzba biała	Klempicz
22.	Sosna pospolita	Klempicz
23.	Sosna pospolita	Klempicz
24.	Sosna pospolita	Klempicz
25.	Czereśnia ptasia - 2 drzewa	Goraj
26.	Lipa drobnolistna – grupa drzew	Lubasz

Użytki ekologiczne

Na terenie Puszczy Noteckiej położony jest użytek ekologiczny „Torfowiska nad Jeziorem Kruteckim”. Występują tu m.in.: knieć błotna, rdestnica pływająca, turzycza zaostrowana, osoka aelosowata, wywłócznik kłosowy, żurawina błotna, widłak jałowcowaty, a wśród zwierząt można wymienić: zaskrońce, jaszczurki zwinki, zaskrońce, kuny leśne, pizniki, wydry, dziki, jenoty, zające, szaraki, sarny.

2.5.2. Obszary leśne na terenie gminy Lubasz

Największym atutem gminy są lasy bogate w grzyby, jagody i zwierzynę łowną. Stanowią one 47 % powierzchni gminy. W drzewostanie lasów dominuje sosna, występuje również świerk, rzadziej gatunki liściaste.

Lasami w imieniu Skarbu Państwa zarządza Nadleśnictwo Krucz.

2.5.3. Ochrona gatunkowa zwierząt

Wybrane gatunki zwierząt występujące na terenie gminy:

Ssaki:

sarna, dzik, lis, zając.

Gatunki chronione to: jeź europejski, kret, wiewiórka pospolita, bóbr europejski, wydra

Ptaki:

Gatunki chronione: perkoz dwuczuby, łabędź niemy, gągoł, kokoszka, łyska, siweczka rzeczna, błotniak stawowy, skowronek, słowik, kopciuszek, kos, trzciniak, kowalik, remiz, sroka, kawka,

gawron, gil, kuropatwa, żuraw, sierpówka, kukułka, dudek, dzięcioł czarny, dzięcioł zielony, dzięcioł duży, dzięciołek, potrzos, pokrzewka ogrodowa, pleszka

Ryby:

Węgorz, sandacz, amur, lin, szczupak, karaś, karp, płoć, leszcz, tołyga, ukleja, okoń, wzdrega

Gady

Stwierdzono występowanie żółwia błotnego, jaszczurki zwinki

Płazy

Gatunki chronione: żaba jeziorkowa, żaba wodna, ropuch szara, traszka

Bezkręgowce

Świat tych zwierząt jest słabo poznany. Teren powiatu przecinany jest strumieniami, rzekami i innymi zbiornikami wodnymi, co sprzyja życiu i rozwojowi wielu gatunków owadów. Stwierdzono występowanie pazia królowej, biegacza złocistego. W wodach żyją małże w tym skójka malarzy, występują różne gatunki ślimaków np. winiczek.

2.5.3.1. Przyczyny przeobrażeń fauny

Gospodarka łowiecka.

Łowiectwo, jako element ochrony środowiska przyrodniczego, w rozumieniu ustawy z dnia 13 października 1995 roku - Prawo łowieckie oznacza ochronę zwierząt łownych (zwierzyny) i gospodarowanie ich zasobami w zgodzie z zasadami ekologii oraz zasadami racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej. Zwierzęta łowne żyjące w stanie wolnym, jako dobro ogólnonarodowe, stanowią własność Skarbu Państwa.

Gospodarka łowiecka jest to działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskiwania zwierzyny. Jest prowadzona w obwodach łowieckich przez dzierżawców lub zarządców w oparciu o roczne plany łowieckie opiniowane przez wójtów i burmistrzów i zatwierdzone przez nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Wieloletnie łowieckie plany hodowlane uwzględniające zasadę optymalnego gospodarowania populacjami zwierząt łownych oraz ochrony lasu przed szkodami wyrządzanymi przez te zwierzęta, sporządzają dyrektorzy regionalnych dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w porozumieniu z wojewodami i Polskim Związkiem Łowieckim.

Łowiectwo jest prowadzone zgodnie z podstawowymi kierunkami użytkowania terenów rolnych, leśnych i rybackich w warunkach stałego polepszania zwierzynie środowiska jej bytowania.

Optymalne gospodarowanie populacjami zwierzyny wymaga:

- tworzenia stałych i okresowych osłon dla zwierzyny (lasy, zadrzewienia, zakrzewienia, remizy, osłony miejsc łęgowych),
- wzbogacania naturalnej bazy żerowej dla zwierzyny w lasach,
- zachowania istniejących naturalnych zbiorników wodnych, rekonstrukcji i tworzenia nowych,
- racjonalnego stosowania środków chemicznych w rolnictwie i leśnictwie,
- stosowania terminów i technik agrotechnicznych niezagrażających bytowaniu zwierzyny na danym terenie,
- utrzymywania korytarzy (ciągów) ekologicznych dla zwierzyny,
- utrzymywania struktury wiekowej i płciowej oraz liczebności populacji zwierzyny właściwych dla zapewnienia równowagi ekosystemów oraz realizacji głównych celów gospodarczych w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie,
- ochrony zwierzyny przed zagrożeniem ruchu pojazdów samochodowych na drogach krajowych i wojewódzkich.

Ochrona zwierzyny - poza zasadami określonymi w przepisach o ochronie przyrody - obejmuje tworzenie warunków bezpiecznego bytowania zwierzyny poprzez zwalczanie kłusownictwa i wszelkich zjawisk szkodnictwa łowieckiego, zakaz płoszenia, chwytania, przetrzymywania, ranienia i zabijania zwierzyny (poza polowaniami i odłowami), zakaz wybierania jaj i piskląt oraz niszczenia lęgówisk, nor i gniazd ptasich.

2.5.4. Ochrona gatunkowa roślin

Wybrane gatunki chronione roślin występujące na terenie gminy:

Krzewy, krzewinki i rośliny zielne:

Bluszcz pospolity, sasanka łąkowa, grzybień biały, grażel żółty, storczyk szerokolistny, kocanki piaskowe, konwalia majowa, rosiczki

Grzyby: szmaciak gałęzisty, sromotnik bezwstydy, piestrzenica infulowata, czarka

Porosty: chrobotek

2.5.5. Parki

Na terenie gminy Lubasz w następujących miejscowościach znajdują się parki, najczęściej są to dawne parki przy pałacach lub dworach:

- Lubasz, park miejski
- Bzowo, park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. zajmuje ok. 4 ha
- Dębe, zlokalizowany w pół-wsch części wsi, z 2 poł. XIX w
- Krucz, park krajobrazowy, poł. XIX w
- Prusinowo, położony na wzniesieniu, z 2 poł. XIX w
- Sławno, 1 poł. XIX, część pół ma charakter krajobrazowy, część pół charakter leśny
- Stajkowo, 1 poł. XIX w park krajobrazowy, zajmuje ok. 10 ha, część pół ma charakter krajobrazowy, część pół charakter leśny, zachowane są ślady dawnej kompozycji ogrodowej.

2.5.6. Ocena zagrożenia

Za najistotniejsze problemy dotyczące zasobów przyrody na terenie gminy Lubasz uznano:

- Zagrożenie pożarowe

Požary leśne wiążą się z wysoką palnością drzewostanów i penetracją lasów przez ludność. Potencjalnym zagrożeniem jest również wypalanie traw przez rolników w pobliżu lasów.

- Szkody od czynników biotycznych

Liczne gradacje szkodników pierwotnych sosny (głównie brunatnicy mniszki), jak również szkodników wtórnych.

Zagrożenie od patogenów grzybowych głównie dla drzew rosnących na gruntach porolnych.

Szkody wyrządzane przez zwierzynę łowną.

- Zwiększanie ilości odpadów w lesie

Występuje głównie w obrębie miejsc przeznaczonych dla potrzeb turystyki i rekreacji, zabudowań, ośrodków wczasowych, w pobliżu ciągów komunikacyjnych szczególnie plastikiem. Odrębny problem stanowią dzikie wysypiska lokalizowane na granicach polno-leśnych i w głębi lasów, które po zlokalizowaniu usuwane są na koszt L.P.

- Inne zagrożenia antropogeniczne

Niszczące wszelkiego typu urządzenia leśnych oraz osłonek zabezpieczających drzewa, pozyskiwanie choinek i stroiszu świerkowego (poprzez kradzieże, niszczenie grzybów niejadalnych, niszczenie urządzeń dla potrzeb rekreacji i wypoczynku).

- Szkody abiotyczne

Okresowe susze, późne przymrozki, sporadycznie szkody powodowane przez silne wiatry lub opady śniegu.

- Zły stan zieleni wiejskiej

Większość z podworskich parków znajdujących się na terenie gminy znajduje się w stanie wymagającym rewitalizacji.

- Niewystarczająca dbałość o formy ochrony przyrody

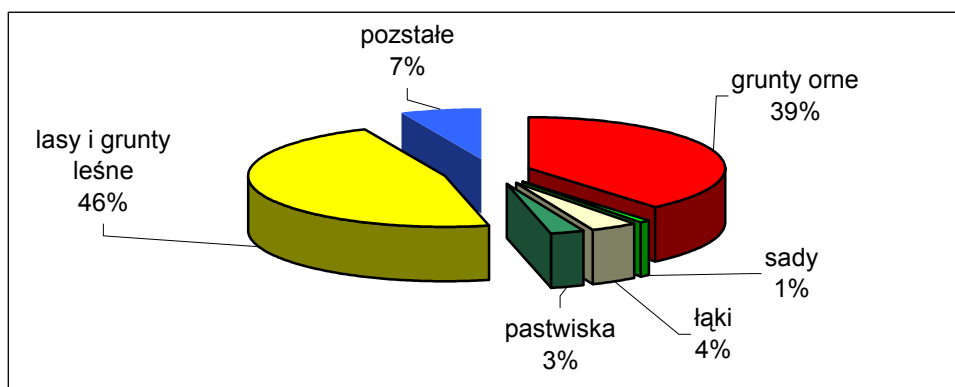
Zagrożeniem dla rezerwatów przyrody, pomników, użytków ekologicznych i innych jest nie przestrzeganie zakazów zawartych w decyzjach w sprawie objęcia terenów i obiektów ochroną.

2.6. POWIERZCHNIA ZIEMI

2.6.1. Użytkowanie gruntów

Obszar gminy Lubasz w 48% zajmują lasy i grunty leśne (7 835 ha w 2002 roku). Powierzchnia użytków rolnych wynosiła w 2002 roku 77 797 ha, co stanowi 47 % powierzchni gminy, w których największy udział miały grunty orne .

Ryc. 2.3. Użytkowanie gruntów w 2002 roku

W zagospodarowaniu użytków rolnych dominują grunty orne, które stanowią 83% użytków rolnych , łąki – 9% użytków , pastwiska zajmują 6% powierzchni użytków. Znikomy udział w zagospodarowaniu użytków mają sady - 2%.

2.6.2. Gleby

Skalą macierzystą na terenie gminy Lubasz są utwory polodowcowe zlodowacenia środkowopolskiego i bałtyckiego. W warstwie przypowierzchniowej dominują utwory piaszczyste i gliniaste. Na skałach tych najczęściej spotyka się gleby wykształcone pod wpływem procesu płowienia, bielcowania, oglejenia, brunatnienia, murszenia.

W gminie Lubasz występują gleby brunatne właściwe, zaliczane do II i III klasy bonitacji , do kompleksu pszenego dobrego i pszenego wadliwego. Gleby te koncentrują się na południe od jeziora Lubaskiego, w rejonie Prusinowa, Sławna i Miłkowa. We wschodniej i północnej części gminy wykształciły się gleby brunatne wylugowane i gleby płowe, najczęściej zaliczane do III i IV klasy bonitacji oraz do kompleksu żytniego bardzo dobrego, żytniego dobrego i żytniego słabego.

Gleby gminy Lubasz charakteryzują się najwyższym w powiecie wskaźnikiem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wskaźnik ten oblicza się oceniając w punktach następujące czynniki środowiska: glebę, agroklimat, rzeźbę terenu i warunki wodne. Według danych IUNG w Puławach (tabela 3.8.) gleby gminy klasyfikują się nieco poniżej średniej ogólnopolskiej wynoszącej 65,3 punktów (na 100),.

Tab. 2.12. Ocena punktowa jakości gleb liczona w skali 100 punktowej wg IUNG Puławy dla gminy Lubasz

Wyszczególnienie	Bonitacja		Przydatność rolnicza		Wskaźnik bonitacji jakości i przydatności gleb
	Grunty orne	Użytki zielone	Grunty orne	Użytki zielone	
Lubasz	43,2	32,8	44,8	34,6	59,3

Kompleksy przydatności rolniczej gleb obejmują różne zespoły gleb, które wykazują zbliżone właściwości i mogą podobnie być użytkowane poprzez dobór roślin uprawnych i agrotechnikę produkcji. W obrębie gruntów orných całego powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego wyróżnia się 9 kompleksów przydatności rolniczej gleb:

kompleks 1 – pszenno bardzo dobry, kompleks 2 – pszenno dobry, kompleks 3 – pszenno słaby
kompleks 4 – żytni b.d., kompleks 5 – żytni d., kompleks 6 – żytni słaby, kompleks 7 – żytni b.s
kompleks 8 – zbożowo – pastewny, kompleks 9 – zbożowo-pastewny słaby

Tab. 2.13. Procentowy udział kompleksów przydatności rolniczej gleb na gruntach orných w gminie Lubasz

Gmina	Kompleksy [%]								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Lubsko	-	1,8	2,6	4,7	16,6	29,7	35,4	0,5	7,9

Na terenie gminy (jak i całego powiatu) największy udział przypada na kompleks 7 – żytni bardzo słaby. Wysoki udział ma także kompleks 6 – żytni słaby.

2.6.3. Ocena zagrożeń

Potencjalne źródła zanieczyszczenia gleb na terenie gminy

- zanieczyszczenia gleb związane z gospodarką rolną:

Skutki dla środowiska związane z używaniem i stosowaniem nawozów sztucznych i środków ochrony roślin przedstawia tabela 2.14.:

Tab. 2.14. Zanieczyszczenia gleb związanego z gospodarką rolną

Rodzaj zanieczyszczeń	Skutki dla środowiska	Źródła zanieczyszczeń
Składniki pokarmowe roślin głównie azotany i fosforany	Pogorszenie jakości wody pitnej, nadmierny rozwój planktonu w wodach powierzchniowych, zakwity wód.	Nawozy naturalne i mineralne stosowane w nadmiernych dawkach lub w niewłaściwy sposób.
Substancje toksyczne, środki ochrony roślin, metale ciężkie	Skażenie wód, zagrożenie dla życia biologicznego w wodach, wyłączenie wód dla rekreacji.	Chemiczna ochrona roślin, stosowanie osadów ściekowych i kompostów przemysłowych.
Drobne, nieorganiczne i organiczne cząstki	Wyłączenie dla życia biologicznego, wyłączenie dla rekreacji, trudny przesył wody.	Erozja wodna i wietrzna, stosowanie nawozów sztucznych i organicznych w niewłaściwy sposób.

Źródło Kodeks Dobrych Praktyk Rolniczych

- odpady powstające przy produkcji zwierzęcej:

Produkcja zwierzęca oddziałuje na środowisko przyrodnicze w sposób bezpośredni, poprzez emisję z budynków inwentarskich zanieczyszczeń powietrznych (pyły, gazy, drobnoustroje) i w sposób pośredni – poprzez ścieki odzwierzęce (gnojowica) i odpady, które w środowisku glebowym i wodnym mogą być toksyczne.

Emisja toksycznych gazów i odorów w fermach, zależna jest m. in. od systemu utrzymania. Zmniejszona ilość wydzielanych gazów notowana jest przy systemie ściółkowym. Szczególnie uciążliwe dla ludzi są odory, które rozprzestrzeniają się szybko i mają słabą zdolność do mieszania się z powietrzem.

Również powstające w procesie chowu zwierząt gospodarskich odpady zależne są od technologii produkcji i systemu utrzymania zwierząt. Tworząca się w systemie bezściółkowym gnojowica stanowi silnie toksyczny środek, niebezpieczny dla środowiska glebowego i wodnego, powodujący w wodach gruntowych wzrost zawartości azotanów.

- nierozwiązana gospodarka ściekowa

Dotyczy to przede wszystkim ścieków związanych z gospodarką rolną (np. gnojownica – trzymana w nieodpowiednich miejscach, wylewana w znacznych ilościach, w zbyt krótkich odstępach czasu, ścieki bytowe – wylewane do rowów)

– niewystarczający stan utrzymania systemu melioracji podstawowej i szczegółowej

Melioracje wodne obejmują ciekły wodne naturalne i sztuczne pełniące funkcje nawadniająca i odwadniająca, rurociągi, groble na obszarach nawadnianych, drenowania, stawy rybne i inne podobne urządzenia.

Przy złym stanie systemów melioracyjnych tj. zarastaniu rowów melioracyjnych na skutek nieregularnego oczyszczania, brak właściwego drenażu dochodzi do okresowego podtapiania gruntów, zabagniania i w efekcie nieprawidłowego uwilgocenia gleb. Obecnie trwa program „Rowy” – program obejmujący czyszczenie kanałów, który powstał przy współpracy Urzędu Gminy z Zarządem Melioracji i Urzędem Wodnych.

2.7. ZASOBY KOPALIN

Na terenie gminy znajdują się dwa złoża kruszywa naturalnego. Są to piaski lub piaski i żwiry. Eksploatacja obecnie prowadzona jest na 1 złożu. Ponadto rozpoznane są cztery złoża torfu i gytii

Zestawienie złóż kopalin w gminie przedstawiono w tabeli 2.15.

Tab. 2.15. Zasoby kopalin w gminie Lubasz

Lp	Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Zatwierdzone zasoby tys. m ³	Uwagi
1.	Strajkowo II	Piaski grubo i różnoziarniste	134,1	nie eksploatowane
2.	Klempicz	Piaski	378,7	eksploatowane
3.	Krucz-Lubasz Strajkowo	Torf i gytia	4526	nie eksploatowane
4.	Klempicz-Tarnówko	Torf i gytia	1671,6	nie eksploatowane
5.	Elżbiecin	Torf i gytia	183,3	nie eksploatowane
6.	Lubasz-Brzeźno	Torf	11,0	nie eksploatowane

2.7.1. Ocena zagrożeń

Najważniejszymi problemami z zakresu ochrony kopalin są:

- Przekształcanie litosfery na skutek powierzchniowej eksploatacji kopalin
Eksploatacja złóż kruszywa naturalnego ma charakter odkrywkowy. Eksploatacja taka powoduje rozległe powierzchniowe zmiany terenu w formie wyrobisk oraz zmiany w pionowym ukształtowaniu rzeźby, a co za tym idzie zwiększa się podatność na erozję odkrytych warstw ziemi i może następować obniżenie poziomu wód gruntowych. Istotne jest odpowiednie przygotowanie procesu wydobycia, a także właściwa rekultywacja po zakończonej eksploatacji.
- Obecność nielegalnych wyrobisk
Dziki wyrobiska powstają w pobliżu powstających osiedli domków jednorodzinnych, nowych dróg, tam gdzie jest duże zapotrzebowanie na surowce budowlane. Ze względu na płytkie zaleganie są one łatwo dostępne.

2.8. GOSPODARKA ODPADAMI

2.8.1. Odpady komunalne i przemysłowe

Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi zostanie przedstawiona w „Planie gospodarki odpadami dla gminy Lubasz”.

2.9. POWAŻNE AWARIE

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska (obowiązującej od 1 października 2001 roku), pojęcie nadzwyczajne zagrożenie środowiska zostało zastąpione pojęciem poważnej awarii – czyli zdarzenia powstałego w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu z udziałem substancji niebezpiecznych, w wyniku czego może dojść do zagrożenia życia lub zdrowia ludzi. W 2002 roku nie odnotowano zdarzeń mających znamiona poważnej awarii

Na terenie gminy Lubasz wg informacji WIOŚ nie ma zakładów zaklasyfikowanych do zakładów o zwiększonym ryzyku albo zakładów o dużym ryzyku (Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9.04.2002 w sprawie *rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej* – Dz.U nr 58, poz. 535).

Potencjalne źródło wystąpienia awarii przemysłowej mogą stanowić stacje paliw, gdzie magazynuje się lub stosuje znaczne ilości destylatów ropy naftowej, olejów napędowych, benzyny.

2.10. ŹRÓDŁA PÓL ELEKTROMAGNETYCZNYCH

Źródła niejonizującego promieniowania elektromagnetycznego oddziałujące na środowisko mogą mieć charakter liniowy lub punktowy. Elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące występuje w zakresie częstotliwości 1 Hz do 10^{16} Hz.. Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie mają źródła liniowe - linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym wynoszącym 110 kV lub wyższym oraz źródła punktowe - urządzenia emitujące elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące w zakresie częstotliwości 0,1-300,000 MHz, do których należą:

- urządzenia radiolokacyjne (np. na lotniskach lub w stacjach naprowadzania lotów cywilnych i wojskowych),
- urządzenia radionadawcze i telewizyjne (np. stacje bazowe telefonii komórkowej (STK)),
- urządzenia elektroenergetyczne o napięciu znamionowym powyżej 110 kV (np. stacje transformatorowe).

Zagadnienia ochrony ludzi i środowiska przed niejonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym są uregulowane przepisami bezpieczeństwa i higieny pracy, prawa budowlanego, prawa ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego i przepisami sanitarnymi. W obowiązującym prawie polskim natężenie pola elektrycznego o wartości poniżej 1 kV/m uważane jest za całkowicie bezpieczne, nawet przy długotrwałym w nim przebywaniu. Natomiast w polu o wartości powyżej 10 kV/m – strefa ochronna pierwszego stopnia – przebywanie ludzi jest zabronione. W strefie ochronnej drugiego stopnia – pole o natężeniu 1-10 kV/m – przebywanie ludności jest dozwolone, jednakże nie wolno lokalizować budynków mieszkalnych, szkół, szpitali itp. W Polsce nie istnieją przepisy ograniczające gospodarowanie oraz przebywanie ludności w obszarach, w których występuje pole magnetyczne. Najwyższe dopuszczalne natężenie pola magnetycznego na stanowiskach, na których praca trwa 8 godzin określone przez Ministerstwo Pracy, nie może być większe niż 400 A/m (indukcja 0,5 mT).

Tabela 2.17. przedstawia natężenia pola elektrycznego oraz indukcję magnetyczną dla wybranych emitorów.

Tab. 2.17. Natężenia pola elektrycznego oraz indukcja magnetyczna dla wybranych emitorów (wg Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA.)

Pole elektryczne w środowisku	Natężenie kV/m
Pod liniami najwyższych napięć (220 – 400 kV)	1 – 10
W odległości 50 m od linii 400 kV	Poniżej 0,5
Pod liniami wysokiego napięcia (110 kV)	0,5 – 4
Pod liniami średniego napięcia	Poniżej 0,3
Za ogrodzeniem stacji elektroenergetycznych wysokiego napięcia	0,1 – 0,3
W bezpośrednim sąsiedztwie domowych urządzeń powszechnego użytku	Poniżej 0,5

Tab. 2.18. Natężenia pola elektrycznego oraz indukcja magnetyczna dla wybranych emitorów (wg Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA.) c.d.

Pole magnetyczne w środowisku	Indukcja μ T
Pod liniami najwyższych napięć (220 – 400 kV)	1 – 50
W odległości 50 m od linii 400 kV	Poniżej 5
Pod liniami wysokiego napięcia (110 kV)	Poniżej 20
Pod liniami średniego napięcia	1 – 20
W bezpośrednim sąsiedztwie domowych urządzeń powszechnego użytku	10 – 400
W otoczeniu torów prądowych przemysłowych urządzeń elektrotermicznych	2000 – 70000

Pola elektryczne i magnetyczne, na które są bezpośrednio narażone organizmy żywe, na dzisiejszy stan wiedzy są czynnikiem o znikomej szkodliwości.

Na terenie gminy Lubasz znajdują się następujące źródła pól elektromagnetycznych:

Telefonia komórkowa

- Stacja bazowa ERA GSM, plus Lubasz

Stacje radiowe i nadawczo-odbiorcze

- brak

3. CELE I ZADANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM

3.1. Integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym

Istotnym czynnikiem wpływającym na stan środowiska naturalnego gminy Lubasz jest rozwój społeczny i gospodarczy. Analiza poszczególnych dziedzin gospodarki, tendencji i kierunków zmian w ich rozwoju z punktu widzenia negatywnej presji na środowisko pozwoli na przewidzenie działań minimalizujących to oddziaływanie. Przedstawiając perspektywiczny rozwój poszczególnych dziedzin gospodarki w relacji do środowiska, pod uwagę wzięto następujące dziedziny rozwoju:

- Turystyka i rekreacja
- Rolnictwo
- System transportowy
- Przemysł
- Osadnictwo

Dla każdego kierunku rozwojowego, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju sformułowano średnioterminowy cel zintegrowany z ochroną środowiska, strategię realizacji celu, w tym działania minimalizujące zagrożenia wynikające z danego kierunku rozwojowego.

Opracowując poniższe rozdziały wykorzystano propozycje zawarte w "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz", "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego", a także „Wieloletnim Planie Inwestycyjnym Gminy Lubasz”.

3.1.1. Turystyka i rekreacja

3.1.1.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

Cel średniookresowy:

Rozwój różnych dziedzin ruchu turystycznego i rekreacji poprzez optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy, przy pełnej ochronie przyrody i krajobrazu.

Zagadnienie turystyki i rekreacji znalazło wyraz w ramach trzech celów pierwszorzędnych wyszczególnionych w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego”, a mianowicie w celu:

- podjęcia działań w kierunku aktywizacji terenów turystycznych regionu
  - podjęcia działań w kierunku wykorzystania położenia geograficznego i walorów przyrodniczych powiatu
  - umożliwienia racjonalnego i bezpiecznego korzystania z dobrodziejstw środowiska naturalnego
- Świadczy to o dużym znaczeniu tej sfery działalności w przyszłościowym rozwoju powiatu i tym samym gminy Lubasz.

Główne zagrożenia środowiska

- infrastruktura techniczna nie spełniająca wymogów ochrony środowiska
- zanieczyszczenie jezior
- zaśmiecanie i niszczenie miejsc o dużych walorach przyrodniczych

- „dzikie zagospodarowywanie” obszarów cennych przyrodniczo

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- przeznaczenie terenów niezagospodarowanych na cele turystyczne
- intensywny rozwój bazy turystycznej i hotelowej
- współdziałanie samorządu z nadleśnictwami odnośnie rozwoju turystyki
- przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do nowo powstających obiektów turystycznych i rekreacyjnych
- dalszy rozwój ścieżek rowerowych, szlaków pieszych oraz właściwe ich wykorzystanie
- rozbudowa infrastruktury informacyjnej przy szlakach turystycznych
- powiększenie i zagospodarowanie terenów wypoczynku przyrodniczego
- szkolenia potencjalnych właścicieli gospodarstw agroturystycznych
- wsparcie rozwoju gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych
- produkcja zdrowszej żywności dla potrzeb rynku turystycznego rozwój produkcji sadowniczo-ogrodniczej,
- edukacja ekologiczna mieszkańców
- promowanie gminy i organizowanie imprez promocyjnych

Określenie terenów nadających się do wykorzystania turystycznego (działki budowlane, pola namiotowe, campingi, ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne), rozszerzenie bazy rekreacyjnej bez naruszania równowagi ekologicznej

Turystyka może odgrywać istotną rolę w kształtowaniu proekologicznych struktur gospodarczych w gminie Lubasz. W porównaniu z przemysłem, turystyka jest mniej kapitałochłonna, a inwestycje turystyczne szybciej przynoszą efekty ekonomiczne (wzrost zatrudnienia i dochodów). Rozwój turystyki pociąga za sobą rozwój usług i handlu.

Podobne trendy występują także w przypadku rozwoju rekreacji. Wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa, wzrasta potrzeba aktywnego wypoczynku. Istotne znaczenie dla rozwoju turystyki i rekreacji w powiecie czarnkowsko-trzcianieckim mają obszary zwartych kompleksów leśnych, ciągów jezior, wzgórz morenowych.

Możliwością dla dalszego rozwoju turystyki jest rozszerzenie istniejącej bazy przez:

- tworzenie skansenów pokazujących stare zawody (kuźnie, garncarnie, młynarstwo wodne) oraz obrzędy i zwyczaje ludowe,
- przygotowanie miejsc – ośrodków na zielone szkoły dla dzieci z poza regionu (z możliwością sprawowania opieki nad zwierzętami i różnymi uprawami),
- zagospodarowanie nieczynnego wyrobiska Wizany
- rozwinięcie funkcji uzdrowiskowej w złoża torfów

Wszystkie podejmowane działania muszą być uzupełnione działaniami zwiększającymi poziom edukacji ekologicznej społeczeństwa, jak i świadomość potrzeby ochrony przyrody. Stałego badania wymaga również rynek turystyczno – rekreacyjny, poprzez prowadzenie stałego monitoringu ilości i jakości potrzeb bazy noclegowej, gastronomicznej.

Aktywizacja terenów turystycznych regionu

Aktywizacja terenów turystycznych regionu ma na celu przywrócenie i umocnienie im funkcji turystycznej jak również pozyskiwanie nowych obszarów mogących pełnić rolę turystyczno-rekreacyjną (np. terenów zrekultywowanych po wyrobiskach). Dla gminy Lubasz dalszy rozwój funkcji turystycznej może być możliwy dzięki wykorzystaniu kompleksów leśnych (budowa nowych ścieżek ekologicznych, rowerowych), zagospodarowaniu kompleksów wodnych (kąpieliska, baza rekreacyjna), modernizacji obiektów rekreacyjnych, tworzeniu obszarów sportowo-rekreacyjnych przy ośrodkach gminnych.

Szansą dla regionu jest również promowanie nowych form turystyki, do których zaliczyć można ekoturystykę, szkoły przetrwania.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej zgodnie z zasadami ochrony środowiska

Aby zachować walory przyrodnicze obszarów predysponowanych do rozwoju turystyki i rekreacji należy przede wszystkim przystosować obiekty do ich intensywnego wykorzystania okresowego (rozbudowa infrastruktury technicznej kanalizacji, oczyszczalni, zagospodarowanie odpadów stałych, rozbudowa i modernizacja sieci komunikacyjnej). Nieunikniona jest również rozbudowa bazy sportowej (boiska, korty tenisowe itd.) w ośrodkach mniej znanych i rzadziej odwiedzanych, co przyciągnie turystów i odciąży przeludnione ośrodki.

Nowe obiekty powinny powstawać na terenach selektywnie wybranych i odpowiednio przygotowanych. Akceptacja budowy tych obiektów będzie uwarunkowana spełnieniem wszystkich wymogów ochrony środowiska i krajobrazu. Chodzi nie tylko o system kanalizacji, rozwiązania problemu odpadów czy uciążliwość związaną z hałasem, ale również o wysycenie terenu zielenią i właściwe wkomponowanie obiektów turystycznych w istniejącą już zabudowę, w celu zachowania tradycji architektonicznych. Władze gminy powinny zachęcać inwestorów do podejmowania działań zmierzających do oszczędności surowców naturalnych oraz stosowania materiałów budowlanych energooszczędnych i przyjaznych środowisku.

Aby zachować przyrodnicze walory obszarów chronionych i dbać o rozwój turystyki w harmonii z ochroną przyrody, według zasad zrównoważonego rozwoju, konieczne jest:

- określenie warunków, które powinna spełniać baza turystyczna i rekreacyjna,
- wyposażenie prywatnych działek rekreacyjnych w bezpieczne dla środowiska urządzenia sanitarne,
- rozbudowanie i zmodernizowanie infrastruktury technicznej ośrodków wypoczynkowych,
- rozbudowanie i zmodernizowanie sieci kanalizacyjnej,
- zapewnienie prawidłowego zagospodarowania odpadów stałych i ścieków,
- rozbudowanie i zmodernizowanie sieci komunikacyjnej
- uporządkowanie stanu sanitarnego ośrodków wypoczynkowych i wszystkich punktów obsługi turystycznej, zadbanie aby nie były położone zbyt blisko jezior (dotyczy jeziora Dużego) , w pobliżu plaż powinny znajdować się tylko sanitariaty,
- przygotowanie oferty kompleksowych usług turystycznych szczególnie w rzadziej odwiedzanych ośrodkach, w celu odciążenia innych ośrodków,
- zwiększenie oferty noclegowej dla młodzieży,
- dbanie o czystość i zagospodarowanie szlaków turystycznych (wyznaczenie miejsc odpoczynku i biwakowania, uzupełnienie oznakowania),
- prowadzenie stałego monitoringu czystości środowiska, w szczególności wód powierzchniowych.

Wspieranie turystyki przyjaznej środowisku

W ostatnich latach coraz powszechniejsze staje się pojęcie turystyki przyjaznej środowisku lub turystyki harmonijnej (z zasobami środowiska) czyli ekoturystyki. Chodzi o takie uprawianie turystyki na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo, aby nie zakłócić procesów ekologicznych w układach współzależności wszystkich organizmów w środowisku.

Wypoczynek na obszarze wiejskim umożliwia:

- poznanie walorów życia wiejskiego, codziennych zajęć wiejskich,
- poznanie rodzimego folkloru i dziedzictwa kulturowego regionu,
- wszechstronny kontakt z przyrodą,
- czynny wypoczynek oparty o uprawianie ekoturystyki (jazda konna, wycieczki piesze i rowerowe, łowienie ryb, zbieranie owoców leśnych itp.).

Aby uatrakcyjnić bazę agroturystyczną powinny być budowane trasy rowerowe łączące poszczególne kwatery oraz powinny być tworzone inne formy czynnego wypoczynku (jazda konna, wędkowanie,

polowanie). Przemysłany rozwój gospodarstw agroturystycznych i towarzyszącej im infrastruktury będzie się przyczyniał do zdrowego spędzenia czasu wolnego i ochrony środowiska naturalnego i kulturowego.

3.1.2. Rolnictwo

3.1.2.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do roku 2011

Cel średniookresowy do 2011 roku

1. *Rozwój rolnictwa ekologicznego*
2. *Racjonalne kształtowanie przestrzeni rolniczej z uwzględnieniem uwarunkowań środowiska*

W procesie integracji z UE, za kluczowe należy uznać skuteczne zrestrukturyzowanie lokalnego rolnictwa.

Przyszłościowy rozwój obszarów wiejskich będzie związany z:

- lokowaniem na terenach wiejskich produkcji przemysłowej i usługowej, w tym także działań wspierających małe uprzemysłowienie terenów wiejskich
- lokalizacją zakładów przetwórczych i handlowych
- wykorzystaniem możliwości wielostronnej działalności leśnictwa związanej z obróbką drewna i z przetwórstwem produktów leśnych,
- rozwojem agroturystyki szczególnie w rejonach o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych,
- dywersyfikowaniem działalności gospodarstw rolnych (np. usługi komunalne, konserwacja urządzeń melioracyjnych, przetwórstwo surowców rolniczych, obsługa turystów, handel, rzemiosło itp.).

Podobnie, jak w całym kraju obserwowane będzie odchodzenie rolników do zajęć pozarolniczych i zmniejszanie udziału zatrudnienia w rolnictwie. Kształtowanie ośrodków wiejskich i modernizacja sektora rolno-spożywczego jest jednym z głównych kierunków stwarzających możliwości rozwojowe gospodarstw rolnych.

Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą działania prowadzące do minimalizacji wpływu gospodarki rolnej na środowisko i rozwoju infrastruktury ochrony środowiska obszarów wiejskich, jak również działania edukacyjne rolników z zakresu stosowania zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.

Główne zagrożenia środowiska

- zły stan techniczny oraz brak systemu melioracji pól
- zanieczyszczenia obszarowe
- chemizacja i intensyfikacja rolnictwa
- niesprawny sprzęt rolniczy

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- rozwój rolnictwa ekologicznego
- edukacja rolników, w tym wdrażanie „Kodeksu dobrych praktyk rolniczych”
- promocja zdrowszej żywności
- poprawa struktury jakościowej i wartości przyrodniczej użytków rolnych

- ochrona istniejących i zakładanie nowych zadrzewień śródpolnych i przeciwdziałanie ich niszczeniu
- produkcja roślin energetycznych
- modernizacja i budowa systemów melioracyjnych pól
- właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej

Metody gospodarowania – tradycyjne i nowoczesne

Przemianom będzie podlegała struktura gospodarstw rolnych w kierunku dalszego powiększenia indywidualnych gospodarstw produkcyjnych i tworzenia gospodarstw nowoczesnych, zmechanizowanych, o wyspecjalizowanym kierunku produkcji. Współpracujący między sobą rolnicy tworzyć będą grupy producenckie w celu wspólnego lepszego działania.

Zachowanie wartości przyrodniczych obszaru powiatu uzależnione jest jednak od tradycyjnych metod gospodarowania, opartego o gospodarstwa małe, prowadzone indywidualnie, bądź współpracujące między sobą. Jednocześnie promowany będzie rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki. Taki system związany jest ze stosowaniem małych ilości nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, bądź w przypadku rolnictwa ekologicznego - stosowaniem tylko i wyłącznie naturalnych nawozów i biologicznych środków ochrony.

Rozwój rolnictwa ekologicznego

Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza połączone z turystyką stanie się szansą dla rolników gminy. Ważna stanie się wzajemna współpraca rolników, między sobą i konsumentami w produkcji i dystrybucji produktów rolnych. Rolnicy zajmujący się rolnictwem ekologicznym powinni tworzyć grupy producenckie, produkujące żywność o jednakowych parametrach. Aby wspomóc rozwój tej nowej formy rolnictwa, musi być zorganizowana sieć dystrybucji zdrowej żywności. Zharmonizowanie rolnictwa ekologicznego z przyjaznym dla środowiska przetwórstwem będzie ważnym czynnikiem podnoszenia efektywności samego rolnictwa, poprzez pełniejsze wykorzystanie walorów ziemi, tworzenie miejsc pracy i aktywizację zawodową osób zamieszkałych na terenach wiejskich.

Selektywne powiększanie gospodarstw i koncentracja ziemi

Zmiany związane z wejściem Polski do Unii Europejskiej spowodują konieczność powiększania arealu gospodarstw rolnych i nawiązania współpracy między nimi. W planach dotyczących rozwoju rolnictwa w gminach powiatu przewiduje się, w perspektywie długoterminowej, zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych, których głównym źródłem utrzymania jest rolnictwo. Jednocześnie dla tych „drobnych” rolników, którzy zrezygnują z aktywności rolniczej trzeba będzie tworzyć warunki do podejmowania innych działalności gospodarczych.

Zostanie zoptymalizowane stosowanie nawozów sztucznych i pestycydów. Integrowana produkcja i obowiązek atestacji sprzętu ochrony roślin oraz kontrola stosowania środków ochrony (przestrzeganie okresu karencji i prewencji) przyczynią się do zapewnienia zrównoważonego rozwoju rolnictwa.

Aby gospodarstwa małe mogły wytrzymać konkurencję silnych ekonomicznie gospodarstw dużych, muszą być prowadzone w sposób nowoczesny, przy uwzględnieniu dobrej współpracy między nimi. W strukturze współpracy, właściciele tych gospodarstw muszą określić system wspólnego używania maszyn, urządzeń oraz organizacji rynku zbytu.

Rozwój infrastruktury technicznej

W związku z rozwojem infrastruktury nastąpi podniesienie poziomu życia mieszkańców gminy, a także teren gminy stanie się bardziej atrakcyjny dla potencjalnych inwestorów i zwiększy możliwość wykorzystania obszarów wiejskich dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki.

Budowa kanalizacji, oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej, obiektów gospodarki odpadami będzie niezbędny dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstw rolnych i poprawy życia mieszkańców obszarów wiejskich. Dla zrealizowania niezbędnych inwestycji konieczne będzie wsparcie z funduszy unijnych i budżetowych. Ważną potrzebą jest systematyczna modernizacja i budowa systemów melioracji podstawowej

Produkcja roślin energetycznych

Szansę dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw stwarza produkcja specjalnych roślin na cele energetyczne. Uprawy te dają możliwość pozyskania biopaliw, wykorzystania mniej urodzajnych gleb oraz szerokiego wykorzystania produktów na cele przemysłowe.

Właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej

Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym określa zasady chowu, hodowli i połowu ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych oraz zasady ich ochrony. W myśl tej ustawy – za chów ryb uważa się działania zmierzające do utrzymania i zwiększenia produkcji – za hodowlę uważa się chów połączony z doбором i selekcją w celu zachowania i poprawienia wartości użytkowej ryb.

Stawy hodowlane, będące zbiornikami przepływowymi wpływają na stan i jakość rzek przez nie przepływających. Ponadto duży pobór wody na wiosnę w celu napełnienia stawu (w przypadku stawów napełnianych) jak i jesienny zrzut wody, mogą prowadzić do zakłóceń ekosystemów. Dodatkowo woda spuszczana na jesień zanieczyszczona jest mułami i odchodami, co prowadzi do wzrostu fosforanów i ma negatywny wpływ na jakość wody. W przypadku stawów przepływowych czynnikiem mogącym ujemnie wpływać na jakość wód jest pokarm dla ryb. Używanie niewłaściwego z punktu widzenia ochrony środowiska pokarmu typu odpadki mięsne, preparaty może prowadzić do wzrostu ilości azotanów w wodzie.

Obecność w wodzie nadmiernych ilości odchodów i moczu ryb oraz resztek pokarmu może spowodować eutrofizację rzek i jezior. Stąd koniecznym działaniem jest kontrola przez właściwe służby ochrony środowiska przestrzegania przez właścicieli tuczarni ryb, wydanych pozwoleń wodnoprawnych oraz prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej przez właścicieli stawów.

Poza tym ważne jest wyznaczenie miejsc do budowy przepławek w miejscach gdzie migrację ryb utrudniają obiekty infrastruktury wodnej.

Jest to istotne ze względu na obserwowany w wielu rejonach kraju zanik ryb drapieżnych, co powoduje, że w jeziorach biomasę ryb stanowią licznie występujące gatunki, takie jak płoć, leszcz i karp, których około połowa ginie śmiercią naturalną dając dużą dawkę substancji organicznych sprzyjających procesom eutrofizacji. W celu poprawy jakości wód wycofywuje się ze środowiska wodnego gatunki ryb małoceńnych.

Na warunki środowiskowe korzystnie wpływa również utrzymanie równowagi pomiędzy populacjami ryb w zbiornikach, dzięki czemu eliminuje się groźbę zaistnienia chorób pasożytniczych czy wystąpienia konkurencji wśród cennych gatunków ryb.

Działania, które sprzyjają osiągnięciu powyższych celów to :

- prowadzenie właściwych melioracji rybackich,
- prowadzenie racjonalnej eksploatacji ryb konsumpcyjnych
- odłowy z zastosowaniem dozwolonych prawem urzędzeń, w odpowiednich okresach, z nasileniem odpowiednim do ilości podstawowych gatunków ryb występujących w zbiorniku.

Do czynników mających negatywny wpływ na prowadzenie gospodarki jeziorowej zalicza się::

- kłusownictwo rybackie
- szkodnictwo rybackie – niszczenie zastawionego sprzętu rybackiego, płoszenie ryb na tarliskach i zimowiskach, niszczenie tarlisk i melioracji rybackich.

3.1.3. System transportowy

3.1.3.1. Cele i kierunki działań do 2011 roku

Cel średniookresowy do roku 2011:

Poprawa dostępności komunikacyjnej poprzez rozbudowę i modernizację różnych form systemu transportowego ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań minimalizujących lub eliminujących negatywny wpływ na środowisko

W „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz” jednym z celów w obszarze działania INFRASTRUKTURA jest: Kompleksowa modernizacja sieci dróg w gminie poprzez poprawę techniczną, płynności ruchu oraz bezpieczeństwa użytkownika

Główne zagrożenia środowiska

- poważne awarie (awarie autocystern itp.)
- emisja spalin
- emisja hałasu
- degradacja terenów cennych przyrodniczo

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- modernizacja dróg wojewódzkich (nr 153, 1440 i 182), powiatowych i gminnych
- usprawnienie systemu transportu tranzytowego
- proekologiczne kształtowanie lokalnego systemu transportowego ze szczególnym uwzględnieniem transportu rowerowego
- zabezpieczenie mieszkańców przed nadmierną emisją hałasu do środowiska
- poprawienie odwodnienia dróg poprzez pogłębianie rowów i regulację poboczy
- prowadzenie na bieżąco działań porządkowych przy drogach (koszenie, utrzymanie drzew i krzewów)

Modernizacja dróg wojewódzkich, powiatowych oraz budowa nowych dróg z uwzględnieniem

Przewiduje się, że transport drogowy będzie do roku 2020 podstawowym rodzajem transportu. Wzrośnie również liczba użytkowanych samochodów i natężenie ruchu, osiągając parametry zbliżone do istniejących obecnie w krajach Unii Europejskiej. Również znacznie wzrośnie międzynarodowy ruch tranzytowy, zwłaszcza w relacji wschód – zachód.

Zatem, programy rozwoju w zakresie transportu drogowego, a mające bezpośredni związek z problematyką eliminacji uciążliwości transportu drogowego dla otoczenia koncentrować się będą na:

- poprawie warunków ruchu drogowego przy wykorzystaniu podstawowych narzędzi inżynierii ruchu zapewniających zwiększenie płynności i przepustowości sieci drogowej,
- podwyższeniu standardów technicznych infrastruktury drogowej (zagadnienie nadzwyczaj istotne w centrum miejscowości i w obszarach chronionych),
- bezwzględnym postrzeganiu zasad kwalifikacji pojazdów do ruchu drogowego,
- eliminacji ruchu drogowego o charakterze „tranzytowym” z centrum Lubasza

Proekologiczne kształtowanie lokalnego systemu transportowego ze szczególnym uwzględnieniem transportu kolejowego, wodnego i rowerowego

Znaczący udział w degradacji środowiska ma indywidualny pasażerski transport samochodowy. Dlatego oczekuje się, że jednym z głównych zadań będzie rozwój systemu transportu zbiorowego i ruchu rowerowego. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj lokalny transport kolejowy, który w powiązaniu i skoordynowaniu ze sprawnym transportem autobusowym oraz ścieżek rowerowych, stanowić może doskonałą alternatywę dla transportu indywidualnego, zwłaszcza w dojazdach na średnich dystansach.

Transport rowerowy

Do elementów sieci drogowej zalicza się również system ścieżek rowerowych. Tworzenie tras rowerowych łączących poszczególne miejscowości powiatu jest jednym z zadań „Strategii...” powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego.

Gmina Lubasz w najbliższej przyszłości będzie dążyć do zwiększenia ilości ścieżek rowerowych. Proponowane jest wyznaczenie odcinków (w skrajnych pasach ulic Lubasza oraz w skrajnych pasach jezdni dróg lokalnych o niedużym natężeniu ruchu) na przebieg dróg rowerowych z uwzględnieniem parkingów rowerowych i niezbędnych stanowisk. Ścieżki będą tworzone zarówno wewnątrz gminy, jak i w powiązaniu z innymi gminami.

Ułatwienia dla ruchu rowerowego powinny zwiększać udział roweru w podróżach lokalnych mieszkańców na terenie gminy i powiatu.

2.1.1.5. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

INFRASTRUKTURA DROGOWA						
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE						
1	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa dróg wiejskich w Lubasz (ul. Szkolna, kwiatowa, Podgórna, Ustronna)</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	1 300,0			1 300,0
Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego					
2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Realizacja ciągu pieszo – rowerowego Czarnków-Lubasz</i>				
	Jednostki realizujące	Wielkopolski Zarząd Dróg Wojewódzkich				
	Rodzaj przedsięwzięcia	koordynowane				
	Lata realizacji	2006-2008				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	-	1 000,0		1 000,0
Źródła finansowania	Środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności					
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Utwardzenie drogi Kamionka - Sokołowo</i>				
	Jednostki realizujące	Zarząd Dróg Powiatowych				
	Rodzaj przedsięwzięcia	koordynowane				
	Lata realizacji	2006-2008				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	-	1 500,0		1 500,0
Źródła finansowania	Środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności					
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa drogi Stajkowo - Miłkowo (I etap od strony Stajkowa)</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2007				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	-	-	500,0	500,0
Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego					
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa drogi w Jędrzejowie przy świetlicy wiejskiej</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2007-2008				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	-	-	100,0	100,0

	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
--	---------------------	---

2.1.16. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2008 - 2011

INFRASTRUKTURA DROGOWA		
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE		
1	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Realizacja ciągu pieszo – rowerowego Czarnków-Lubasz</i>
	Jednostki realizujące	Wielkopolski Zarząd Dróg Wojewódzkich
	Rodzaj przedsięwzięcia	koordynowane
	Lata realizacji	2006-2008
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	500,0
	Źródła finansowania	Środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności
2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa drogi w Jędrzejowie przy świetlicy wiejskiej</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne
	Lata realizacji	2007-2008
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	100,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Utwardzenie drogi Kamionka - Sokołowo</i>
	Jednostki realizujące	Zarząd Dróg Powiatowych
	Rodzaj przedsięwzięcia	koordynowane
	Lata realizacji	2006-2008
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	750,0
	Źródła finansowania	Środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa dróg wiejskich w Lubasz, cd. ul. Szkolna, Podgórna, Słoneczna</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne
	Lata realizacji	2008-2009
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	850,0
	Źródła finansowania	Środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
5	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa drogi Sokołowo – „Dulinowo” – Kamionka – I etap we wsi Sokołowo</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne
	Lata realizacji	2009-2011
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	680,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
6	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa dróg wiejskich w Lubasz, ul. Powstańców Wlkp, Plk. Orłowskiego</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne

	Lata realizacji	2010-2011
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	850,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
7	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa drogi w Dębie w kierunku boiska</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne
	Lata realizacji	2010-2013
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	500,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
8	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa dróg wiejskich w Lubasz, ul. Wiśniowa, Akacyjowa, Bukowa</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne
	Lata realizacji	2011-2013
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	400,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

3.1.4. Przemysł

Gmina Lubasz posiadająca charakter rolniczo charakteryzuje się niskim stopniem uprzemysłowienia. Wśród zakładów przemysłowych niewielki jest udział nowoczesnych sektorów przemysłu (przemysłu zaawansowanych technologii), natomiast dominuje przemysł wykorzystujący lokalne surowce, w tym spożywczy i drzewny.

Wśród największych zakładów działających na terenie gminy Lubasz można wymienić:

- Plastmet s.c. (przemysł lekki)
- Centra S.A. (produkcja baterii)
- Żwirownia Klempicz (kopalnia kruszywa)
- Wytwórnia Wód Gazowanych
- Denispol Sp. z o.o. (stolarstwo, produkcja mebli)
- Simar (stolarstwo, produkcja mebli)
- Zakłady rolnicze w Sławnie, Jędrzejowie, Bzowie, Stajkowie

3.1.4.1. Cel i kierunki działań do 2011 roku

Cel średniookresowy do roku 2011

Modernizacja istniejących i budowa nowych przedsiębiorstw w branży rolno-spożywczej i drzewnej oraz stworzenie warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw z zachowaniem wymagań ochrony środowiska

Główne zagrożenia środowiska

- emisja zanieczyszczeń do powietrza
- emisja hałasu

- awarie przemysłowe
- ścieki
- odpady przemysłowe

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- modernizacja istniejących zakładów przemysłowych
- rozwój przemysłu w ściśle wyznaczonych terenach
- odpowiedzialność za ochronę środowiska i egzekwowanie przepisów prawnych

W związku z tym, że gmina ma charakter rolniczo-turystyczno-leśny, nie powinien się tu rozwijać przemysł szkodzący środowisku. Udział działalności małych i średnich podmiotów gospodarczych będzie przeważał nad ilością dużych firm.

Modernizacja istniejących zakładów przemysłowych

Utrzymanie istniejących zakładów, przy wzrastającej konkurencji na rynku i wysokich wymaganiach co do spełnienia norm środowiskowych, stawia te zakłady przed koniecznością systematycznej restrukturyzacji.

W działaniach przemysłu, zwłaszcza na rzecz ochrony środowiska wkraczamy w fazę, w której znaczące efekty można uzyskać nie tylko poprzez usprawnienia techniczne, ale także poprzez usprawnienia organizacyjne. Jak dotąd, organizacja zdecydowanie przegrywała z techniką. Wynikało to z faktu, że działania ze sfery organizacji są niewymierne w efektach, mniej konkretne od usprawnień technicznych i często sprawiały więcej trudności zarządzającym firmą, niż podjęcie decyzji o wyborze technologii.

Rozwój przemysłu na ściśle wyznaczonych terenach

Na terenie gminy Lubasz powinien być preferowane na przetwórstwo rolno-spożywcze, przetwórstwo drewna, w tym przemysł meblarski. Szansą dla regionu jest również przetwórstwo runa leśnego – grzybów i owoców leśnych, bogato występujących w tym regionie. Również może być rozwijany sektor rzemiosła i drobnej przedsiębiorczości. Będzie to sprzyjało powstawaniu nowych miejsc pracy. Lokalizacja nowych ośrodków przemysłowych będzie zgodna z planami zagospodarowania przestrzennego i wymogami ochrony środowiska.

Odpowiedzialność za ochronę środowiska i egzekwowanie przepisów prawnych

Obecnie od zakładów przemysłowych oczekuje się zwiększonej aktywności na rzecz ochrony środowiska. Ochrona ta nie może sprowadzać się tylko do naprawy już zaistniałych szkód i spełniania wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska. Konieczne staje się przede wszystkim zapobieganie powstawaniu negatywnych oddziaływań czy szkód w środowisku.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stwarza podstawę do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, polegającą na samodzielnym definiowaniu problemów i szukaniu (z wyprzedzeniem) środków zaradczych. Stąd powstała koncepcja zarządzania środowiskowego.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy.

W ramach systemów zarządzania środowiskowego zwracana jest uwaga na:

- oszczędne korzystanie z surowców ;
- stosowanie surowców ekologicznych;
- zmniejszenie zużycia energii i wody;
- prewencję odpadów;
- systemy rejestracji emisji i zużywanych surowców;
- efektywne procesy produkcyjne.

Zatem, upowszechnienie w zakładach przemysłowych systemów zarządzania środowiskowego zgodnych z międzynarodowymi normami (np. ISO 14 000) oraz dobrowolnych działań

nienormatywnych („czystsza produkcja”) jest jednym z głównych kierunków działań przyjętych również przez władze województwa. Niektóre zakłady na terenie powiatu prowadzą świadomą politykę ochrony środowiska i realizowane przez nie inwestycje pośrednio bądź bezpośrednio wpływają na poprawę stanu środowiska w ich otoczeniu.

3.2. Edukacja ekologiczna

3.2.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Warunkiem zapewniającym Polsce miejsce w zjednoczonej Europie powinno być podnoszenie stanu świadomości ekologicznej mieszkańców. Konieczne będzie rozwiązywanie problemów wywołanych urbanizacją, motoryzacją, nadmierną eksploatacją ekosystemów. Dbając o rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców gminy Lubasz, cel do 2011 roku brzmi:

*Zapewnienie maksymalnej ochrony środowiska, oszczędnego gospodarowania
i korzystania z jego zasobów poprzez wykształcenie u mieszkańców postawy
przyjaznej środowisku*

Powyższy cel wpisuje się w podstawowe cele sformułowane w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej.

Należy zadbać, aby został on osiągnięty zarówno wśród młodego pokolenia, jak i u ludzi dorosłych, pracujących, określonych grup zawodowych. Dlatego strategię realizacji ogólnego celu zogniskowano wokół dwóch zagadnień:

- edukacja ekologiczna w szkolnictwie,
- edukacja ekologiczna dorosłych.

Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia

Formalny system kształcenia obejmuje wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe oraz szkolnictwo wyższe.

Rozporządzenie MEN z dn. 15.02. 1999 dotyczące podstawy programowej kształcenia ogólnego określa podstawowe zadania szkoły w zakresie nauczania, umiejętności i pracy wychowawczej uwzględniając w nich działania mające na celu wzrost świadomości ekologicznej uczniów. Rozporządzenie to wprowadza również obok przedmiotów i bloków przedmiotowych realizację ścieżki międzyprzedmiotowej. Wymóg ten do 2003 roku obejmował tylko szkoły podstawowe i gimnazja, od 2003 roku obejmie również szkoły średnie. Jedną ze ścieżek interdyscyplinarnych jest edukacja ekologiczna. Tematyka ekologiczna stanowi element wielu przedmiotów a jej właściwa realizacja zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli, od ich znajomości najważniejszych problemów gminy i powiatu.

Do najważniejszych problemów w powiecie należą: emisja niska, gospodarka odpadami oraz gospodarka wodno-ściekowa, ochrona zasobów przyrody ożywionej i nieożywionej, ochrona krajobrazu, lasów. Ważnym zadaniem jest kontynuacja prac w tym kierunku oraz dodatkowo wprowadzanie do programów szkolnych zagadnień związanych ze stosowaniem ekologicznych źródeł energii, ochroną walorów przyrodniczych i krajobrazowych, właściwą gospodarką wodno-ściekową. Zadaniem nauczyciela w szeroko pojętej edukacji ekologicznej jest:

- kształtowanie u ucznia postawy odpowiedzialności za stan środowiska,
- zachęcanie ucznia do prowadzenia własnych obserwacji, badań i analizy środowiska,
- kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zgodnie z posiadaną wiedzą,
- umożliwienie dzieciom i młodzieży podejmowania praktycznych działań na rzecz ochrony środowiska w ich otoczeniu.

Nauczyciele podejmujący się realizacji zagadnień związanych z edukacją ekologiczną na terenie gmin powiatu powinni:

- współpracować między sobą tworząc wspólne Programy edukacji ekologicznej dla szkół powiatu,
- współpracować z innymi instytucjami wspierającymi lub prowadzącymi edukację ekologiczną (np. Nadleśnictwa)

Kierunki działań

- Aktywna edukacja dzieci i młodzieży w formalnym systemie kształcenia (przedmioty, bloki przedmiotowe, ścieżka międzyprzedmiotowa)
- Wspieranie działań edukacji szkolnej przez instytucje samorządowe i państwowe.

Pozaszkolna edukacja ekologiczna

W systemie zarządzania zasobami środowiska poszczególnych gmin powiatu (w tym gminy Lubasz) coraz większą rolę powinno się przypisywać instrumentom społecznym zmierzającym do kształtowania prośrodowiskowych postaw mieszkańców oraz ich aktywizacji w rozwiązywaniu ważnych problemów ekologicznych.

Władze powinny aktywnie wspierać działania edukacyjne skierowane do dzieci i dorosłych podejmowane przez Nadleśnictwa.

Warto wprowadzić aktywną edukację ekologiczną dorosłych mieszkańców : konkursy ekologiczne, na najładniejszą zagrodę, wieś, ogród balkon itd. Równie istotna jest kwestia edukacji w miejscu pracy, ponieważ większość czynnych zawodowo osób ma mniej lub bardziej bezpośredni wpływ na stan środowiska.

Nowym i ważnym wezwaniem dla edukacji jest zmieniająca się pozycja polskiego rolnictwa i wsi w procesie integracji z UE. Przemianom tym musi towarzyszyć zwiększenie świadomości ekologicznej rolników i zachowanie tradycji przyjaznego dla środowiska rolnictwa. Wskazana byłaby edukacja tej grupy zawodowej w kierunku prawidłowego stosowania środków ochrony roślin i stosowanie nawożenia mineralnego, dzięki niej zmniejszy się potencjalne skażenie środowiska.

Zdecydowanie największy wpływ na poziom wiedzy o stanie środowiska naturalnego mają media. Najczęściej wskazywanym źródłem informacji o problemach ochrony środowiska jest telewizja, radio i prasa. W kolejnych latach rosnąca będzie rola mediów lokalnych w procesie informowania i edukowania społeczeństwa. Dlatego istotne znaczenie ma sposób przekazywanych informacji: tematyczne programy publicystyczne, cykle artykułów, reklama społeczna promująca działania przyjazne środowisku, książki, foldery.

Kierunki działań

- Aktywna edukacja ekologiczna na terenach obszarów chronionych i innych cennych przyrodniczo
- Podnoszenie świadomości ekologicznej rolników, organizatorów turystyki i agroturystyki.
- Edukacja ekologiczna w miejscu pracy
- Promowanie przez środki masowego przekazu stylu życia i zachowań przyjaznych środowisku.
- Zapewnienie społeczeństwu niezbędnych informacji o stanie środowiska naturalnego

4.OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY

Poprawa środowiska i jakości życia mieszkańców wynika z założeń VI Programu działań Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010. W Polsce, podstawowymi działaniami ukierunkowanymi na zdobycie ww. celu będzie:

- włączenie wyznaczonych obszarów do europejskiej sieci NATURA 2000,
- ochrona terenów wodno-błotnych,
- poprawa stanu czystości wód powierzchniowych.

4.1.Ochrona przyrody i krajobrazu

4.1.1.Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

W zakresie ochrony przyrody podstawowymi aktami prawnymi w UE są Dyrektywa Siedliskowa (dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory) i Dyrektywa Ptasia (dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków). Mają one na celu utrzymanie różnorodności biologicznej państw członkowskich poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terytorium.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez utworzenie spójnej Europejskiej sieci ekologicznej pod nazwą Natura 2000, złożonej z tzw. Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO), wytypowanych na podstawie Dyrektywy Siedliskowej i Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) wytypowanych na podstawie Dyrektywy Ptasiej.

Cel średniookresowy do roku 2011

*Rozwój i bieżąca ochrona obszarów i obiektów cennych przyrodniczo
Ochrona walorów krajobrazu rekreacyjnego i rolniczego*

Obszary i obiekty prawnie chronione

Na terenie gminy Lubasz nie ma obszarów przewidzianych do włączenia do sieci NATURA 2000 (na podstawie Projektu Proponowanych obszarów do objęcia ochroną Natura 2000)

Poznanie zasobów przyrodniczych regionu jest niezbędnym warunkiem do określenia kierunków i form jego ochrony. Dotychczasowy stan poznania środowiska przyrodniczego gminy należy uznać za niewystarczający. Dotychczas nie przeprowadzono pełnej inwentaryzacji przyrodniczej.

Potrzeba inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej poszczególnych gmin powiatu wynika z zapisów Programu Wykonawczego do II PEP, który wskazuje na konieczność wsparcia prac badawczych dotyczących stanu polskiej przyrody i bioróżnorodności oraz rozpoznania zagrożeń różnorodności biologicznej. Celem prac inwentaryzacyjnych jest dostarczenie informacji o środowisku przyrodniczym dla prac planistycznych (plany zagospodarowania przestrzennego) a jednocześnie rozpoznanie walorów środowiska. Uzyskane w ten sposób dane będą stanowić podstawę objęcia ochroną obszarów i obiektów o wysokich walorach przyrodniczych. Opracowania inwentaryzacyjne stanowić będą również cenną pomoc w kształtowaniu podstaw świadomości ekologicznej społeczności lokalnej.

Planowane formy ochrony przyrody i podejmowane działania

Na terenie gminy planowane jest utworzenie rezerwatu przyrody pod nazwą „Morena Czarnkowska”, który obejmowałby wzniesienia moreny czołowej między miejscowościami Czarnków, Ciszkowo, Goraj i Dębe. Na terenie gminy rezerwat ten zajmowałby powierzchnię 183,5 ha.

Kierunki działań

- Przeprowadzenie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej
- Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych
- Tworzenie nowych obszarów i obiektów chronionych
- Eksponowanie zabytków i ciekawych miejsc pod względem architektonicznym i krajobrazowym
- Zintensyfikowanie współpracy organów administracji rządowej z nadleśnictwami w zakresie ochrony obiektów podlegających szczególnej ochronie oraz wymiana informacji.

Krajobraz rolniczy i tereny turystyczne

Polityka ekologiczna państwa zakłada wsparcie tradycyjnych praktyk gospodarczych na obszarach wiejskich oraz rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego (wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nie naruszające równowagi przyrodniczej) oraz działań na rzecz utrzymania tradycyjnego urozmaiconego krajobrazu rolniczego.

Nadchodzące lata będą się charakteryzowały na obszarach rolniczych gminy:

- wzrostem intensywności rolnictwa,
- zwiększaniem się liczby dużych, towarowych, wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych,
- rozwojem małych gospodarstw jako gospodarstw ekologicznych,
- rozwojem gospodarstw agroturystycznych
- rozwojem bazy turystycznej i agroturystycznej,
- rozwojem infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

Taki kierunek rozwoju gminy może mieć istotny wpływ na jego walory przyrodnicze, ich degradację i przekształcanie.

W gminie Lubasz ważnym zadaniem będzie zapewnienie warunków do ochrony zasobów przyrodniczych, walorów kulturowych i krajobrazowych, przy jednoczesnym zapewnieniu możliwości wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców i turystów. Na terenach tych rekreacja i turystyka będą przebiegały w sposób zorganizowany, a obiekty będą spełniały wymogi ochrony środowiska.

Kierunki działań

- Rozwój tradycyjnych form gospodarowania (rolnictwo ekologiczne, ekoturystyka, agroturystyka), które będą sprzyjały zachowaniu trwałości zasobów przyrodniczych gminy
- Ochrona obiektów cennych przyrodniczo oraz zapewnienie do nich selektywnego dostępu; ochrona tych terenów przed zainwestowaniem i tzw. dzikim zagospodarowaniem
- Budowa i rozwój ścieżek rowerowych
- Restauracja parków wiejskich

4.2. Ochrona lasów

4.2.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

Cel średniookresowy do roku 2011

*Zachowanie i wzrost różnorodności biologicznej istniejących zasobów leśnych
Poprawa stanu zdrowotnego lasów*

Zasadne są zalesienia ze względów ekologicznych: poprawa struktury gatunkowej, funkcje ochronne, powiązania kompleksów, ograniczające uciążliwe oddziaływania. Zalesienia w obszarach łąk śródpolnych i nieużytków stanowiących bazę dla różnorodności biologicznej nie są wskazane. Celowe jest stopniowe nadawanie statusów ochronnych lasom w korytarzach ekologicznych wszystkich gmin powiatu.

Kierunki działań

- Stały monitoring środowiska leśnego w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkody przemysłowe, degradacja)
- Zwiększenie różnorodności gatunkowej lasów i bieżąca ochrona istniejących kompleksów leśnych
- Racjonalna gospodarka leśna
- Edukacja ekologiczna w zakresie wzbogacania i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych (zwiększenie różnorodności gatunkowej szczególnie w nasadzeniach porolnych)
- Zintensyfikowanie współpracy z organami administracji rządowej w zakresie tworzenia i utrzymywania obszarów cennych przyrodniczo na terenie Nadleśnictwa

Ochrona lasu

Ochrona lasu polega na prognozowaniu, rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu zjawisk zagrażających ich zdrowiu i trwałości.

Czynniki zagrażające środowisku leśnemu można podzielić na: antropogeniczne, biotyczne i abiotyczne. Do najważniejszych należy ochrona przed pożarami, która powinna uwzględniać zwiększenie ilości zbiorników retencyjnych, polepszenie systemu ratownictwa, edukację ekologiczną społeczeństwa. Ochrona przed czynnikami abiotycznymi (powódzie, silne wiatry) obejmuje odpowiednie zabiegi pielęgnacyjne z zakresu hodowli lasu (usuwanie drzew chorych i o nadmiernie rozwiniętych koronach). Duże znaczenie mają również działania zmierzające do tworzenia i utrzymania bogatego składu gatunkowego i złożonej struktury wiekowej drzewostanów (np. wykorzystywanie fragmentów mikrosiedlisk żyzniejszych w celu urozmaicenia składów gatunkowych upraw).

Wobec zagrożeń biotycznych, z których największą rolę odgrywają owady i grzyby istotne jest, jeśli to możliwe, ograniczenie lub eliminowanie środków chemicznych stosowanych w ochronie lasu na rzecz metod biologicznych.

Ochrona zasobów glebowych i wodnych w lasach

Warunkiem trwałości lasów i możliwości ich wszechstronnego użytkowania jest prowadzenie gospodarki leśnej przy zachowaniu i przywracaniu zgodności biocenozy leśnej. Ochrona zasobów glebowych i wodnych jest realizowana m.in. przez system lasów ochronnych. Ich zadaniem jest chronienie gleb przed zmywaniem i osuwaniem się ziemi, brzegów wód przed obrywaniem się, ograniczenie powstania lotnych piasków. Obszary leśne powiatu czarnkowsko-trzcianieckiego zaliczane są do obszarów stepowienia. Sprzyja temu piaszczyste podłoże i niewielka suma opadów atmosferycznych. Dlatego ochrona zasobów wodnych poprzez:

- pozostawianie, na gruntach przeznaczonych do zalesień, trwałych i okresowych oczek wodnych, bagien, mokradeł, drzew,
- zachowania w stanie naturalnym śródleśnych zbiorników wodnych,
- odtwarzanie śródleśnych zbiorników i cieków wody

ma istotne znaczenie.

Dodatkowo budowa biologicznych oczyszczalni ścieków oraz odbudowa zbiorników małej retencji przyczynia się do poprawy środowiska wodnego.

Racjonalna gospodarka leśna

Do podstawowych surowców naturalnym regionu zaliczane jest drewno. Pozyskanie drewna na poziomie określonym w planach urządzania lasu dla nadleśnictw zgodnie z potrzebami hodowlanymi i ochronnymi drzewostanów oraz zasadą zachowania trwałości lasów i zwiększania zasobów drzewnych jest podstawowym założeniem wykorzystania lasu jako odnawialnego źródła surowca drzewnego. Kontynuacja takiej polityki zapewnia racjonalne gospodarowanie drewnem.

4.3.Ochrona gleb

4.3.1.Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

Cel średniookresowy do roku 2011

Właściwe użytkowanie istniejących zasobów glebowych, ich ochrona i rekultywacja

Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb, zwłaszcza w ujęciu długookresowym, powinno polegać na:

- zagospodarowaniu gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej,
- lepszym dostosowaniu do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania oraz kierunków i intensywności produkcji.

Wg art. 109 ust. 2 Prawa Ochrony Środowiska, w zakresie obowiązków Starosty leży prowadzenie okresowych badań jakości gleby i ziemi. Natomiast zakres i sposób prowadzenia tych badań może określić Minister właściwy ds. środowiska w drodze rozporządzenia.

Starosta prowadzi także corocznie aktualizowany rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleby lub ziemi, z wyszczególnieniem obszarów, na których obowiązek rekultywacji obciąża starostę (Art. 110 POŚ). Kolejność realizowania przez starostę zadań w zakresie rekultywacji powierzchni ziemi określają powiatowe programy ochrony środowiska (art. 112 POŚ).

Jednym z najważniejszych działań dotyczących ochrony gleb są działania na rzecz świadomości ekologicznej mieszkańców”. W ramach tych działań w pierwszej kolejności prowadzone będą działania z zakresu edukacji ekologicznej rolników, mające na celu uświadomienie konsekwencji nieprawidłowej gospodarki rolnej i wskazanie właściwych rozwiązań. Istotnym kierunkiem działań będzie wdrażanie i upowszechnianie *Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej (KDPR)*.

Znaczącej poprawie ulegnie świadomość ekologiczna mieszkańców. Marginalizacji ulegnie zjawisko dzikich wysypisk, wypalania łąk i ściernisk, wprowadzania ścieków do gruntów, wyrzucania odpadów.

Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa spowoduje, że coraz silniej popierane będzie rolnictwo ekologiczne. Szczególnie na obszarach o cennych walorach przyrodniczych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

Stopniowo odstępować się będzie od bezściółkowej hodowli bydła, propagując hodowlę ściółkową, dostarczającą obornika, ważnego składnika strukturotwórczego gleby. Preferowane będzie:

- wprowadzanie racjonalnego nawożenia, uwzględniającego konieczność przeciwdziałania stratom materii organicznej gleb przez możliwe szerokie zastosowanie obornika i humusotwórczych upraw, w poplonów i międzyplonów
- wprowadzanie urozmaiconych płodozmianów
- stosowanie maszyn nie powodujących nadmiernego ugniatania i wytwarzania tzw. „podeszwy glebowej”, która zmienia niekorzystnie właściwości gleb i przyspiesza odpływ wody oraz substancji biogenych z pól uprawnych.

Dla utrzymania optymalnego uwilgocenia gleby i prawidłowego systemu odwadniania konieczne będzie utrzymanie urządzeń melioracyjnych, rowów i drenażu w dobrym stanie. Eksploatacja tych systemów powinna polegać na regulacji odpływu wód i możliwie długim utrzymaniu zasobów wody w profilu glebowym. Na terenie powiatu prowadzone są działania dotyczące odbudowy bądź modernizacji melioracji. Do odbudowy i modernizacji w najbliższych latach przewidziane jest 7879 ha, natomiast melioracja nowa ma powstać na 26704 ha. gruntów.

Polityka ochrony gleb będzie również uwzględniać działania zapobiegające procesom erozji. Erozja wietrzna jest typowa dla otwartych przestrzeni rolnych, dlatego niezbędne będzie stosowanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych oraz podobnie, jak przy zapobieganiu erozji wodnej stałe utrzymanie gleby pod pokrywą roślinną. Również koncepcja rolnictwa ekologicznego obejmuje szereg działań w zakresie kształtowania struktury krajobrazu rolniczego, w tym zwłaszcza tworzenie barier biogeochemicznych przeciwdziałających procesom erozji wietrznej i wodnej, wzmagających retencję i stymulujących małe obiegi wody w agrosystemach, jak również eliminujących zanieczyszczenia chemiczne z wód gruntowych oraz wzbogacających zasoby biologiczne obszarów rolniczych.

Zakładając ciągły rozwój przedsiębiorczości, a równocześnie sieci komunikacyjnej na terenie powiatu, wzrośnie negatywny wpływ oddziaływania przemysłu i ruchu samochodowego na gleby. Ciągi komunikacyjne i zakłady przemysłowe będą ograniczane na obszarach gleb najwyższej jakości. Grunty wyłączone z użytkowania rolniczego i gleby zdegradowane na obszarach rolniczych będą zalesiane lub zagospodarowywane poprzez przeznaczenie ich na plantacje choinek, szkółki roślin ozdobnych, itp.

Kierunki działań

- Ochrona gleb przed negatywnym wpływem transportu i infrastruktury transportowej (w tym kolejowej)
- Ochrona gleb przed degradacją i rekultywacja gleb zdegradowanych
- Wsparcie rozwoju rolnictwa ekologicznego
- Racjonalne zużycie środków ochrony roślin i nawozów oraz używanie sprawnego sprzętu rolniczego
- Właściwe przechowywanie nawozów organicznych (gnojówka, gnojownica, obornik)
- Wdrażanie i przestrzeganie zasad Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych

4.4. Ochrona zasobów kopalin

4.4.1. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

Racjonalne gospodarowanie zasobami surowców mineralnych z uwzględnieniem ochrony środowiska i rekultywacja terenów poeksploatacyjnych

Minister Środowiska, wojewodowie i starostowie odpowiedzialni są za kształtowanie polityki ochrony złóż kopalin i gospodarowanie zasobami surowców. W przypadku złóż eksploatowanych istotne jest maksymalne wykorzystanie zasobów w granicach udokumentowania, a następnie skuteczna i właściwa, z punktu widzenia gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska, rekultywacja wyrobiska. Obowiązki te głównie ciążyą na użytkowniku złoża, natomiast rolą administracji publicznej jest określenie warunków prowadzenia eksploatacji, jej zakończenia i rozliczenia.

W przypadku złóż nieeksploatowanych, jedynym sposobem zabezpieczenia zasobów udokumentowanych złóż przed ich utratą jest ochrona obszarów, na których występują przed zainwestowaniem uniemożliwiający późniejszą eksploatację.

Wydobywanie kopalin wiąże się z powstawaniem szkód w środowisku. Począwszy od prac poszukiwawczych złóż ropy i gazu w trakcie, których możliwe są erupcje solanki, gazu ziemnego czy też ropy naftowej powodujące zanieczyszczenie powietrza, gleby, wód podziemnych. Stosowane są zabezpieczenia minimalizujące negatywny wpływ na środowisko efektów nieprzewidzianych nagłych zdarzeń, lecz w całości wpływu ich nie można zlikwidować.

Wydobywanie kopalin systemem odkrywkowym powoduje degradację powierzchni terenu i praktycznie prace rekultywacyjne po zakończonej eksploatacji w niewielkim stopniu łagodzą przeobrażenia spowodowane wydobywaniem kopalin.

Kierunki działań

- Racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów surowców mineralnych
- Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych
- Ochrona obszarów perspektywicznych

Racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów surowców mineralnych (piasek, żwir, torf)

Obecnie na terenie gminy prowadzona jest eksploatacja kruszywa, natomiast złoża torfu i gytii nie są eksploatowane. Czynnikiem decydującym o ochronie złóż surowców mineralnych jest status złoża. W przypadku złóż eksploatowanych głównym zadaniem ochrony jest maksymalne wykorzystanie zasobów w granicach udokumentowania, a następnie skuteczna i właściwa rekultywacja. Stan rozpoznania niektórych złóż nie pozwala na ich gospodarcze wykorzystanie. Ze względu na stare dane niektórych złóż należy wziąć pod uwagę możliwość stworzenia aktualnej inwentaryzacji złóż na terenie gminy, z uwzględnieniem złóż, które znajdują się w granicach obszarów chronionych krajobrazów i w obrębie doliny Noteci.

Racjonalne gospodarowanie istniejącymi zasobami surowców naturalnych uwzględnia przestrzeganie wymogów ochrony środowiska i zachowanie równowagi przyrodniczej.

Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych

Zapewnienie właściwej rekultywacji terenów poeksploatacyjnych jest konieczne z uwagi na ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych (szczególnie wyrobiska na obszarach chronionego krajobrazu). Obowiązek rekultywacji spoczywa na użytkowniku złoża.

Obszary poeksploatacyjne przeznaczone będą przede wszystkim pod zagospodarowanie turystyczno - rekreacyjne.

Rekultywacji wymagają również dzikie wyrobiska występujące w niektórych miejscowościach.

Ochrona obszarów perspektywicznych

Na terenie gminy występują udokumentowane złoża surowców mineralnych, które do tej pory nie były eksploatowane. Mogą one stanowić istotną przeszkodę dla dalszego przestrzennego rozwoju w tych rejonach. Należy więc zinwentaryzować te miejsca i określić ich dalsze wykorzystanie. Ochrona złóż powinna polegać na uwzględnieniu tych terenów w „Studiach uwarunkowań ...” i w planach zagospodarowania przestrzennego w postaci zapisów uniemożliwiających zagospodarowanie tych terenów w sposób trwały, wykluczający potencjalną eksploatację surowców.

5. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE

Jakość środowiska jest jednym z istotnych czynników decydujących o zdrowiu człowieka.

Zasady prozdrowotnej polityki ekologicznej uwzględniającej związku środowiska ze zdrowiem wyraża:

- „Europejska karta środowiska i zdrowia”, przyjęta podczas Pierwszej Europejskiej Konferencji nt. „Środowisko i Zdrowie” we Frankfurcie n. Menem w 1989 roku,
- Deklaracja Drugiej Europejskiej Konferencji Ministrów Środowiska i Zdrowia w Helsinkach w 1994 roku, w której Polska wyraziła potrzebę i gotowość ustanowienia i realizacji narodowego projektu zdrowia środowiskowego,
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która w art. 68 ust.4 zobowiązuje władze publiczne do zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

Również w Programie Działań UE w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010, wśród czterech priorytetowych obszarów działań wymienione jest „Środowisko i zdrowie”. Cel strategiczny sformułowany jako „osiągnięcie takiej jakości środowiska, w którym poziomy zanieczyszczeń spowodowanych przez człowieka nie prowadzą do znaczącego wpływu na zdrowie człowieka lub jego zagrożenia”.

Do najważniejszych elementów środowiska mających wpływ na zdrowie należą: wody, powietrze atmosferyczne i gleby a wśród uciążliwości środowiskowych należy wymienić: hałas, odpady komunalne i przemysłowe.

Większość unijnych standardów, którym Polska musi sprostać ubiegając się o członkostwo w Unii Europejskiej dotyczy jakości środowiska. Zadania z tego zakresu należą do najistotniejszych i najbardziej kosztownych, ponieważ obejmują tak ważne dziedziny jak ochrona zasobów wodnych, ochrona powietrza atmosferycznego, gospodarowanie odpadami. Do nich odnosi się również wiele przyjętych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych wynikających z podpisanych konwencji i protokołów do konwencji.

5.1. Jakość wód

5.1.1. Cele średnioterminowe i kierunki działań do 2011 roku

Cel średniookresowy do roku 2011

*Zapewnienie wszystkim mieszkańcom odpowiedniej jakości wody do picia
Przywrócenie wysokiej jakości wód powierzchniowych i racjonalne gospodarowanie wodą*

Główną regulacją prawną odnoszącą się do szeroko rozumianej gospodarki wodnej, ujmującej jednocześnie kwestie ilościowe i jakościowe wód powierzchniowych i podziemnych jest ustawa *Prawo wodne* z dnia 24 października 1974 roku (Dz.U. 38 z 1974 roku z późniejszymi zmianami). Ustawa ta ostatecznie wprowadza i reguluje zasady zlewniowego zarządzania gospodarką wodną.

Wprowadzenie regionów zlewniowych jest zgodne z duchem i literą prawa przepisów Unii Europejskiej, a w szczególności Ramową Dyrektywą Wodną (2000/60/WE) oraz dyrektywami:

- 96/61/EEC dotyczącą zintegrowanej ochrony przed zanieczyszczeniem
- 91/271/EEC w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych
- 91/676/EEC w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami, pochodzącymi ze źródeł rolniczych
- 76/464/EEC w sprawie zanieczyszczenia spowodowanego przez niektóre substancje niebezpieczne odprowadzane do środowiska wodnego

Zgodnie z zapisami Prawa Wodnego, mówiąc o jakości użytkowej wód należy rozumieć:

- wody powierzchniowe i podziemne, które są lub mogą być wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia
- wody powierzchniowe wykorzystywane do celów rekreacyjnych, a w szczególności do kąpieli
- wody powierzchniowe przeznaczone do bytowania ryb, skorupiaków i mięczaków lub innych organizmów w warunkach naturalnych oraz umożliwiających migracje ryb

Z punktu widzenia niniejszego programu ochrony środowiska obejmującego okres do 2011 roku istotne są zapisy prawa wodnego nakładające na aglomeracje, o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) powyżej od 2000 do 15000 (taką aglomeracją jest Lubasz obowiązek wyposażenia się w sieci kanalizacyjne dla ścieków komunalnych zakończone oczyszczalniami ścieków, zgodnie z ustaleniami krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w terminie do 31 grudnia 2015 roku.

Jednym z ważniejszych celów zawartych w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz” w obszarze EKOLOGIA jest działanie na rzecz racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej.

Ochrona jakości wód podziemnych

Zwiększenie skuteczności *ochrony jakości wód podziemnych* ma na celu zmniejszenie przenikania zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do warstw wodonośnych. Duże znaczenie będzie mieć zapewnienie właściwej ochrony wód w strefach szczególnie wrażliwych (do końca 2003 roku Dyrektorzy RZGW zobowiązani są do opracowania wykazu takich wód), a więc tam, gdzie podatność na ich zanieczyszczenie jest największa. Do osiągnięcia tego celu konieczne jest uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wszelkich informacji bieżących oraz prognoz dotyczących oddziaływania na środowisko wodne projektowanej zabudowy i wszelkich obiektów, a także obszarów funkcjonalnych na terenie gminy. Sporządzenie na ich podstawie projektów stref ochronnych, a następnie odpowiednie ich wdrożenie da możliwość sprawowania dostatecznej kontroli nad procesami migracji zanieczyszczeń i tym samym ograniczy degradację wód. Głównymi czynnikami, które powinny być brane pod uwagę są parametry hydrogeologiczne, takie jak, głębokość występowania zwierciadła wód podziemnych, litologia i zdolności filtracyjne warstwy wodonośnej, rodzaj i miąższość warstwy glebowej, topografia, a także dane na temat istniejących już obiektów mogących zagrażających jakości wód (magazyny substancji niebezpiecznych i trasy ich przewozu, składowiska odpadów, stacje paliw) oraz urządzeń lub miejsc związanych z pozyskiwaniem wody (ujęcia), a także zbiorników i cieków powierzchniowych.

Istotnym źródłem zanieczyszczenia zwłaszcza wód podziemnych są sploty obszarowe oraz przedostawanie się zanieczyszczeń z nieszczelnych szamb, ścieki przedostające się z nieszczelnej kanalizacji, bądź zanieczyszczenia migrujące ze składowisk odpadów komunalnych i przemysłowych oraz jako skutki zdarzeń awaryjnych.

Ograniczanie zanieczyszczeń z tytułu splotów powierzchniowych będzie realizowane poprzez systematyczne wdrażanie zasad prowadzenia gospodarki rolnej zgodnych z założeniami ochrony środowiska. Silnym oparciem dla tego typu działań jest odpowiednia edukacja i promocja w zakresie ekologicznych praktyk rolniczych, a dotyczyć ona powinna przede wszystkim gmin o największym udziale użytków rolnych.

Kierunki działań

- Wprowadzanie odpowiednich zapisów do planów zagospodarowania przestrzennego chroniących obszary szczególnie wrażliwe przed zainwestowaniem
- Wdrażanie projektów stref ochronnych
- Monitoring studni kopanych (wykorzystywanych jako szamba) i ich prawidłowa likwidacja
- Zintensyfikowanie kontroli stanu technicznego szamb i ujęć wodnych
- Promowanie prośrodowiskowych zasad uprawy, chowu i produkcji
- Racjonalne dawkowanie i przestrzeganie agrometeorologicznych terminów stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin

Ochrona jakości wód powierzchniowych

Źródła lokalne i zewnętrzne (z poza granic gminy) oddziałują na *jakość wód powierzchniowych* w gminie Lubasz. Szczególną rolę odgrywają tu punktowe zrzuty zanieczyszczeń. Wśród nich największe znaczenie mają zrzuty ścieków (bytowo gospodarczych i przemysłowych) nieoczyszczonych lub oczyszczonych niedostatecznie.

Mówiąc o jakości użytkowej wód powierzchniowych gminy należy mieć na uwadze wykorzystywanie ich do celów rekreacyjnych i bytowania ryb.

W swym obecnym stanie, dla zapewnienia odpowiedniej jakości użytkowej wód uporządkowanie gospodarki ściekowej w gminie wymaga szeregu inwestycji, za które odpowiedzialne są władze gminy.

Uporządkowanie gospodarki ściekowej przyczyni się nie tylko do poprawy jakości wód powierzchniowych (rzek i jezior), których stan decyduje o walorach krajobrazowych, rekreacyjnych, a także warunkuje bytowanie i rozwój wielu gatunków roślin i zwierząt, ale także zapobiegnie zanieczyszczeniu wód podziemnych, a w perspektywie długoterminowej do poprawy ich jakości. Stąd gmina przyjęła w swojej strategii pewne cele, które będą realizowane w następnych latach.

Kierunki działań

- Budowa, rozbudowa i systematyczna modernizacja sieci kanalizacyjnej
- Modernizacja i optymalizacja wykorzystania oczyszczalni ścieków w kierunku spełnienia wymagań obowiązującego prawa
- Budowa oczyszczalni przydomowych w miejscach nie objętych zasięgiem sieci kanalizacyjnej w okresie perspektywicznym do 2010 roku
- Zintensyfikowanie kontroli miejsc nielegalnych odprowadzeń do wód powierzchniowych
- Objęcie ochroną i odpowiednie zagospodarowanie jezior
- Dostosowanie zagospodarowania turystycznego jezior i zbiorników wodnych do granicznych wielkości chłonności turystycznej

Poprawa jakości wody ujmowanej do celów pitnych

Działania podejmowane w ramach kierunków wskazanych powyżej, zwłaszcza w części dotyczącej ochrony jakości wód podziemnych, będą skutkowały *poprawą jakości wody ujmowanej dla celów pitnych*. Udostępnienie wody dobrej jakości mieszkańcom gminy zależy także od poprawy wskaźnika zwodociągowania i stanu technicznego istniejącej sieci wodociągowej oraz wydajności i sprawności stacji uzdatniania wody.

Kierunki działań

- Intensyfikacja działań związanych z budową, rozbudową i modernizacją wodociągów

5.1.2. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007

GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA						
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE						
1	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa wodociągu do Cegielni w Lubasz na bazie SUW Stajkowo</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2005-2007				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-		40,0		40,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego				

2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa wodociągu w Prusinowie z przyłączeniem do sieci w Jędrzejewie</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2005-2007				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	260,0			260,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne				
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci wodociągowej we wsi Nowinana bazie SUW Stajkowo</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2005-2007				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	390,0			390,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne				
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci wodociągowej- Mikówko II</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2007-2008				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	-	-	75,0	75,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne				
5	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Kanalizacja wsi Jędrzejewo i Sławno</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	1 800,0			1 800,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego				
6	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej z przykanalikami w m.Lubasz (Górczyn), Prusinowo, Stajkowo</i>				
	Jednostki realizujące	Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Nadnoteckich				
	Rodzaj przedsięwzięcia	koordynowane				
	Lata realizacji	2006-2008				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	4 000,0			4 000,0
	Źródła finansowania	Środki centralne, środki z Funduszu Spójności				
7	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej ul. B. Chrobrego w Lubaszu</i>				
	Jednostki realizujące	UG Lubasz				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2005				
	Koszty w tys. PLN	2004	2005	2006	2007	razem
		-	741,3	-	-	741,3
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego				

5.1.3. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2008-2011

INFRASTRUKTURA DROGOWA		
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE		
1	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci wodociągowej – Miłkowko II</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne
	Lata realizacji	2007-2008
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	50,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne
2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci wodociągowej w Kruczu i Kruteczku na bazie SUW Krucz</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne
	Lata realizacji	2008-2010
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	360,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci wodociągowej we wsi Klempicz na bazie SUW Sokolowo</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne
	Lata realizacji	2011-2013
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	200,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej z przykanalikami w m.Lubasz (Górczyn), Prusinowo, Stajkowo</i>
	Jednostki realizujące	Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Nadnoteckich
	Rodzaj przedsięwzięcia	koordynowane
	Lata realizacji	2006-2008
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	2 500,0
	Źródła finansowania	Środki centralne, środki z Funduszu Spójności
5	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej wsi Sławno (II etap)</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne
	Lata realizacji	2008-2009
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	800,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
6	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci kanalizacyjnej w Lubasz –os. Gorajskie wraz z rozbudową oczyszczalni</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne
	Lata realizacji	2009-2010
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	3 000,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
7	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci kanalizacyjnej w Kruczu</i>

	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne
	Lata realizacji	2010-2013
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	750,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
8	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci kanalizacyjnej w Goraju</i>
	Jednostki realizujące	Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Nadnoteckich
	Rodzaj przedsięwzięcia	koordynowane
	Lata realizacji	2010-2011
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	1 200,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
9	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Budowa sieci kanalizacyjnej Milkowie</i>
	Jednostki realizujące	UG Lubasz
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne
	Lata realizacji	2010-2011
	Koszty w latach 2008 – 2011 (w tys. PLN)	800,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki centralne, środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

5.2. Gospodarka odpadami

Jak już wcześniej powiedziano (rozd.1.) częścią niniejszego "Programu ochrony środowiska ..." jest "Plan gospodarki odpadami ...", stanowiący osobny dokument.

5.3. Jakość powietrza atmosferycznego

Jakość powietrza na obszarze gminy Lubasz jest dobra, a wieloletnie badania poziomu stężeń podstawowych zanieczyszczeń wskazują na systematyczną poprawę w tym zakresie.

Na jakość powietrza ma wpływ sposób zabudowy terenu i pora roku. W gęsto zabudowanych miejscach dochodzi do słabej wymiany mas powietrza i kumulowania się zanieczyszczeń. Jakość powietrza pogarsza się w miesiącach zimowych w sezonie grzewczym, gdzie oprócz emisji ze źródeł komunikacyjnych występuje emisja ze źródeł energetycznego spalania paliw (emisja niska).

W celu zmniejszenia emisji ze źródeł niskich w gminach powiatu w ostatnich latach przeprowadzono procesy modernizacyjne kotłów przystosowując je tym samym do spalania paliw ekologicznych (olej, gaz).

Pomimo tego udział źródeł w których stosuje się jako paliwo węgiel kamienny jest nadal duży.

5.3.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

*Spełnienie wymagań ustawodawstwa UE w zakresie jakości powietrza
poprzez sukcesywną redukcję emisji substancji zanieczyszczających powietrze,
zwłaszcza emisji niskiej i komunikacyjnej*

W krajach Unii Europejskiej kompleksową regulację w tej dziedzinie stanowi tzw. dyrektywa ramowa w sprawie oceny i zarządzania jakością powietrza w otoczeniu - 96/62/EC. Określa ona podstawowe ramy prawne, w tym ujednoczone metody i kryteria oceny jakości powietrza i jest uzupełniana licznymi pochodnymi aktami prawnymi. Z kolei „systematyczna poprawa jakości powietrza” jest zgodna z celem zdefiniowanym w dokumencie "Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 -2010" (*poprawa stanu zanieczyszczenia powietrza oraz uzyskanie norm emisyjnych, wymaganych przez przepisy Unii Europejskiej*).

Zarządzanie ochroną powietrza

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz.U. nr 62, poz.627 z późn. zmianami) (Dział II) zarządzanie ochroną powietrza odbywa się w układzie stref, a strefę stanowią:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tys.
- obszar powiatu nie wchodzący w skład aglomeracji

W oparciu w/w ustawę oraz akty wykonawcze do w/w ustawy :

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu , alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz.U. nr 87, poz.796)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U. Nr 87, poz.798)

została opracowana ocena poziomów substancji w powietrzu oraz wyniki klasyfikacji stref województwa wielkopolskiego za 2002 rok (zawarta w Raporcie o stanie środowiska w Wielkopolsce za 2002 rok).

Celem corocznie sporządzanej oceny jest :

- Dokonanie klasyfikacji stref w oparciu o przyjęte kryteria (dopuszczalne poziomy substancji w powietrzu, poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji określony w rozporządzeniach)

- Uzyskanie informacji o przestrzennych rozkładach zanieczyszczeń na obszarach aglomeracji lub innych stref dzięki czemu zostaną wskazane obszary wymagające podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza
- Wskazanie prawdopodobnych przyczyn występowania ponadnormatywnych stężeń zanieczyszczeń w określonych rejonach
- Wskazanie potrzeb w zakresie wzmocnienia istniejącego systemu monitoringu.

Ocena obejmuje następujące zanieczyszczenia: C₆H₆, NO₂, SO₂, Pb, CO, ozon, pył zawieszony PM10 (ze względu na ochronę zdrowia).

Zaliczenie strefy do określonej klasy zależy od stężeń zanieczyszczeń występujących na jej obszarze i wiąże się z określonymi wymaganiami co do działań na rzecz poprawy jakości powietrza.

Wyniki klasyfikacji wskazują na nie przekraczania na terenie strefy czarnkowsko-trzcianeckiej wartości dopuszczalnej poziomów substancji w powietrzu (klasa strefy A) w 2002 roku. W związku z czym wymagane działania mają polegać jedynie na utrzymaniu jakości powietrza w strefie na tym samym lub lepszym poziomie. Tym samym na terenie tej strefy nie stwierdzono potrzeby opracowywania programów ochrony powietrza.

Emisja niska

Docelowo system zaopatrzenia ludności powiatu w ciepło ma być oparty o centralizację systemu ciepłowniczego, wykorzystanie lokalnych źródeł i zasobów paliw (w tym biopaliw) oraz podłączenie jak największej liczby mieszkańców do sieci ciepłowniczej.

W celu zmniejszenia emisji zanieczyszczeń planuje się w najbliższych latach termomodernizację obiektów i systemów zasilania cieplnego poszczególnych jednostek powiatu.

Na terenach wiejskich, gdzie względy ekonomiczne ograniczają rozwój gazyfikacji i sieci ciepłowniczej w znaczącym stopniu wykorzystywane będą lokalne zasoby energii odnawialnej (uprawa wierzby energetycznej) i wprowadzane takie źródła energii jak gaz i olej.

Poza emisją zanieczyszczeń typowych przy spalaniu tradycyjnych paliw, duży problem stanowi spalanie w paleniskach domowych i lokalnych kotłowniach materiałów takich jak opakowania z powłoką aluminiową, butelki PET, powodujących emisję substancji specyficznych do powietrza.

Kierunki działań

- Opracowanie programu termomodernizacji małych obiektów ze zmianą nośnika ciepła na bardziej ekologiczne z możliwością ubiegania się o środki UE
- Modernizacja i budowa systemów ciepłych celem przyłączenia do sieci c.o. nowych odbiorców
- Gazyfikacja miejscowości gminy
- Założenie punktu informacyjnego dotyczącego wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii (biogaz)
- Upowszechnianie przyjaznego środowisku budownictwa poprzez stosowanie materiałów energooszczędnych
- Edukacja ekologiczna mieszkańców zmierzająca do wyeliminowania spalania odpadów w kotłowniach domowych

Emisja komunikacyjna

Emisja ze źródeł komunikacyjnych stanowi rosnące zagrożenie zwłaszcza w rejonach, gdzie drogi wojewódzkie czy krajowe przebiegają przez centra miejscowości.

Zmniejszenie emisji komunikacyjnej będzie następować poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrum Lubasza, zmniejszenie ruchu samochodowego lokalnego i działania dotyczące zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wraz ze spalinami.

Kierunki działań

- Budowa obwodnicy
- Ograniczenie ruchu docelowego na obszarach najcenniejszych przyrodniczo
- Egzekwowanie reżimów emisji spalin przez użytkowników pojazdów
- Bieżąca modernizacja dróg

- Wsparcie budowy infrastruktury rowerowej; budowa nowych tras rowerowych
- Zaktywizowanie transportu szynowego, w celu zmniejszenia obciążenia dróg

Emisja przemysłowa

Zasady dążenia do zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczenia powietrza spowodowanego emisją z zakładów przemysłowych zostały określone w dyrektywie Rady 84/360/EWG. Dyrektywa ta realizuje zasadę prewencji i regułę ostrożności, uzupełniając ją koncepcją BATNEEC (*najlepsza dająca się zastosować technologia nie wymagająca nadmiernych kosztów*). Najnowszy sposób rozumienia tej koncepcji jest zawarty w dyrektywie Rady nr 96/61/EWG z dnia 24 września 1996 r. w sprawie zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń (IPPC).

W związku z tym, że gmina ma charakter rolniczo-leśny i nie ma zbyt rozwiniętego przemysłu stąd emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych nie jest duża.

Kierunki działań

- Podejmowanie dobrowolnych działań na rzecz „czystszej” i bardziej przyjaznej środowisku produkcji
- Wdrażanie nowoczesnych technologii, przyjaznych środowisku (BAT) oraz zintegrowanych pozwoleń w zakładach znajdujących się na liście instalacji IPPC
- Modernizacja procesów technologicznych (hermetyzacja i automatyzacja)
- Instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstałych w procesach technologicznych oraz poprawa sprawności obecnie funkcjonujących urządzeń
- Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (ISO 14000)

5.4. Hałas

5.4.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Zmniejszenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców i środowiska

Ochrona przed hałasem komunikacyjnym

Celem ograniczenia natężenia ruchu na drodze należy podjąć praktycznie identyczne działania jak dla zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza ze źródeł komunikacji liniowej. Stąd budowa obwodnicy, modernizacja dróg zwiększenie udziału transportu rowerowego i zbiorowego. Ponadto konieczna jest budowa ekranów akustycznych nie tylko przy istniejących drogach, ale również przy projektowanych. Pomocne w tym względzie będą wytyczne co do sporządzania programów operacyjnych w zakresie budowy ekranów akustycznych, które będą opracowane pod nadzorem Ministerstwa Środowiska - termin realizacji: 2006) oraz wymiana okien na dźwiękoszczelne w najbardziej newralgicznych punktach (zwłaszcza w zwartej zabudowie miejskiej).

Problem zagrożenia emisją hałasu należy integrować z aspektami planowania przestrzennego w opracowywaniu lub wprowadzaniu zmian do miejscowych planów zagospodarowania .

Kierunki działań

- Szczegółowa inwentaryzacja miejsc o największym natężeniu ruchu drogowego

- Monitoring hałasu drogowego w wyznaczonych punktach, dokonanie oceny akustycznej wybranych miejsc
- Budowa nowej trasy obwodnicowej, wprowadzanie zieleni
- Wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów

5.5. Promieniowanie elektromagnetyczne

5.5.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Bieżąca kontrola źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego

Głównym działaniem z zakresu ochrony przed polami elektromagnetycznymi będzie prowadzenie badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia promieniowaniem. Kolejnym ważnym zadaniem służącym do realizacji celu będzie wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed promieniowaniem (II PEP). Zapisy te będą podstawą do wprowadzenia stref ograniczonego użytkowania wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych gdzie rejestruje się przekroczenie dopuszczalnych poziomów promieniowania niejonizującego. W przypadku nowych urządzeń należy poszukiwać niskokonfliktowych lokalizacji.

Kierunki działań

- Prowadzenie badań poziomów pól elektromagnetycznych

5.6. Awarie przemysłowe

5.6.1. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Eliminowanie i zmniejszanie skutków dla mieszkańców i środowiska z tytułu poważnych awarii przemysłowych
Zapewnienie bezpiecznego systemu przewozu materiałów niebezpiecznych

Generalnie obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie. Szczegółowy opis obowiązków podaje ustawa Prawo ochrony środowiska. Ważne jest również ograniczanie skutków awarii, którym towarzyszy wyciek substancji ropopochodnych i innych szkodliwych dla środowiska oraz ludzi.

Kierunki działań:

- Stworzenie systemu kontroli przewozu materiałów niebezpiecznych

- Sporządzenie zewnętrznych (gminnych) planów operacyjno-ratowniczych dla terenów otaczających niektóre zakłady.
- Wykreowanie właściwych zachowań mieszkańców w sytuacji wystąpienia awarii przemysłowej lub zagrożenia w wyniku transportu materiałów niebezpiecznych.

6. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE SUROWCÓW, MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII

Stale rosnący udział kosztów pozyskania energii, surowców ze źródeł pierwotnych i wody w kosztach produkcyjnych wpływa niekorzystnie na konkurencyjność gospodarki. Na poziomie zakładu przemysłowego uzyskanie efektów zmniejszania wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności jest uzależnione od wprowadzania najlepszych technologii (BAT) oraz skutecznego zarządzania środowiskowego (normy ISO serii 14000, EMAS, programy „Czystej produkcji”, itp.).

6.1. Wykorzystanie energii odnawialnej

5.2.1. Cel średniokresowy i kierunki działań do 2011 roku

Promocja i wykorzystywanie naturalnych źródeł energii

Polityka ekologiczna państwa zakłada do 2010 roku co najmniej podwojenie w stosunku do 2000 roku wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Jest to zgodne z polityką Unii Europejskiej. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie gminy poprzedzać powinna wnikliwa analiza stanu aktualnego i możliwości jej pozyskania.

Szansą dla regionu będzie wykorzystanie alternatywnych źródeł energii, związanych z lokalną bazą surowców (słońce, woda). Ostatnio coraz częściej korzysta się w lokalnych kotłowniach z energii biomasy (zrębki drewna, słoma). Do celów energetycznych może być wykorzystywana także energia takich roślin, jak wierzba czy malwa pensylwańska oraz biogaz powstający w wyniku fermentacji odpadów z produkcji zwierzęcej.

Kierunki działań

- Zbadanie możliwości wykorzystania energii odnawialnej i niekonwencjonalnej
- Promowanie najlepszych projektów dotyczących wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych
- Identyfikacja obszarów pod uprawy energetyczne
- Założenie punktu informacyjnego – odnawialne źródła energii
- Propagowanie działań na rzecz zmiany paliw nieekologicznych na paliwa przyjazne środowisku

7. PROGNOZA STANU ŚRODOWISKA W WYNIKU REALIZACJI PROGRAMU

7.1. Wprowadzenie

Rozwój gospodarczy gminy Lubasz oraz zakres podejmowanych działań na rzecz ochrony środowiska będą decydowały o stanie środowiska przyrodniczego. Podejmowanie działań zdefiniowanych w strategii wdrożeniowej, a zmierzających do osiągnięcia celów określonych w polityce długoterminowej, pozwala mieć nadzieję, że istnieje duża szansa na zharmonizowanie rozwoju gospodarczego z wymogami ochrony środowiska. Sukcesywne wdrażanie polityki długoterminowej poprzez działania opisane w strategii wdrożeniowej doprowadzi do określonego stanu środowiska. Poniżej przedstawiono ogólną prognozę stanu środowiska w 2011 roku, z punktu widzenia poszczególnych elementów środowiska (powietrze, woda, powierzchnia ziemi).

7.2. Powietrze

Realizacja zadań zmierzających do ochrony powietrza doprowadzi do znacznej redukcji emisji niskiej, transportowej i przemysłowej.

Kontynuacja gazyfikacji i inwestycje eliminujące uciążliwe źródła ciepła zmniejszą ilość substancji zanieczyszczających powietrze.

Wpływ stale rosnącej liczby samochodów będzie częściowo rekompensowany podwyższeniem ich standardu technicznego i obowiązkowym stosowaniem katalizatorów. Kontynuacja rozpoczętych inwestycji w zakładach przemysłowych oraz zaplanowanie następnych (w oparciu o plany w ramach systemów zarządzania środowiskiem) pozwolą na spełnienie wymagań ustalonych w decyzjach o dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Wszystkie te działania w pełni zabezpieczą osiągnięcie takich stężeń zanieczyszczeń w powietrzu, które będą bezpieczne dla życia i środowiska, a jednocześnie pozwolą na dotrzymanie zobowiązań międzynarodowych Polski.

7.3. Zasoby wodne

Uporządkowanie gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami na terenie gminy znacznie wpłynie na poprawę jakości wód. Zahamowany zostanie proces degradacji wody powierzchniowej i podziemnej. Większość gospodarstw zostanie skanalizowana, a na obszarach, gdzie jest to nieekonomiczne powstaną przydomowe oczyszczalnie ścieków. Także obiekty turystyczne będą miały rozwiązany problem gospodarki ściekowej.

Również systematyczna edukacja rolników przyczyni się do racjonalnego korzystania z nawozów sztucznych.

Bardzo ważnym czynnikiem dla poprawy jakości wód będzie ponadlokalna współpraca gmin leżących w zlewniach rzek.

7.4. Powierzchnia ziemi

W wyniku wprowadzenia zintegrowanej gospodarki odpadami komunalnymi zmniejszy się ich negatywne oddziaływanie na środowisko. Zostaną zlikwidowane dzikie wysypiska śmieci. Rozwiązany będzie również problem zbiórki i utylizacji odpadów niebezpiecznych.

Zwiększy się powierzchnia terenów chronionych, a obszary śródpolne i o niskiej klasie bonitacji będą zalesiane.

Również tereny poeksploatacyjne złóż surowców mineralnych zostaną zrekultywowane i zagospodarowane zgodnie z planami rozwoju gmin.

W miarę możliwości będą wprowadzane nowoczesne rozwiązania komunikacyjne i zostanie rozwinięta i zmodernizowana sieć dróg.

Rozwinie się turystyka, w tym ekoturystyka. Powstaną nowe ścieżki rowerowe i gospodarstwa agroturystyczne.

8. OCENA REALIZACJI PROGRAMU

8.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem

Realizacja zrównoważonego rozwoju dokonywana jest według zasad, które omówiono w rozdz. 1 niniejszego dokumentu. Instrumentarium służące realizacji tych zasad wynika z ustawy Prawo ochrony środowiska, o zagospodarowaniu przestrzennym, o odpadach, prawo wodne, o ochronie przyrody, o Inspekcji Ochrony Środowiska, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane.

Instrumenty zarządzania środowiskiem można podzielić na cztery grupy. Są to instrumenty prawne, finansowe, społeczne i strukturalne.

Do tej pory największe znaczenie miały instrumenty prawne i finansowe. W niniejszym programie nadano priorytet instrumentom społecznym i strukturalnym.

8.1.1. Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych należą:

- pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia zintegrowane,
- decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami,
- koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych.

Z dniem 1 stycznia 1999 roku kompetencje do wydawania pozwoleń w zakresie ochrony środowiska przed zanieczyszczeniami i uciążliwościami podzielono pomiędzy Wojewodę i Starostę, przyjmując za podstawowe kryterium skalę uciążliwości danego podmiotu.

Należy podkreślić, że wprowadzenie wymogów Dyrektywy IPPC (ang. Integrated Pollution Prevention and Control) do polskiego systemu prawnego ochrony środowiska wpłynie na funkcjonowanie znacznej części przedsiębiorstw.

Wdrożenie wymagań tej Dyrektywy spowoduje konieczność stosowania zintegrowanego podejścia do zapobiegania i ograniczania emisji z prowadzonych procesów technologicznych oraz zasady ochrony środowiska jako całości. Oznacza to odejście od stosowanej dotychczas praktyki wydawania pozwoleń i decyzji administracyjnych, odnoszących się do poszczególnych mediów (pobór wody, gospodarka odpadami), komponentów środowiska (emisje do powietrza, odprowadzanie ścieków) czy uciążliwości (hałas, pola elektromagnetyczne) na rzecz wydawania pozwoleń zintegrowanych. Zawarte w pozwoleniach ograniczenia emisji będą uwzględniały wymogi BAT.

Ponadto bardzo ważnym instrumentem służącym właściwemu gospodarowaniu zasobami środowiska jest ocena oddziaływania na środowisko oraz plan zagospodarowania przestrzennego.

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli pomiar stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno jako badania jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiskowych. Monitoring był zwykle zaliczany do instrumentów informacyjnych, jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym.

8.1.2. Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą:

- opłaty za korzystanie ze środowiska - za emisję zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wody powierzchniowej i podziemnej, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, za zbieranie, transport i odzysk lub unieszkodliwianie odpadów komunalnych, za składowanie odpadów, za powierzchnię, z której odprowadzane są ścieki,
- administracyjne kary pieniężne,

- odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna,
- kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy, w tym fundusze przedakcesyjne oraz Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności
- pomoc publiczna na ochronę środowiska w postaci preferencyjnych pożyczek i kredytów, dotacji, odroczeń, rozłożenia na raty i umorzeń płatności wobec budżetu państwa i funduszy ekologicznych, zwolnień i ulg podatkowych i in.

Należy także wspomnieć o tworzeniu nowych i ulepszaniu istniejących mechanizmów ekonomicznych w dziedzinie ochrony środowiska (wg Programu Wykonawczego do II PEP), takich jak:

- rozszerzenie listy wyrobów objętych opłatami produktowymi i opłatami depozytowymi oraz ustalenie szczegółowych zasad dysponowania wpływami z tych opłat,
- wprowadzenie ubezpieczeń ekologicznych od odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane poważnymi awariami przemysłowymi i transportowymi,
- tworzenie rynku uprawnień do emisji zanieczyszczeń (zbywalne pozwolenia),

8.1.3. Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne wspomagają realizację programu ochrony środowiska. Zagadnienie to wiąże się z realizacją zasady współdziałania, której służą uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne.

Instrumenty społeczne są to *narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa*, tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów a narzędziami są przede wszystkim działania edukacyjne, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest komunikacja społeczna: systemy konsultacji i debat publicznych oraz wprowadzanie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).

Działania edukacyjne realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych. Edukacja ekologiczna została szerzej omówiona w poprzednich rozdziałach.

Czynnikami decydującymi o sukcesie realizowanej edukacji ekologicznej są rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność *komunikowania się ze społeczeństwem*. Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony - podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniotwórczo-doradczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami, itp.

Im szerszy jest zakres programu i związanych z nim działań, tym więcej jest grup i osób, które mogą wpłynąć na proces opracowywania i wdrażania tego programu: od sposobu i jakości komunikowania się z nimi zależą wspólnie wypracowane cele i ich realizacja.

W nowym podziale kompetencji ustawodawca nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy w pierwszej kolejności wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu i rządowych organizacji ochrony środowiska. Mniej jasno wygląda wymiana informacji ze społeczeństwem. Konstytucja RP zapewnia wprawdzie każdemu obywatelowi pełny dostęp do informacji, ale brak wystarczających narzędzi egzekwowania utrudnia korzystanie z tego prawa.

Ustawa - Prawo ochrony środowiska, nie przewiduje żadnych ograniczeń w korzystaniu z prawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie, a dostęp do informacji nie jest uzależniony od uczestnictwa w żadnym konkretnym postępowaniu i posiadania jakiegokolwiek interesu w sprawie.

Szeroko pojęta komunikacja może służyć:

- wymianie informacji roboczej z innymi osobami pracującymi nad tym samym tematem,
- wspieraniu procesu, np. przekazywaniu określonych informacji politykom, sponsorom czy decydentom,
- wciąganiu stron do współpracy, np. budowaniu zainteresowania dzięki rzetelnej i ciekawie podanej informacji, wymiana zdań z osobami o postawie (początkowo) krytycznej, wyjaśnianie stanowisk,
- zapobieganiu zakłóceniom procesu (np. blokowaniu realizacji) poprzez wciągnięcie wszystkich zainteresowanych stron "otwartego planowania" w proces opracowywania programu
- promocji programu (m.in. promocja sukcesu)

Wciągnięcie potencjalnych oponentów w szukaniu rozwiązań we wczesnym stadium procesu planowania znacznie zmniejsza ryzyko odwołań i protestów w fazie realizacji, gdy każdy dzień zwłoki jest znacznie droższy, a odwołania na drodze sądowej powodują zwłokę trudną do oszacowania. Profesjonalna wymiana informacji to okazja do zaprezentowania pozytywnej postawy grupy zarządzającej procesem, a otwartość w komunikacji wskazuje na mocną pozycję tego, kto ją prowadzi. Wymiana informacji działa jak system "wczesnego ostrzegania" i zmniejsza ryzyko wystąpienia nieoczekiwanych zakłóceń, o których nie dowiemy się na czas, gdy poszczególne strony będą milczeć. Intensywna wymiana informacji, wciąganie do dyskusji sprzymierzeńców i oponentów, organizowanie akcji informacyjnych, itp. opóźnia wprowadzenie działania w początkach procesu, ale w ostatecznym rozrachunku chroni przed opóźnieniami i nieoczekiwanymi problemami w fazie realizacji projektu.

Władze gminy zdają sobie sprawę z faktu, że dobra komunikacja z różnymi partnerami włączonymi w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego (grupami zadaniowymi) jest podstawą dobrej ich współpracy, prowadzącej do większego zaangażowania w realizację programu ochrony środowiska.

Współdziałanie jest niezbędnym instrumentem w przypadku konieczności uczestniczenia kilku podmiotów w finansowaniu przedsięwzięcia objętego programem ochrony środowiska. Jest to jednocześnie najlepszy przykład partnerstwa, także publiczno-prywatnego w celu np. wykonania tzw. montażu finansowego. Uczestnictwo prywatnych właścicieli działek (np. w przypadku budowy systemu kanalizacji) wymaga zastosowania rozwiązań prawnych umożliwiających uczestnictwo grupy prywatnych podmiotów fizycznych jako partnera dla innych podmiotów prawnych. Takie rozwiązania w postaci np. utworzenia komitetu budowy, mogą także umożliwić formalne przekazywanie dofinansowania grupie prywatnych właścicieli ze strony podmiotu dysponującego środkami na realizację przedsięwzięcia np. w rodzaju przydomowych oczyszczalni ścieków.

Podobne rozwiązanie może być przyjęte w przypadku wspomagania przedsięwzięć związanych ze zmianą nośnika energii w systemach ogrzewania w domach mieszkalnych. Powiat i gmina mogą wspomagać mieszkańców, którzy podejmują działania w zakresie modernizacji systemów ogrzewania (przechodzenie na gaz lub olej) uczestnicząc jako gwarantujący kredyt lub wspomagający inwestora w spłacaniu kredytu. Przyjęcie rozwiązania w tym zakresie powinno być dokonane w uzgodnieniu z bankiem.

Władze gminy oczekują współpracy ze strony przemysłu i organizacji publicznych, dla osiągnięcia lepszego poziomu ochrony środowiska. Konwencjonalne podejście do kształtowania polityki ochrony środowiska (system nakazowo-kontrolny z wykorzystaniem instrumentów regulacyjnych i bodźców ekonomicznych) jest wciąż dominujące; przemysł musi spełniać normy i uiszczać opłaty ustanowione przez rząd, a przeważającymi technikami ochronnymi są technologie "końca rury", np. utylizacja odpadów.

Korzystne uzupełnienie stanu obecnego w zakresie efektywnego zarządzania środowiskiem powinno stanowić komplementarne podejście bazujące na współpracy, z zaangażowaniem "grup zadaniowych / docelowych"¹. Kooperatywne kształtowanie polityki ochrony środowiska jest efektywniejsze dla np. zrównoważonego rozwoju przemysłu, niż tradycyjne regulacje nakazowo-kontrolne. Wynika to z lepszego wykorzystania potencjału zaangażowanej tu strony przemysłowej.

8.1.4. Instrumenty strukturalne

Instrumenty strukturalne rozumiane są jako narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrażania polityk środowiskowych. Są to przede wszystkim strategie i programy wdrożeniowe oraz systemy zarządzania środowiskowego.

Strategie i programy wdrożeniowe

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz jest dokumentem wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska w skali powiatu. Dokument ten daje ogólne wytyczne co do kierunków działań w zakresie ochrony środowiska.

Program ochrony środowiska jest zarówno planem polityki ochrony środowiska do 2011 roku, jak i programem wdrożeniowym na najbliższe 4 lata (2004 - 2007).

Należy jednak zaznaczyć, że program ochrony środowiska jest programem, który z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. w przemyśle czy rolnictwie muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców gminy.

Również *plan gospodarki odpadami* opracowany w ramach niniejszego projektu jest planem strategicznym i wdrożeniowym. Podaje on zarówno projektowany system gospodarowania odpadami, ale także rodzaj i harmonogram realizacji przedsięwzięć oraz harmonogram uruchamiania środków finansowych i ich źródeł.

Systemy zarządzania środowiskowego

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stwarza podstawę do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, polegające na samodzielnym definiowaniu problemów i szukaniu (z wyprzedzeniem) środków zaradczych. Stąd powstała koncepcja *zarządzania środowiskowego*.

8.1.5. Upowszechnianie informacji o środowisku

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska organy administracji są obowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu (art. 19 poś). Zakres informacji i zasady ich udostępniania określa poś Dział IV Informacje o środowisku.

Urząd Gminy w Lubaszu będzie maksymalnie wykorzystywał nowoczesne środki komunikowania się. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych gminy o dane dot. oceny stanu środowiska w gminie i informacje nt. realizacji niniejszego programu. Wstępem będzie umieszczenie Programu na stronie internetowej, po jego przyjęciu Uchwałą Rady Gminy.

Zostaną podjęte działania zmierzające do udostępniania społeczeństwu danych poprzez elektroniczne bazy łatwo osiągalne poprzez publiczne sieci telekomunikacyjne.

¹ ang. target groups, takie jak strona rządowa, lokalne władze samorządowe, przedsiębiorstwa przemysłowe, organizacje pozarządowe.

Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

8.2. Organizacja zarządzania środowiskiem

Zarządzanie programem ochrony środowiska w okresie początkowym będzie wymagało wyodrębnienia struktury zarządzania tym programem od struktury zarządzania środowiskiem. Jednakże docelowo program ten powinien utożsamiać się z systemem zarządzania środowiskiem w gminie. Jest to jeden z najważniejszych celów postawionych przed zarządzającymi programem. Program powinien wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem.

Dotychczasowy rozwój teorii i praktyki zarządzania ekologicznego wskazuje, że system zarządzania realizujący cele ekologiczne powinien opierać działania na następujących zasadach:

- zanieczyszczający płaci, użytkownik płaci,
- przezorności,
- współodpowiedzialności,
- pomocniczości.

Są to zasady powszechnie już akceptowane i stosowane w wielu krajach. Jednocześnie z istoty koncepcji zrównoważonego rozwoju wynikają tzw. złote reguły zarządzania ekologicznego:

- nieodnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane w takim zakresie, w jakim istnieje możliwość ich substytucyjnego kompensowania zasobami odnawialnymi,
- odnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane tylko w zakresie nie przekraczającym stopnia ich odnawialności,
- chłonność środowiska nie powinna być w żadnym zakresie przekroczona,
- bioróżnorodność środowiska nie powinna maleć.

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach: szczebel powiatu i gmin, a także szczebel jednostek organizacyjnych, obejmujący działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Ponadto administracja publiczna województwa również w ramach swoich obowiązków i kompetencji realizuje zadania związane z zarządzaniem środowiskiem w powiecie.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska,

Po reformie administracyjnej obowiązki i kompetencje w zakresie ochrony środowiska zostały podzielone między poszczególne szczeble administracji w celu poprawy efektywności działań na rzecz ochrony środowiska. Nastąpiło ograniczenie kompetencji szczebla centralnego w działaniach

typowo wykonawczych na rzecz działalności o charakterze strategicznym, takiej jak tworzenie prawa i planowanie.

Podstawowymi organami wykonawczymi w dziedzinie ochrony środowiska jest wojewoda i starosta. Istotnym novum w nowym podziale kompetencji jest nałożenie na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych ochrony środowiska obowiązku wzajemnego informowania się i uzgadniania. Na uwagę zasługuje w tym kontekście wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działania Inspekcji Ochrony Środowiska, a także przyznanie odpowiednich uprawnień kontrolnych organom samorządowym.

Przepisy przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracji rozbudowanego systemu dokumentów planistycznych wytyczających generalne kierunki polityki rozwoju w kontekście ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego.

W kontekście planowania przestrzennego, z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Oznacza to w uproszczeniu, że wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają tylko wtedy szansę realizacji, jeśli znajdują odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

8.3. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

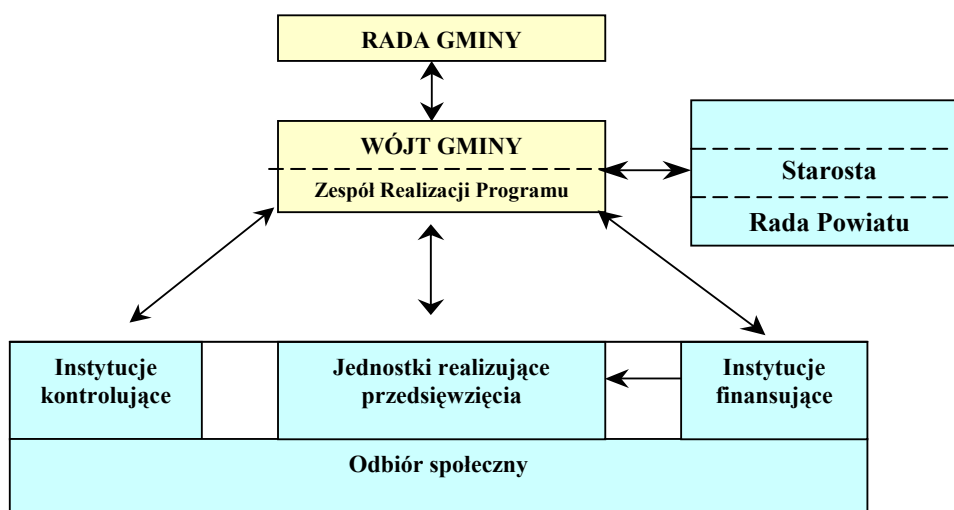
Podstawową zasadą realizacji programu ochrony środowiska powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie Programu daje dobra organizacja zarządzania nim.

8.3.1. Uczestnicy realizacji Programu

Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji Programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem.
- Podmioty realizujące zadania programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- Społeczność gminy jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Schemat zarządzania Programem przedstawia rycina 8.1.

Ryc.8.1. Schemat zarządzania Programem

Główna odpowiedzialność za realizację Programu spoczywa na *Wójcie gminy*, który co 2 lata składa Radzie Gminy raporty z wykonania Programu. Wójt współdziała z organami administracji samorządowej szczebla powiatowego, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji.

Ponadto Wójt Gminy współdziała z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (IS, WIOŚ), prowadzą monitoring wód (RZGW).

Optymalizacja zarządzania procesem wdrażania Programu związana jest z utworzeniem komórki wykonawczej Programu - *Zespołu Realizacji Programu*, w którym wiodącą rolę będą pełnili wyznaczeni pracownicy Wydziału Ochrony Środowiska. Zadaniem tego Zespołu powinny być przede wszystkim:

- koordynacja działań i współdziałania uczestników Programu,
- monitoring realizacji zadań Programu,
- sprawozdawczość przed Radą Programu,
- udrażnianie kanałów przepływu informacji niezbędnych w koordynacji działań w Programie.

Bezpośrednim realizatorem zadań nakreślonych w programie są, oprócz samorządu gminnego jako realizatora inwestycji w zakresie ochrony środowiska, podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez Program.

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i uczynienie samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Jak już wspomniano wcześniej, odbiorcą Programu są mieszkańcy gminy, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

8.3.2. Monitoring wdrażania Programu

Zakres monitoringu

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- Określenia stopnia wykonania przedsięwzięć / działań
- Określenia stopnia realizacji przyjętych celów
- Oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- Analizy przyczyn tych rozbieżności.

Wójt Gminy (poprzez Zespół Realizacji Programu) będzie ocenił co dwa lata stopień wdrożenia Programu. Ocena ta będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Programu.

W cyklu czteroletnim będzie oceniany stopień realizacji celów średniookresowych (w niniejszym dokumencie obejmujących okres do 2011 r.) Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie "Prawo ochrony środowiska", a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

- *Ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata)*
- *Opracowanie listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych czterech latach (co cztery lata)*
- *Aktualizacja celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata)*

Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej (tabela 7.1.) zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując, że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Tab. 8.1. Wskaźniki monitorowania Programu

Lp.	Wskaźnik	Jednostka
<i>A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko</i>		
1	Jakość wód powierzchniowych płynących; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	%
2	Jakość jezior; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	%
3	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	%
4	Stopień zwodociągowania gminy	%
5	Stopień skanalizowania gminy	%
6	Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi nieoczyszczone	dam ³
7	Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi i oczyszczone	dam ³
8	Długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	km
9	Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych / 1 mieszkańca x rok	Szczegóły w PGO
10	Udział odpadów komunalnych składowanych na wysypiskach	Szczegóły w PGO
11	Udział odpadów przemysłowych składowanych na składowiskach	Szczegóły w PGO
12	Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych	Mg /rok
13	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (bez CO ₂)	Mg /rok
14	Procentowy udział lasów	%
15	Procentowy udział powierzchni terenów objętych ochroną prawną	%
<i>B. Wskaźniki świadomości społecznej</i>		
16	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska wg oceny jakościowej	Opis
17	Ilość i jakość interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców	Ilość/opis
18	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych	Liczba/opis

Określenie powyższych wskaźników wymaga posiadania odpowiednich informacji:

- Pochodzących z monitoringu środowiska (grupa A). Informacje te pochodzą głównie z WIOŚ i GUS
- Pochodzących z przeprowadzenia odpowiednich badań społecznych (grupa B), np. raz na 4 lata. Badania te powinny być prowadzone przez wyspecjalizowane jednostki badania opinii społecznej. Mierniki społecznych efektów programu są wielkościami wolnozmiennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów programu przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do Starostwa, Urzędów Gmin, Wojewody, WIOŚ.

W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B będzie możliwa ocena efektywności realizacji „Programu ochrony środowiska” a w oparciu o tą ocenę – aktualizować program.

8.3.3. Harmonogram wdrażania Programu

W tabeli 8.2. przedstawiono harmonogram wdrażania „Programu Ochrony Środowiska dla gminy Lubasz”. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej.

Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu w zależności od oceny postępów w zakresie osiągania celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tab. 8.2. Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska dla gminy Lubasz"

Lp.	Zadania	Rok	2004	2005	2006	2007	2008	Itd.
1.	Program ochrony środowiska							
	a) Cele do 2011 roku i kierunki działań	Do 2011					Do 2015	
	b) lista przedsięwzięć proponowanych do realizacji w latach 2004 -2007	2004 do 2007					2008 do 2011	
2.	Monitoring							
2.1.	Monitoring stanu środowiska							
2.2.	Monitoring polityki środowiskowej							
	• Mierniki efektywności Programu							
	• Ocena realizacji listy przedsięwzięć							
	• Raporty z realizacji Programu							
	• Ocena realizacji celów do 2011 roku (2015, itd.) i kierunków działań							

8.4. Głównie działania w ramach zarządzania Programem

W oparciu o poprzednie paragrafy niniejszego rozdziału w tabeli 8.4. przedstawiono najważniejsze działania w ramach następujących zagadnień: wdrażanie "Programu ochrony środowiska" (koordynacja, weryfikacja celów ekologicznych, strategii ich i listy przedsięwzięć, współpraca z różnymi jednostkami), edukacja i komunikacja ze społeczeństwem (w tym system informacji o środowisku), systemy zarządzania środowiskiem, monitoring stanu środowiska. Dla każdego zagadnienia wskazano instytucje uczestniczące w realizacji wyszczególnionych działań.

Tab. 8.4. Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2004 – 2007	Instytucje uczestniczące
1.	Wdrażanie "Programu ochrony środowiska ..."	<ul style="list-style-type: none"> – Koordynacja wdrażania "Programu ..." – Współpraca z różnymi jednostkami – Ocena wdrożenia przedsięwzięć (1x 2008) – Ocena realizacji i weryfikacja celów ekologicznych i kierunków działań (1x 2008) – Raporty o wykonaniu Programu (2x, 2006 i 2008) 	Urząd Gminy, Inne jednostki wdrażające Program
2.	Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój różnorodnych form edukacji ekologicznej w oparciu o instytucje zajmujące się tym zagadnieniem – Realizacja ustawy o dostępie do informacji o środow. i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko – Większe wykorzystanie mediów (prasa, telewizja, internet) w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z 	Urząd Gminy, Starostwo Powiatowe Zarząd województwa WIOŚ, Organizacje pozarządowe

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2004 – 2007	Instytucje uczestniczące
		zakresu ochrony środowiska, w tym realizacji programów – Stosowanie systemu "krótkich informacji" o środowisku (wydawanie ulotek i broszur informacyjnych) – Szersze włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji ekologicznej i komunikacji ze społeczeństwem	
3.	Systemy zarządzania środowiskiem	– Wspieranie i promowanie zakładów / instytucji wdrażających system zarządzania środowiskiem	Urząd Gminy, Starostwo Powiatowe Wojewoda Fundusze celowe
4.	Monitoring stanu środowiska	Zgodnie z wymaganiami ustawowymi Informacje o stanie środowiska w gminie, powiecie	WIOŚ, WSSE Zarząd Powiatu

9. ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU

9.1. Wprowadzenie

W niniejszym rozdziale omówiono potencjalne źródła finansowania i ich szacunkowy udział w kosztach realizacji przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie..." (pr. 8.2.). Koszty wdrażania "Programu ..." zostały określone dla okresu 2004 - 2007 (par. 8.3.). Dla dalszych okresów (po 2007 roku) koszty powinny być szacowane w następnych etapach realizacji Programu, w ramach uściślenia informacji i korygowania działań na podstawie badań monitoringowych. Ogólne koszty podano w poszczególnych rozdziałach niniejszego „Programu...”

Koszty wdrożenia przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie ochrony środowiska" dla okresu 2004 - 2007, podane są w cenach III kwartału 2003 roku.

9.2. Ramy finansowe wdrażania "Programu ochrony środowiska"

Niezbędnym elementem "Programu ochrony środowiska" jest wskazanie ram finansowych wdrażania "Programu ..." poprzez szacunek wielkości środków, które mogą być zaangażowane w realizację przedsięwzięć zdefiniowanych w programie. Są to środki własne gminy, środki podmiotów gospodarczych, środki budżetu Państwa i budżetu województwa wielkopolskiego, a także środki pochodzące z funduszy celowych i środki pomocowe.

9.2.1. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu

Specyfiką systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce jest to, że większą część wydatków ponoszą samorządy terytorialne, fundusze ekologiczne i przedsiębiorstwa, natomiast udział środków budżetu państwa jest mały.

W poprzednich latach przeciętny udział funduszy ochrony środowiska oraz dopłat do kredytów uruchamianych przez Bank Ochrony Środowiska wynosił około 30% wartości inwestycji. W najbliższych latach rola funduszy ekologicznych (przede wszystkim Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) powinna polegać na koncentrowaniu środków na wspieranie inwestycji priorytetowych z punktu widzenia integracji z UE. Jednocześnie oczekuje się spadku udziału funduszy ochrony środowiska, ze względu na ogólną poprawę stanu środowiska, a co za tym idzie zmniejszenie wpływów z tytułu opłat i kar ekologicznych. Natomiast oczekuje się większego niż dotychczas zaangażowania środków pomocowych, w tym z funduszy przedakcesyjnych oraz po uzyskaniu członkostwa w UE - funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (2004 - 2006) .

Inwestycje przewidywane do realizacji w przemyśle będą finansowane ze środków własnych i kredytów komercyjnych oraz uzupełniająco z funduszy ochrony środowiska, pod warunkiem uznania danego zadania za priorytetowe w skali województwa.

Jak wspomniano wcześniej, istotny ciężar finansowania inwestycji w infrastrukturze pozostanie na barkach gmin, często poprzez zaciąganie długu w bankach i w międzynarodowych instytucjach finansujących. Coraz częściej gminy podejmują decyzje o udzieleniu praw inwestorowi zewnętrznemu do wykonywania działań z zakresu ochrony środowiska poprzez spółki z udziałem gminy, który to udział jest gwarancją jej wpływu na decyzje podejmowane przez spółkę oraz na jakość świadczonych usług.

9.2.1.1 .Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Do tej pory NFOŚiGW i WFOŚiGW wspierały i nadal będą wspierać realizację inwestycji ekologicznych w województwie, a także działania nieinwestycyjne (edukacja ekologiczna, opracowania naukowo-badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska).

Dokonanie wyboru priorytetów musi opierać się o dobrą współpracę pomiędzy władzami województwa i powiatów, a funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, tak aby realizowane inwestycje przyniosły jak największe efekty dla środowiska i zdrowia człowieka.

Udział środków pochodzących z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (narodowego, wojewódzkiego, powiatowych i gminnych) w inwestycjach na rzecz ochrony środowiska będzie mała, co wynika z prognozowanych coraz mniejszych wpływów.

9.2.1. 2. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) został utworzony w 1989 roku, stając się od razu największą w Polsce instytucją finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska. Fundusz posiada osobowość prawną, ale nadzorowany jest przez Ministra Środowiska. Zakres jego działania obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym oraz ponadregionalnym.

Podstawowymi formami finansowania zadań proekologicznych przez NFOŚiGW są preferencyjne pożyczki i dotacje, ale uzupełniają je inne formy finansowania, np. dopłaty do bankowych kredytów preferencyjnych, uruchamianie ze swych środków linii kredytowych w bankach czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego.

Środki, którymi dysponuje NFOŚiGW pochodzą głównie z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (11,2% tych wpływów w całym kraju),
- opłat i kar za zrzut zasolonych wód kopalnianych i emisję tlenków azotu do powietrza (100% tych wpływów),
- pozostałych opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (19,6% tych wpływów).

Przychodami NFOŚiGW są także wpływy z opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów ustawy - Prawo geologiczne i górnicze, a od 1 stycznia 2002 roku przychodami funduszu są także wpływy z opłat produktowych pobieranych na podstawie przepisów o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej.

Dochodami NFOŚiGW mogą być także środki z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- zaciągania kredytów,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,
- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

NFOŚiGW administruje również środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi m.in. z Programu PHARE oraz funduszy pomocy bilateralnej.

Każdego roku opracowywane są zasady dotyczące sposobów i form finansowania zadań w ochronie środowiska. Na każdy kolejny rok przygotowywane są i zatwierdzane przez Radę Nadzorczą:

- kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków NFOŚiGW
- lista priorytetowych programów NFOŚiGW
- zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz udzielania dotacji.

Wnioskodawcy, których zadania mieszczą się w zakresie działania NFOŚiGW otrzymują do wypełnienia formularz wniosku, w celu dokładnego opisanie przedsięwzięcia, w tym zakresu rzeczowego, planowanego efektu ekologicznego i jego efektywności ekonomicznej. Dopiero tak przygotowany wniosek jest podstawą do podjęcia przez Zarząd NFOŚiGW decyzji o ewentualnym udzieleniu dofinansowania.

Jak już wspomniano powyżej najczęściej stosowanymi formami finansowania są niskooprocentowane pożyczki oraz dotacje. Preferencyjność tych pożyczek polega na przyznawaniu niższego niż przy kredytach komercyjnych oprocentowania, na stosowaniu dłuższego okresu karencji spłaty pożyczki oraz możliwości jej częściowego umorzenia. Oprocentowanie pożyczek zależy od charakteru, skali przedsięwzięcia oraz sytuacji ekonomiczno-finansowej pożyczkobiorcy.

Od 1 stycznia 2001 roku wprowadzono zasady oprocentowania pożyczek dla gmin uzależnione od wskaźnika ogólnych dochodów na jednego mieszkańca danej gminy, wynoszącego od 0,1 do 0,65 stopy redyskonta weksli.

Umorzenie pożyczki (z reguły do 10%) jest możliwe po spełnieniu określonych wymagań, w tym przede wszystkim terminowego wywiązywania się z warunków umowy oraz uzyskania zamierzonego efektu ekologicznego realizowanej inwestycji.

Przy udzielaniu pożyczek zasadą jest, że nie może ona przekraczać 50% kosztów realizacji zadania. Ale przy udzielaniu na to samo przedsięwzięcie pożyczki i dotacji łączne dofinansowanie może wynieść do 70%.

Dotacje udzielane są przede wszystkim na edukację ekologiczną, przedsięwzięcia pilotowe dotyczące wdrożenia postępu technicznego i nowych technologii o dużym stopniu ryzyka lub mających eksperymentalny charakter, monitoring, ochronę przyrody, ochronę i hodowlę lasów na obszarach szczególnej ochrony środowiska oraz wchodzących w skład leśnych kompleksów promocyjnych, ochronę przed powodzią, ekspertyzy, badania naukowe, programy wdrażania nowych technologii, prace projektowe i studialne, zapobieganie lub likwidację nadzwyczajnych zagrożeń, utylizację i zagospodarowanie wód zasolonych oraz profilaktykę zdrowotną dzieci z obszarów zagrożonych.

9.2.1.3. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Do roku 1993 wojewódzkie fundusze, nie posiadając osobowości prawnej, udzielały wyłącznie dotacji na dofinansowywanie przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska na obszarze własnych województw. W 1993 roku fundusze te otrzymały osobowość prawną, co umożliwiło im udzielanie, obok dotacji, także pożyczek preferencyjnych.

Podstawowym źródłem ich przychodów są: wpływy z tytułu:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (28,8% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (50,4% tych wpływów).

Dochodami WFOŚiGW mogą być także środki z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- zaciągania kredytów,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,

- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu udziela pomocy finansowej w formie pożyczek i dotacji na cele określone w Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami) zgodnie z priorytetami, kryteriami wyboru przedsięwzięć i planami działalności Funduszu.

Szczegóły dotyczące udzielania dotacji określone są w dokumencie pt. "Zasady udzielania i umarzania pożyczek, udzielania dotacji oraz dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek ze środków WFOŚiGW w Poznaniu".

Dotacje mogą być udzielane na dofinansowanie zadań z następujących dziedzin:

- edukacja ekologiczna,
- monitoring środowiska,
- ochronę i kształtowanie przyrody,
- ochronę lasów,
- ochronę przed powodzią i małą retencją
- zapobieganie i likwidację skutków poważnych awarii,
- ekspertyzy, badania naukowe, programy wdrożeniowe i rozwojowe,
- profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia norm zanieczyszczeń środowiska,
- przedsięwzięcia modernizacyjne i inwestycyjne realizowane przez państwowe jednostki budżetowe
- przedsięwzięcia modernizacyjne i inwestycyjne realizowane w szczególności przez:
  - samorząd wojewódzki
  - powiaty z wyjątkiem miasta na prawach powiatu, których dochody własne nie przekraczają kwoty 3,5 mln zł (podstawą do określenia dochodów własnych jest ich wysokość osiągnięta w roku poprzedzającym rok rozpatrywania wniosku o udzielenie dotacji),
  - gminy, których dochody własne ogółem nie przekraczają kwoty 2 mln (podstawą do określenia dochodów własnych jest ich wysokość osiągnięta w roku poprzedzającym rok rozpatrywania wniosku o udzielenie dotacji),
  - gminy wiejskie i ich jednostki organizacyjne położone w całości lub częściowo w obrębie parków narodowych i krajobrazowych,
  - podmioty prawne związków wyznaniowych, Lasy Państwowe, organizacje społeczne, kultury fizycznej i turystyki, inne jednostki organizacyjne

Kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków WFOŚiGW w Poznaniu²

Na podstawie art. 414 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. - Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627) Rada Nadzorcza Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ustaliła kryteria, które są stosowane przy ocenie i wyborze wniosków o udzielenie pomocy finansowej ze środków Wojewódzkiego Funduszu:

- I. Kryterium zgodności z celami i priorytetami polityki ekologicznej państwa i województwa:
  - kryterium nadrzędne, w pierwszej kolejności finansowane będą zadania spójne z listą przedsięwzięć priorytetowych województwa.
- II. Kryterium zgodności z kierunkami finansowania:
  - ochrona wód i gospodarka wodna,
  - ochrona powietrza atmosferycznego,
  - ochrona powierzchni ziemi i gospodarka odpadami,
  - ochrona przed hałasem,
  - ochrona i kształtowanie przyrody oraz ochrona lasów (na obszarach szczególnej ochrony środowiska),

² Wg informacji na stronie www.wfosigw-poznan.pl

- edukacja ekologiczna,
  - pozostałe, w tym:
    - monitoring środowiska,
    - zapobieganie i likwidacja skutków klęsk żywiołowych i poważnych awarii, w tym ochrona przed powodzią,
    - ekspertyzy, badania naukowo-wdrożeniowe,
    - nowe techniki i technologie ochrony środowiska w tym czystsza produkcja,
    - profilaktyka zdrowotna dzieci na obszarach szczególnej ochrony środowiska, na których występują przekroczenia norm zanieczyszczeń,
    - inne zadania związane ze zrównoważonym rozwojem środowiska.
- III. Kryterium efektywności ekologicznej.
Uwzględniana tu jest:
- wielkość efektu ekologicznego oraz eliminacja uciążliwości źródeł,
  - powiązanie projektu z innymi działaniami na rzecz ochrony środowiska w skali podmiotu gospodarczego, miasta, gminy, dorzecza, regionu itp.,
  - uwzględnianie priorytetu dla działań likwidujących zagrożenia u źródeł ich powstawania,
  - położenie i zasięg oddziaływania, ochrona najcenniejszych przyrodniczo terenów województwa,
  - oddziaływanie na świadomość ekologiczną społeczeństwa.
- IV. Kryterium efektywności ekonomiczno-technicznej.
Uwzględniane jest przede wszystkim:
- udział środków własnych inwestora w finansowaniu zadania,
  - relacja planowanych nakładów do projektowanego efektu rzeczowego,
  - stopień zaawansowania zadania oraz planowany okres i metody realizacji,
  - nowoczesność rozwiązań techniczno-technologicznych,
  - podnoszenie sprawności już istniejących urządzeń ochrony środowiska,
  - niewymierne korzyści ekologiczne.
- V. Kryterium spełnienia przez wnioskodawcę wymogów formalnych.
Wynikają one z przepisów prawnych powszechnie obowiązujących a także z „Zasad udzielania i umarzania pożyczek, udzielania dotacji oraz dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek ze środków WFOŚiGW w Poznaniu ” uchwalonych przez Radę Nadzorczą Funduszu.

Lista zadań priorytetowych WFOŚiGW w Poznaniu na rok 2004

Nadrzędnym priorytetem WFOŚiGW w Poznaniu jest wspieranie przedsięwzięć dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

- A. Z zakresu ochrony wód i gospodarki wodnej, zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków.
1. Dociążenie istniejących i realizowanych oczyszczalni ścieków przez budowę kanalizacji sanitarnej w ośrodkach miejskich zgodnie z priorytetami wynikającymi z okresów przejściowych we wdrażaniu Traktatu Akcesyjnego:
    - a) dla aglomeracji powyżej 10 000 RLM
    - b) dla aglomeracji od 2 000 RLM do 10 000 RLM oraz z lokalnymi programami porządkowania gospodarki wodno-ściekowej.
  2. Kontynuacja budowy i modernizacja oczyszczalni ścieków oraz podejmowanie nowych inwestycji w tym zakresie, zgodnie z priorytetami wynikającymi z okresów przejściowych we wdrażaniu Traktatu Akcesyjnego:
    - a) o wielkości powyżej 100 000 RLM lub oczyszczanie ścieków z zawartością substancji szczególnie niebezpiecznych
    - b) o wielkości pomiędzy 15 000 RLM a 100 000 RLM
    - c) o wielkości pomiędzy 2 000 RLM a 15 000 RLM
    - d) w zakładach sektorów przemysłu rolno-spożywczego reprezentujących powyżej 4 000 RLMoraz z lokalnymi programami porządkowania gospodarki wodno-ściekowej.

3. Zapobieganie zanieczyszczeniu wód związkami azotu ze źródeł rolniczych.
  4. Retencja w sytuacjach nie kolidujących z ochroną bioróżnorodności.
  5. Ograniczanie zużycia wody, jej przerzutów oraz zanieczyszczeń powodowanych przez instalacje mogące znacząco oddziaływać na środowisko.
- B. Z zakresu ochrony Powietrza:
1. Ograniczenie niskiej emisji zwłaszcza na terenach zwartej zabudowy ośrodków miejskich, w obiektach zabytkowych i na terenach chronionych.
  2. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń z instalacji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, zlokalizowanych w zwartej zabudowie ośrodków miejskich, zgodnie z priorytetami wynikającymi z okresów przejściowych we wdrażaniu Traktatu Akcesyjnego:
    - a) ograniczanie emisji dwutlenku siarki
    - b) ograniczanie emisji pyłów
    - c) ograniczanie emisji tlenków azotu
  3. Zwiększenie wykorzystania energii z odnawialnych źródeł.
  4. Wdrażanie kompleksowych programów w zakresie oszczędności energii.
- C. Z zakresu Ochrony powierzchni ziemi i zagospodarowania odpadów:
1. Wdrażanie ponadlokalnych systemów gospodarki odpadami komunalnymi, w tym:
    - a) rozwój selektywnej zbiórki i odzysku (stosownie do zobowiązań Polski wynikających z wdrażania Traktatu Akcesyjnego),
    - b) modernizacja istniejących lub budowa nowych składowisk odpadów odpowiadających wymogom Unii Europejskiej.
  2. Zabezpieczanie i rekultywacja nieczynnych składowisk na terenach objętych ponadlokalnymi systemami gospodarki odpadami.
  3. Likwidacja mogiłników na środki ochrony roślin i opakowań po nich.
  4. Tworzenie regionalnych systemów gospodarki odpadami niebezpiecznymi.
- D. Z zakresu Ochrony przyrody:
1. Tworzenie i uzupełnianie zadrzewień i zakrzewień w krajobrazie rolniczym.
  2. Zalesienia gruntów porolnych.
  3. Wdrażanie programu NATURA 2000,
  4. Przyrodnicza rewaloryzacja parków zabytkowych o znaczeniu ponadlokalnym.
- E. Z zakresu Edukacji ekologicznej:
1. Upowszechnianie zachowań mieszkańców służących wejściu Wielkopolski na ścieżkę zrównoważonego rozwoju poprzez programy i przedsięwzięcia o charakterze ponadgminnym.
  2. Rozwój ośrodków regionalnych służących realizacji programów edukacyjnych.
  3. Stymulowanie zachowań przyjaznych środowisku poprzez publikacje wydawane drukiem i w wersji elektronicznej.
  4. Podnoszenie kwalifikacji specjalistów na szczeblu województwa w zakresie ochrony środowiska.
  5. Konkursy, olimpiady i inne imprezy upowszechniające wiedzę ekologiczną obejmujące znaczącą liczbę uczestników i mające zasięg ponadgminny.
- F. Inne zadania:
1. Wdrażanie regionalnych systemów kontrolno - pomiarowych rejestrujących stan środowiska i presję na środowisko.
  2. Realizacja przedsięwzięć związanych z zapobieganiem i likwidacją skutków klęsk żywiołowych i poważnych awarii istotnych w skali regionalnej.
  3. Ekspertyzy wdrożeniowe oraz wymagane ustawowo plany i programy w zakresie ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Priorytet obejmuje opracowania o randze wojewódzkiej.

9.2.1.4. Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (PFOŚiGW) utworzone zostały na początku roku 1999 wraz z utworzeniem nowego – powiatowego szczebla administracji państwowej.

Dochodami pfośigw są wpływy z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (10% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (także 10% tych wpływów).

Dochodami pfośigw mogą być także środki z tytułu:

- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji.

Dochody PFOŚiGW przekazywane są na rachunek starostwa i mają charakter działu celowego w budżecie powiatu. Fundusze te nie mają więc osobowości prawnej.

Obecnie zakres wydatkowania środków z pfośigw jest znacznie szerszy niż na początku istnienia tych funduszy. Praktycznie ze środków powiatowego funduszu mogą być finansowane wszystkie przedsięwzięcia ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym edukacja ekologiczna i opracowywanie programów ochrony środowiska. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w powiatach.

9.2.1.5. Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (GFOŚiGW) zostały utworzone w 1993 roku. Nie są one prawnie wydzielone ze struktury organizacyjnej gminy, a zatem podobnie jak PFOŚiGW nie mają osobowości prawnej i nie mają możliwości udzielania pożyczek.

Konta funduszu gminnego zasilane są przez wpływy z:

- opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów (100% tych wpływów),
- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (50% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (20% tych wpływów).

Celem działania GFOŚiGW jest dofinansowywanie przedsięwzięć proekologicznych na terenie własnej gminy. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w gminach.

9.2.1.6. Banki

Coraz więcej banków wykazuje zainteresowanie inwestycjami w zakresie ochrony środowiska. Dzięki współpracy z funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej rozszerzają one swoją ofertę kredytową o kredyty preferencyjne przeznaczone na przedsięwzięcia proekologiczne oraz nawiązują współpracę z podmiotami angażującymi swoje środki finansowe w ochronie środowiska (fundacje, międzynarodowe instytucje finansowe). Kredyty preferencyjne pochodzą ze środków finansowych gromadzonych przez banki, zaś fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej udzielają dopłat do wysokości oprocentowania. W ten sposób ulega obniżeniu koszt kredytu dla podejmującego inwestycje proekologiczne. Banki uruchamiają też linie kredytowe w całości ze środków funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i innych instytucji.

Szczególną rolę na rynku kredytów na inwestycje proekologiczne odgrywa Bank Ochrony Środowiska. Oferuje on najwięcej środków finansowych w formie preferencyjnych kredytów i dysponuje zróżnicowaną ofertą dla prywatnych i samorządowych inwestorów, a także osób fizycznych. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania. BOŚ przy udzielaniu pożyczek kieruje się podobnymi kryteriami jak NFOŚiGW. Bank współpracuje z instytucjami zajmującymi się finansowaniem ochrony środowiska, tj. NFOŚiGW, WFOŚiGW, Fundacją Polska Wieś 2000 im. Rataja, Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej oraz innymi funduszami pomocowymi

Ważne miejsce na rynku kredytów ekologicznych zajmują także międzynarodowe instytucje finansowe, a w szczególności Bank Światowy i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

Źródłem finansowania inwestycji mogą być także kredyty z linii kredytowych obsługujących uzgodnione programy Banku Światowego lub Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju.

9.2.1.7. Ekofundusz

Geneza Ekofunduszu sięga roku 1991, kiedy to Klub Paryski, zrzeszający państwa będące wierzycielami Polski podjął decyzję o redukcji polskiego długu o 50%, pod warunkiem spłaty pozostałej części do roku 2010. Zaproponował też ewentualną dalszą, 10% redukcję długu, pod warunkiem przeznaczenia go na uzgodniony cel. Z kolei Rząd Polski zaproponował, aby te dodatkowe 10% długu można było przeznaczyć na wsparcie przedsięwzięć w ochronie środowiska.

Pierwsze pozytywnie odpowiedziały na tę propozycję Stany Zjednoczone, potem Szwajcaria i Francja, wreszcie Szwecja, Włochy i Norwegia. W ekokonwersji uczestniczy też Finlandia, lecz środkami tymi nie dysponuje fundacja Ekofundusz. Zarządza nimi specjalna komisja dwustronna polsko – fińska. Umowę z Finlandią o ekokonwersji podpisano bowiem jeszcze przed powołaniem fundacji Ekofundusz.

Podstawowym zadaniem Ekofunduszu, powołanego przez Ministra Finansów w 1992 roku, jest finansowe wspieranie szczególnie ważnych przedsięwzięć dla ochrony środowiska w Polsce, stanowiących priorytety w Polityce Ekologicznej Państwa, ale równocześnie mających znaczenie ponadkrajowe.

Zgodnie ze statutem, środki Ekofunduszu mogą być przeznaczane przede wszystkim w czterech sektorach uznanych jako priorytetowe. Są nimi:

- zmniejszenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (tzw. gazów cieplarnianych)
- ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu z terytorium Polski
- zmniejszenie zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego
- zachowanie bioróżnorodności polskiej przyrody.

Od roku 1998 również gospodarka odpadami stała się jednym z priorytetów w działaniach Ekofunduszu, wspierając najbardziej efektywne i nowatorskie przedsięwzięcia związane z utylizacją i unieszkodliwianiem odpadów oraz z rekultywacją gleb skażonych.

Ekofundusz udziela wsparcia finansowego jedynie w formie bezzwrotnej dotacji. Z reguły wynosi ona 10-30% kosztów projektu. W wyjątkowych przypadkach, gdy inwestorem jest instytucja budżetowa lub organ samorządowy, dotacja ta może sięgać 50%, a w ochronie przyrody, gdy partnerem Ekofunduszu jest społeczna organizacja pozarządowa, dotacja może dochodzić nawet do 80%.

9.2.1.8. Programy pomocowe Unii Europejskiej

W latach 1999-2000 podjęto w Komisji Europejskiej zasadnicze prace nad uruchomieniem trzech *programów przedakcesyjnych*: PHARE 2 (dotyczący rozwoju instytucjonalnego oraz wsparcia inwestycyjnego), ISPA (dotyczący przedsięwzięć ochrony środowiska i transportu), SAPARD (dotyczący rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich).

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej Polska straci możliwość korzystania z funduszy przedakcesyjnych, lecz zyska dostęp do znacznie większych *funduszy strukturalnych Unii i Funduszu*

Spójności, przeznaczonego na wsparcie rozwoju transportu i ochrony środowiska. Trudno dziś powiedzieć, na jakich zasadach będą funkcjonować te fundusze po wejściu Polski do Unii Europejskiej (zapowiadane jest ich przeobrażenie), niewątpliwie jednak nadal będą pełniły rolę silnego instrumentu pomocowego, zapewniającego kierowanie dużych środków finansowych, m.in. na ochronę środowiska i zadania realizowane w tym zakresie szczególnie przez samorządy terytorialne.

Fundusze przedakcesyjne

Program PHARE (Poland and Hungary: Assistance in Restructuring Economies)

Program PHARE powstał na mocy decyzji Rady Europejskiej z dnia 23.12.1989r. Jako cel programu wskazano pomoc finansową reformującym się państwom Europy Środkowej i Wschodniej w przystosowaniu systemów gospodarczo-politycznych do zdecentralizowanej gospodarki rynkowej i demokratycznego państwa oraz w ich reintegracji z gospodarkami i społeczeństwami Europy Zachodniej i reszty świata. Program PHARE przechodził w latach dziewięćdziesiątych stopniowe przemiany wynikające z jego dostosowywania do poziomu zaawansowania reform w krajach-beneficjentach oraz perspektyw przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej. Zmodyfikowana strategia przedakcesyjna uczyniła program PHARE narzędziem pomocy w przygotowaniach do członkostwa, a w szczególności w przyswajaniu tzw. *acquis communautaire*, czyli dorobku prawnego Unii Europejskiej oraz wsparciu inwestycji zmierzających do spełnienia wymogów członkostwa. Pogłębienie tej zmiany nastąpiło w 1999 roku, po wprowadzeniu zasad PHARE 2000-2006. Zmodyfikowane cele i zasady realizacji programu PHARE, wprowadzone w 1998r., nazywane są Nową Orientacją PHARE. Dla Polski zostały przeznaczone środki w wysokości 400 - 500 mln rocznie, przy czym około 70% tych środków będzie przeznaczane na wsparcie inwestycji.

W ramach PHARE funkcjonuje program współpracy przygranicznej - Phare CBC (Cross Border Cooperation). W grudniu 2000 roku zostało podpisane memorandum finansowe dla programu Phare CBC - Region Morza Bałtyckiego, w którym wskazane zostały projekty zatwierdzone przez Unię Europejską.

Program ISPA - Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej

Środki programu ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-accession) są przeznaczane na przedsięwzięcia dotyczące rozwoju infrastruktury technicznej w państwach ubiegających się o członkostwo w UE w zakresie transportu i ochrony środowiska. Jego realizację przewidziano, podobnie jak i dla pozostałych funduszy przedakcesyjnych, na lata 2000-2006.

Polska w ramach Programu ISPA ma szansę uzyskiwać na ochronę środowiska przynajmniej 170 mln Euro rocznie, oczywiście pod warunkiem właściwego przygotowania odpowiedniej ilości projektów inwestycyjnych. Wsparcie udzielane jest na indywidualne projekty inwestycyjne lub pakiety projektów.

Jak dotychczas, największe możliwości otrzymania dofinansowania z Funduszu ISPA mają samorządowe przedsięwzięcia inwestycyjne z zakresu gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami.

Każda inwestycja zgłaszana do dofinansowania z Funduszu ISPA musi rygorystycznie spełniać wszystkie normy i standardy techniczne oraz ekologiczne obowiązujące w Unii Europejskiej. Koszt całkowity przedsięwzięcia nie powinien być mniejszy niż 5 mln Euro, a więc preferowane są większe inwestycje. Mniejsze mają także szansę, ale pod warunkiem stworzenia pakietu przedsięwzięć podejmowanych dla realizacji konkretnego programu ochrony środowiska. Wsparcie z Funduszu ISPA jest udzielane przede wszystkim w formie dotacji bezpośredniej. Dofinansowanie z Funduszu ISPA może pokryć do 75% udziału wszystkich środków publicznych zaangażowanych w finansowanie danej inwestycji, takich jak budżety lokalne, budżet centralny, fundusze ekologiczne.

Przy wydatkowaniu środków z Funduszu ISPA Komisja Europejska musi przestrzegać prawa Unii Europejskiej o ochronie konkurencji i unikać faworyzowania pojedynczych firm. Zwiększa to zdecydowanie prawdopodobieństwo otrzymywania wsparcia z Funduszu ISPA dla jednostek sektora publicznego, samorządów gminnych i ich zakładów budżetowych lub przedsiębiorstw komunalnych, będących własnością gmin.

Należy jednak podkreślić, że Ministerstwo Środowiska w lipcu 2002 zakończyło przyjmowanie ostatnich wniosków.

Program SAPARD

Program SAPARD – Przedakcesyjny Instrument Wsparcia Rolnictwa i Obszarów Wiejskich (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development).

Fundusz SAPARD przeznaczony jest dla krajów kandydujących do członkostwa w Unii Europejskiej na pomoc w stymulowaniu rozwoju obszarów, ułatwienie procesu integracji sektora rolnego z UE oraz płynne włączenie rolnictwa krajów kandydujących w system Wspólnej Polityki Rolnej i Strukturalnej UE.

Termin realizacji wyznaczono na lata 2000 – 2006, zaś maksymalny roczny budżet dla Polski wynosi 168,7 mln Euro. Wkład ze strony Unii Europejskiej może wynieść nie więcej niż 75% ogólnej sumy wydatków publicznych, pozostałe 25 % to wkład ze strony polskiej.

Celem programu jest wsparcie dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w okresie przedakcesyjnym. Maksymalny roczny budżet dla Polski 168,7 mln euro.

Sposób wykorzystania programu w Polsce został określony w Programie operacyjnym programu SAPARD. Zgodnie z tym dokumentem priorytetowymi kierunkami działania programu SAPARD w Polsce będą:

- inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych i rybnych,
- rozwój i różnicowanie działalności gospodarczej w celu tworzenia nowych miejsc pracy i źródeł dochodu,
- rozwój i doskonalenie infrastruktury na terenach wiejskich.

Przewidziano także uzupełniające środki działania obejmujące: pilotażowe projekty dotyczące ochrony środowiska na terenach rolniczych oraz zalesiania, szkolenie zawodowe: pomoc techniczną (doradczą) na rzecz środków objętych programem.

Rozpoczęcie programu SAPARD planowane było na początek 2000 roku, jednak wobec opóźnienia wydania aktu wykonawczego, precyzującego zasady finansowe programu, został wprowadzony dopiero w czerwcu 2002 roku. Zasady te są zbliżone do stosowanych w Europejskim Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, w części dotyczącej gwarancji rolnych. Instytucją realizującą program SAPARD w Polsce jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Agencji tej powierzona została zarówno funkcja implementacyjna, jak i płatnicza. Funkcja implementacyjna polega przede wszystkim na prowadzeniu akcji informacyjnej, zbieraniu, opiniowaniu i selekcji propozycji przedsięwzięć przewidzianych do finansowania w ramach programu. Funkcja płatnicza polega na zarządzaniu finansami programu, dokonywaniu płatności i rozliczeń z beneficjentami programu z jednej strony oraz – za pośrednictwem Narodowego Funduszu – z Komisją Europejską z drugiej. Zgodnie z wymaganiami postawionymi przez Komisję Europejską agencja płatnicza musi być poddana procesowi akredytacji, który ma zapewnić, że wypełnione zostaną wszystkie warunki dotyczące zarządzania finansowego i kontroli finansowej ustanowione przez Komisję.

Program SAPARD w odróżnieniu od innych programów pomocy przedakcesyjnej, ma być realizowany w sposób w pełni zdecentralizowany. Oznacza to m.in., że Komisja Europejska sprawuje kontrolę ex-post zamiast ex-ante. Oznacza to także, że Komisja Europejska nie będzie decydowała o wyborze poszczególnych przedsięwzięć finansowych w ramach programu. Będzie natomiast prowadziła kontrolę poprawności wydatkowania środków oraz realizacji programu – zgodnie z zasadami – po fakcie. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości odpowiednie wydatki nie będą refundowane przez Komisję.

Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności

Unia Europejska przewiduje udzielenie Polsce znacznej pomocy na rozwój systemów infrastruktury ochrony środowiska poprzez instrumenty takie jak fundusze strukturalne i Fundusz Spójności. Większość środków przeznaczonych dla ochrony środowiska zostanie skierowana na wsparcie finansowania inwestycji w miastach, zwłaszcza powyżej 50 tys. mieszkańców. Planowane działania strukturalne będą ujęte w Narodowym Planie Rozwoju (NPR), który jest aktualnie opracowywany. Plan ten określi najważniejsze działania strukturalne, które Polska, będąc członkiem Unii Europejskiej, zamierza uruchomić w latach 2004 - 2006 przy wykorzystaniu środków wsparcia UE. Wielkość spodziewanych środków z funduszy strukturalnych jest znaczna i sięgnie w okresie 2004 -

2006 ogółem 13,8 mld Euro, z czego ponad 4,2 mld zostanie zaangażowanych w realizację projektów Funduszu Spójności, 9,3 mld w realizację Podstaw Wsparcia Wspólnoty, a pozostała kwota 340 mln w realizację dwóch Inicjatyw Wspólnoty: Wspólnoty Przygranicznej INTERREG oraz promowania równości szans EQUAL.

Średnioroczne środki ze strony UE na wsparcie działań rozwojowych w Polsce sięgną w okresie 2004 - 2008 (koniec okresu realizacyjnego Narodowego Planu Rozwoju) ok. 2,7% PKB. Łączna kwota publicznych środków finansowych, włączając publiczne współfinansowanie krajowe, zaangażowanych w realizację NPR przekroczy kwotę 20 mld Euro. Dodatkowe środki będą pochodzić z sektora prywatnego, w tych sytuacjach gdy będzie od beneficjentem funduszy Europejskich. Oznacza to, że w ramach NPR należy zaplanować przedsięwzięcia o wartości ponad 23 mld Euro.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004 - 2006 przewiduje skierowanie środków na przedsięwzięcia w ramach wybranych priorytetów, a jednym z priorytetów jest *ochrona środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska*. Ten priorytet w ramach Narodowego Planu Rozwoju będzie realizowany poprzez:

- część środowiskową Funduszu Spójności: 2,1 do 3,1 mld Euro (2,1 mld wkład UE)
- sektorowy Program Operacyjny: Ochrona środowiska i gospodarka wodna - 643 mln Euro (516 mln Euro środki ERDF)
- inne programy operacyjne (szczególnie Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego - ZPORR).

A więc podstawowym instrumentem finansowania inwestycji ochrony środowiska będzie Fundusz Spójności, gdzie projekt powinien mieć wartość przekraczającą 10 mln Euro. Projekty o takiej skali są w stanie zorganizować głównie duże i średnie miasta.

Część środowiskowa Funduszu Spójności

Cel strategii dla Funduszu Spójności to wsparcie podmiotów publicznych w realizacji działań na rzecz poprawy stanu środowiska będące realizacją zobowiązań Polski wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, poprzez dofinansowanie:

- realizacji indywidualnych projektów
- programów grupowych z zakresu ochrony środowiska
- programów ochrony środowiska rządowych i samorządowych

Cel ten będzie realizowany przez następujące priorytety strategii dla Funduszu Spójności:

Tabela 9.1. Priorytety strategii dla Funduszu Spójności

Lp.	Priorytet	Wariant I ³		Wariant II ⁴	
		mln Euro	%	mln Euro	%
1.	Budowa komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji	1 742,7	67	2 160,0	70
2.	Unowocześnienie urządzeń uzdatniania wody pitnej w miastach	78,0	3	90,0	3
3.	Wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi	390,2	15	450,0	14
4.	Ograniczanie emisji do powietrza	182,1	7	210,0	6
5.	Rekultywacja terenów przemysłowych	78,0	3	90,0	3
6.	Wsparcie dla leśnictwa i ochrony przyrody	130,0	5	150,0	4
<i>Ogółem</i>		<i>2 601,0</i>	<i>100</i>	<i>3 150,0</i>	<i>100</i>

Sektorowy Program Operacyjny (SPO): Ochrona środowiska i gospodarka wodna

Program ten opierał się będzie o środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR lub ERDF⁵). ERDF stwarza możliwości finansowania działań z zakresu ochrony środowiska, które nie mogą być ujęte w Funduszu Spójności.

³ Przy założonym udziale krajowym na poziomie 19%

⁴ Przy założonym udziale krajowym na poziomie 33%

⁵ Powszechnie używany jest angielski skrót nazwy ERDF

Cel generalny SPO Ochrona Środowiska i gospodarka wodna to wsparcie działań na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej prowadzące do zmniejszenia zagrożeń środowiskowych i powodziowych oraz tworzenia podstaw do realizacji zasad zrównoważonego rozwoju.

Tab. 9.2. Priorytety dla Sektorowego Programu Operacyjnego (SPO): Ochrona środowiska i gospodarka wodna

Lp	Priorytet	Kwota mln Euro	%
1.	Gospodarka wodna oraz inwestycje służące ochronie przeciwpowodziowej: - Budowa wielozadaniowych zbiorników wodnych i stopni wodnych - Zarządzanie gospodarką wodną	446,90	69,3
2.	Ochrona środowiska na obszarach zanieczyszczonych: - zagospodarowywanie odpadów niebezpiecznych - ochrona przed hałasem	127,00	19,7
3.	Działania prorozwojowe wspierające zrównoważony rozwój i systemów informacyjnych w ochronie środowiska : - wspieranie systemów informacyjnych ochrony środowiska (wyposażenie dla potrzeb monitoringu środowiska, budowa i wyposażenie centrów edukacji ekologicznej) - system informatyczny dotyczący lasów - opracowanie i wdrażanie nowych technologii (np. w zakresie biopaliw, projekty pilotowe w celu przygotowania działań w następnym okresie programowania FS	70,40	10,9
4.	Pomoc techniczna	0,70	0,1
<i>Ogółem</i>		<i>645,00</i>	<i>100,0</i>

Podsumowanie

Powyżej przedstawiono tylko część funkcjonujących obecnie w Polsce źródeł finansowania ochrony środowiska. Są to jednak instytucje finansowe odgrywające dotychczas najistotniejszą rolę w tym systemie. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Bank Ochrony Środowiska czy Ekofundusz to od wielu już lat główne ogniwa tego systemu. Ale w Polsce funkcjonuje bardzo dużo mniejszych źródeł finansowania ochrony środowiska. Pojawiają się też systematycznie nowe instytucje finansujące przedsięwzięcia proekologiczne i nowe formy tego finansowania.

Wartą zainteresowania formą wspomagania inwestycji proekologicznych jest leasing. Polega on na oddaniu na określony czas przedmiotu w posiadanie użytkownikowi, który za opłatą korzysta z niego, z możliwością docelowego nabycia praw własności.

Leasing jest jedną z najszybciej rozwijających się form finansowania inwestycji w Polsce. Wkracza on coraz bardziej w sferę finansowania inwestycji proekologicznych. Zwykle z leasingu korzysta podmiot, który nie posiada wystarczających środków na zakup potrzebnego sprzętu lub który nie posiada wystarczającego zabezpieczenia potrzebnego do wzięcia kredytu bankowego. Z tego powodu leasing uznawany jest bardziej niż kredyt uniwersalną i elastyczną formę finansowania działalności inwestycyjnej. Z punktu widzenia podmiotu gospodarczego największymi zaletami leasingu są możliwości łatwego dostępu do najnowszej techniki bez angażowania własnych środków finansowych oraz rozłożenie finansowania przedsięwzięć w długim okresie czasu, co jest szczególnie istotne przy wielu rodzajach inwestycji ekologicznych.

Finansowaniem ochrony środowiska w Polsce interesuje się coraz więcej banków i funduszy inwestycyjnych.

Poszukiwane są też nowe instrumenty ekonomiczne – finansowe w ochronie środowiska, takie jak opłaty produktowe czy ekoobligacje. Rozwija się też pomoc zagraniczna, dzięki której funkcjonuje w Polsce wiele fundacji ekologicznych.

Po wejściu do Unii Europejskiej uzyskamy dostęp do znacznie większych funduszy pomocowych, w postaci funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach których miasta (obszary zurbanizowane) otrzymają duże środki na rozwiązanie swych problemów środowiskowych, być może przekraczające zdolności absorpcyjne samorządów, a procedury ich wykorzystania są bardzo skomplikowane. W trakcie programowania Funduszu Spójności i Sektorowego Programu

Operacyjnego, większy udział przypisano tym rodzajom działań, które są realizowane w ramach programu ISPA (poprzednika Funduszu Spójności). W praktyce jednak istnieją zewnętrzne uwarunkowania, które znacznie ograniczają możliwość absorpcji tych środków. Taką trudnością jest wielkość projektów (10 mln Euro). W sferze oczyszczania ścieków i budowy kanalizacji tak duże projekty są możliwe (co pokazała ISPA), ale w przypadku uzdatniania wody, gospodarki odpadami czy ochrony powietrza takie projekty są trudne do zorganizowania siłami jednej gminy. Dlatego należy szukać rozwiązań polegających na tworzeniu projektów o charakterze zintegrowanym, tzn. łączącym w jednym projekcie kilka zagadnień albo obejmującym grupę gmin (np. ponadgminne inwestycje w zakresie gospodarki odpadami, ochrona wód w układzie zlewniowym, itp.)

Inwestorzy w zakresie ochrony środowiska mogą więc liczyć na to, że system finansowania przedsięwzięć proekologicznych w Polsce będzie rozwijał się nadal, oferując coraz szersze formy finansowania i coraz większe środki finansowe, przeznaczane na wsparcie działań służących ochronie środowiska w naszym kraju.

10. Spis Literatury

1. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2000, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2001
2. Budowa geologiczna Polski, J. Malinowski, PIG 1991
3. Geografia Regionalna Polski, J. Kondracki, 1998
4. II Polityka Ekologiczna Państwa, Warszawa, 2001
5. Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002
6. Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny, Zakład Geologii i Hydrologii Inżynierskiej, Warszawa, 2000
7. Narodowa strategia edukacji ekologicznej, Ministerstwo Środowiska, 1998
8. Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000 - 2006; Ministerstwo Środowiska, 2000
9. NATURA 2000 Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, Projekt, kwiecień 2004
10. Polityka ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010, Warszawa. 2003
11. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 - 2010, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002
12. Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2001,2002 WIOŚ Poznań 2002,2003
13. Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego, US w Poznaniu, Poznań 2002,2003
14. Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 1998
15. Strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Wielkopolsce, Poznań wrzesień 2000.
16. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Lubasz, Lubasz 2001r.
17. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego, Poznań, lipiec 2000.
18. Ważniejsze dane o powiatach i gminach województwa wielkopolskiego, US w Poznaniu, Poznań 2000,
19. Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Instytut Ochrony Środowiska, Zakład Polityki Ekologicznej, 2002
20. Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Lubasz, 2004